

KÚNOS IGNÁC

MIMÓZÁK ÉS KRIZÁNTÉMOK

- NIPPONFÖLDI MESEVILÁG -

EREDETI JAPÁN RAJZOKKAL

**KELETI MESEKÖNYVEK KIADÓHIVATALA
BUDAPEST**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5572-35-7 (online)
MEK-16138

TARTALOM

Bevezetés

I. VARÁZSMESÉK

Hej csicsija, hej babája
Hökköm törpe
Vízi sellót halászott ki
Tél-Istenke számócája
Hold-Istenke ünnepére
Kőfejtő és Hegy-Istenke
Pacsirták és Csillag-lelkek
Fatálacskás Hacsibime
Kettőt kapott egy golyváért
Újhold és a Denevérek
Cseresznyefa, kivirított
Vérrózsát hajt tenger vize
Tündérlányka fátyolkája
Tükör lelke
Urasima vízországi szelencéje

II. ÁLLATMESÉK

Két kis béka
Patkány-párék virágszála
Majom- meg rák-háborúság
Világító Tűzbogárka
Nyúl félfüle, Kócsag lába
Tövig tépték Veréb nyelvét
Medúza és a majom mája
Holló úszik, Gúnár kúszik
Legyet ölő Legyezőcske
Dali Kandúr

III. VIRÁGMESÉK

Két Krizántém
Kék Ibolya, Puszpángocska
Kacsaringós Felfutóka

IV. TRÉFÁS MESÉK

Rizsborvásár
Tíz szen-pénz a halszag ára
Felejtető gyömbért evett
Mérget evett három kis bonc
Férfi-vásár
Joritomo koponyája
Igaz neve Méz-odángó
Varga púpján nincsen áldás
Jamagáta ajándéka
Bonc és vadász
Sárkány lelke
Csak a felét ha fizeti

Bevezetés

Derengőben a távol Kelet népeinek rejtekes misztériuma. Belső világát tárja elénk az óperenciák messzesége és új megismerések kápráztatják szemeinket.

Hasadoz a homályossága annak a másszínű, másfajzatú, más-hitéletű japán népfajnak, melynek örökké derűs, örökké titokzatos, mind testiekben, mind lelkiekben való megnyilatkozása. Pedig a fölkelő nap tűzsugaras országa alig egy századja, hogy ismereteink világát szokatlan színek és gondolatok eredetiségével gazdagította és sajátos világfelfogásának, különleges lelkiéletének bizarr jelenségeivel, egy eleddig rejtve maradt kultúrát tett nyilvánvalóvá. Multját alig ismerjük, jelenjét ámulatban csodáljuk és jövőjét szinte szorongva sejdítjük.

Akár a bábjátékosok szótalan árnyékalakjai, úgy suhannak át a mi kifáradóban levő világunkon és sötétesbarna színűnkkel, hegyesre ferdülő szemeikkel, szénfekete hajzatukkal, élesen fürkésző tekintetükkel és örökké mosolygó ajkukkal szinte nyugoti problémává, egy még megfejtésre váró világkérdéssé kristályozódtak. Nyelvük zengzetes, akár az eöl hárfája, énekük igézetes, akár a szférák zenéje, bensőséges életük fehéren csillogó, akár a vizek tükrein imbolygó lótuszvirágok szintisztasága.

Történet előtti eredetük mitikus homályosságba burkolódik. Hitté magasztosult mondájuk szerint a Nap-Istenasszonyának a kisarjadzottjai és az Isten-Anya dédunokájának D z s i m m u -nak, a japán nép első mikádójának származékai. Ebből az égiekhez vezető ősiségből alakult ki a japán nép belső életének ama mély gondolata, mely az ősök kultuszában tömjénezi az életadó Istenséget.

A japán nép lelkivilága, hitéleti kifejlődöttsége elsősorban lakóföldjükkal, földjük éghajlati sajátosságával van okozatos összefüggésben. A japán szárazföld hosszú és keskeny szigetalkulatoknak szeszélyes csoportozata, Észak jeges Kamcsatkájától a Dél trópusi Formózájáig. A jórészt hegyes tagozottságú szigetek vulkánjai nem egyszer, hogy töből inogtatják meg áldástosztó rizsföldjüket, mimózás és krizantémos kertjeiket, melyek balzsamos levegőjét a tenger jótékony áramlásai és a nagy passzátszelek teszik enyhén meleggé és termékenyítően nedvessé.

A színeikben tobzódó cseresznyefák virágszemecskéi, szilvafák fehér kelyheire mosolyognak és kertek apró lugasaiban csodás illatok terjengenek. Az örökké kék égbolt vidám derűje, az enyhén domborodó hegyvidék mosolygó zöldje, a sok színvirággal teletűzdelt síkságok buja termékenysége, az életvidító tavasz hófehér virágai, a sirámos ősz bíborpiros levelei, a végtelenbe nyúló tengerpartok szeszélyes tagozódottsága, amelynek hófehér szegélyeit loccsanó habok kéksége simogatja, mindezek a festői és érzéskeltő hangulatok, mély és eltörülhetetlen nyomokat hagytak a japán néplelek derűre hajló belső életén és elzárt világuk csendes hármóniáján. Messze ködös magasságában pedig védően tündöklök a havascúcsú F u d z s i - j a m a , a minden időbeli japánságnak nemzeti szentségű és mekkai varázsú zarándokhegye.

A japán nép érzésvilága mintha egész lelkiéletükre volna átalakító hatással. Még az indokínai buddhista tanításokat is a maga derűs felfogásához idomította és úgyszólván japánosan nemzetivé tette. Mert míg a buddhizmus az örök sötétség éjjelének és a komor halálnak lett vallásává, addig a japán sintoizmus az örök világosság nappalának és a megtisztult életét élő halálnak vált nemzeti hitévé. Egyben pedig annak a mélyértelmű gondolatnak vált kifejezőjévé, mely nem az öntudatlanságba, hanem az ősi tudatosságba való visszatérést hirdeti. A haláltól, lelke valójában nem fél, mert a vele járó megsemmisülésnek hitelt se tud adni. Amint-hogy hitük szerint nem egyéb a halál, mint egy újból kezdődő és ugyancsak a földön folytatózó tökéletesebb és láthatatlanná vált élet. És napfény körülragyogta oltáraikon, házi

bálványaik szentségén, őseik mosolygó szellemvilágát érzik és derűs áhitattal sereglenek össze, hogy földi eledellel és égi imádsággal áldozzanak el nem halványuló emlékezetének.

Az elődök kultuszának eme meggyőződéses hite vezeti őket ahhoz a *Nirvánához*, mely nem buddhai sötétségben komorkodik, hanem egekbeli fényességben nyilatkozik meg előttük. Erre a szent útra pedig, a *sinto* útjára, a Nap-Istenasszonya vetíti az ő éltetve vidító sugarait és távoltartja tőlük mindazokat a kozmikus zordonságokat, melyek mimózásan érzékeny lelkükre ránehezedhetnének. Örökös az ő enyhén viruló tavaszuk, kevésbé tikkasztó a nyárszaki forróság és még a zordonabb északi tájak havasaiból is virágok színes szemecskéi kandikálgatnak elő. Mert lelkes énjük van a virágaiknak is és tobzódó színeikben, szétáradó illataikban Isten-Atyák szellemei rejtőznek.

De meg többet élnek az áldó természet megáldott szabadjában, mint az egyébként egykettőre megépíthető házikóikban. Üdébbit és dúsabbat érlel a nap melege, kipárolgó nedvessége és a megélhetés szorongó gondjai kevésbé zavarják az ő nyugodt és egyenletes életüket. Innen a természetnek ama rajongó imádata, mely sóvároasan egyesül bennük a tisztaság után való vágyakozással. A tisztaság ikertestvére pedig a lélek derűje és külső megnyilatkozásaként a mosoly.

A japánságnak szinte megmerevült jellemvonása az előzékeny viselkedés, a megszabott formákhoz kötött udvariasság, mozdulataik kíméltsege és lelki adottságuk látható megnyilvánulásaként, a hiressé vált japán mosoly. És e mosoly magvát már a gyermekélet lelkébe kezdik elültetni és tudatosan beléjük nevelni; akár csak az arra érdemesek előtt való mély meghajlást, a nagyrabecsülésből eredő arcrafordulást és az örvendezés jeleként a levegőnek a szájüregbe való beszippantgatását. A mosolygó arc kelletli magát, a komorkodó arc kelletlenkedő; az előbbit mutatni, az utóbbit pedig leplezni szinte emberbaráti és társadalmi kötelesség.

- Ha a szívünk szakad is belé - mondja *Lafkadio Hearn*, a japán néplélek egyik legkiválóbb és legalaposabb ismerője, a japánná és japán családapává lett angol -, ha bele is kellene pusztulnunk, emberi kötelességünk, hogy bánatunkat magunkba fojtsuk és ha hősi küzdelmek árán is, mosolyt erőszakoljunk arcunkra.

Élénken él még emlékezetemben, hisz alig négy-öt éve hogy történt. Az én japán mesemondó barátom, *Toyama Koichi*, aki több éven át élt itt közöttünk és akivel hosszú hónapokon át jegyeztettük össze az emlékezetében életelevenen élő japán népmeséket, azzal állított be egy nap hozzám, hogy sürgős értesülést kapott hazulról, Japánba kell visszautaznia haladéktalanul. Közben pedig mosolygott, mint mindig, ha beszélgetésbe kezdett.

- Mi történt? - kértem tőle meglepődötten.

- Legidősebb nőtestvérem meghalt és most már, mint a család legöregebb tagjának, nekem kell a helyét elfoglalnom - feleli még mindig mosolyogva és derűt mutató arccal halkan nevetgélve.

Én néztem e mosolyt, néztem, mely bizonyára vérző szívet takart és én nem voltam az életnek oly fegyelmezettje, hogy mosolyát mosollyal viszonyozhattam volna. Ám megértettem az ő japánosan megedződött lelkét, amely mosolyt fagyasztott arcára, hogy mélységes bánatát mások előtt elfedje. Hogy ne okozzon felebarátjának a haláleseten való fájdalmas megilletődést és hogy a maga bajával senkinek se kelletlenkedjék. Amikor a halál különben sem egyéb, mint látszólagos kimúlás.

És nincs az életnek oly küzdelmes vívódása, lelkek viharzásának oly bánatos keserűsége, melyet *Nippon* mosolyfakasztó égboltozata ne aranyozna át a maga örökös derűjével. Mosollyal az ajkán lép az élet viruló világából a halál hideg csarnokába, oda a kérdező szellemek színe elé és minden testi és lelki megrázkódtatásnak a legmélyebb nyugalommal néz

a szemébe. Ez váltja ki belőle a *H a r a k i r i* vérfagyasztó és egyben boldogító gondolatát. A japán néplélek egyébként is a meglevőnek, a kézzelfoghatónak az embere, imádója a ragyogó Napvilágnak, a Hold ezüstszóró fényességének és a valószínűvé tett valószínűtlenségnek.

Ebből a japán néplélekből virult elő érzékeny eszmeviláguknak népköltésekben varázskertje. És a mókaszó bohókás Istenalakja, a groteszk megjelenésű bálványarc, természeti jelenségeknek megannyi szellemei, apróbbrendű Istenkék, emberi gyarlóságok forratagába sodródnak, virágok pompázó kelyhei között bujkálnak, állati meg növényi palástot öltenek magukra és bűvösen bogozgatják az ezerszínű meseszálak szivárványos szövvényeit. Mimózák sárgás fejcskéi hajladoznak egymáshoz, krizantémok bársonyos szíromkái sugdolóznak össze, cseresznyevirágok hegyezgetik színes kelyheiket és szilvalombok hamvas gyümölcsein a vidámság harmatcseppjei csillámlanak. Szimbólumokká finomodnak az események és nyomukban a bűnhődés vagy a jutalom, a kijózanodó okulás és a kesernyészű kárvallás. Akár az aesopusi mesék ostor-suhintása, olyasféle a japán osztó igazságnak bambuszcsapása. Mély sebet nem okoz, de sajog, véreset nem vérzik, de fájóra dagad. Hol mosolyognak sorsukon, hol siránkoznak rajta és a magábaszállás megbánó könnyein a megnyugvás derűje szűrődik keresztül.

És csapongva száll a néplélek rejtekessége és virulnak rikító hajtásai. Rizsesföldek ingoványain, tengerbe dülő dombok zöldellő lankáin állati szólások kurrognak és emberivé finomodik a hangjuk. Mert a végzetes *K á r m a* egyaránt teljesedik állaton, emberen, növényen, virágon és állati lélek emberi testben magasztosodik, emberi lélek meg állati testben tisztul és bűnhődik. Szinte mosolyogva büntet és büntetve mosolyog.

Egy-egy erkölcsi tanusággá, oktató példázattá válik minden egyes mese, mely a lélek megtisztulásához és az ősök igazi útjához, a testi és lelki tisztasághoz vezet. Virágszínne, virágillattá nemesedik minden egyes mese, harmatcseppek mosolyává, kékelő égboltozat örök derűjévé.

És szálljanak az én meséim, messze Kelet mosolyai, távol világ könnycseppjei, ahogy japán ajkról, japán szívből följegyeztem őket és részben a magam kedvtelésére, részben mások szórakoztatására megírtam és ritmusos rímes formába átültettem.

Budapesten, az 1930. év őszén.

Kúnos Ignác dr.

I. VARÁZSMESÉK

Hej csicsija, hej babája

Vadon erdő rejtekében, cseresznyefák sűrűjében csörgedez egy apró patak, langyos szellő lágyan ringat kékes tavat.

Faluvégi kis kunyhóból, rozogácska vityillóból előkukkan jámbor öreg Nagahide, kívánszorog ráncos arcú, petyhüdt ajkú felesége.

- Siess öreg, sűrű sötét erdőcskébe, rőzsét szedni lombos ágak legmélyébe. Fujja dalát szilaj Szellő, hűvösödik, Ősz-Istenke nagysietve közeledik.

Jámbor öreg Nagahide fogja botját, vállra veti hátizsákját, lépked lassan, óvatosan és útjában hol meginog, hol megroggyan. Lohol, baktat ágas-bogas erdő felé s odaér egy csörgedező, messze kéklő patak elé. Fáradt testtel, szomjú ajkkal, görnyedező vén vállakkal, megpihen hús vize partján, elandalog kéklő habján.

- Fáradt csontom pihenhes meg, szomjú ajkam enyhülhes meg - szól apóka s vágyó szeme tekintése rá-rátapad lágyan ringó tó tükreire.

Edénykéjét gelebéből előszedi, tó vizébe szép lassacskán bemeríti, mohón nyeli forrás nedvét, Víz-Istenke csodatévő hűvös cseppjét. S amint habzsol, amint kortyint s amint térül s megint hörpint, egyszeribe mintha erő, varázserő szállna bele s minden íze, porcikája új erőre ébredne. Villámfürgén talpra pattan, derekában egyet roppan, izmossá lett erős karját kifeszíti, fürtös fejét hátraszegi, lép egy-kettőt lábfeszítve, néz egy-kettőt szemmeresztve.

- Né, te legény - csodálkozik s azt hiszi, hogy állta helyén álmodozik. Belébámul kéklő patak víztükrébe, ránéz karcsú természetére, nagyot kiált ámultában, vígat kurjant bámultában:

- Né te legény - csodálkozik s azt hiszi, hogy állta helyén álmodozik. Még egy kortyot patakjából, még egyet hús hús habjából s rápillantván tükörképre, tükörbeli természetére, nagyot kurjant ámultában, fürgét rikkant bámultában. Szálas, vállas a dereka, erőt duzzad két vaskarja, hajak-fürtje sötétellő, szemepárja parázstűzként fénylővöllő.

- Még egy kortyot, csak azért is, ha mingyárt száz ösömért is - szól a legény szilajkodva, forrás vizét telimarok szipogatva.

S amint eszmél s gondolkodik s erejében ifjúhodik, eszébe jut anyókája, kunyhóbeli vén csonttá lett élteparja. Kapja magát, szívig érő ifjúságát, otthon terem egy-kettőre, délidei delelőre.

- Hol vagy, anyjok? - harsog hangja és anyóka száját tátja, hallván ura érces hangját, látván legény ábrázatját.

Észbekapott Nagahide, visszaeszmél patak csodás cseppjeire, vére lángol, szíve dobban, szól a szava csengőn, vígan:

- Vadon erdő rejtekében, cseresznyefák sűrűjében csörgedez egy apró patak, langyos szellő lágyan ringat kékes tavat. Siess, anyjok, hús patakhöz, tükröződő hegyi tóhoz, kis kortyonként ezüst vizét, szüröcsölgessed csoda nedvét. Fakó hajad megfeketül, alvadt szemed kifényesül, selymest simul arcod ránca, visszaszáll rád derekadnak ingó-bingó karcsúsága.

Les a szóra, hívságosra, néz urára, szép szálasra, abbagyja minden dolgát, apró-cseprő bajlódását. Csuprot ragad két kezébe, kibotorkál zöld mezőre, mély erdőben tócsa mellé s odaér egy csörgedező patak elé.

- Jaj, csontjaim - hippeg-huppog, egyet köhint, kettőt cuppog, odaroskad tó partjára, bűvös forrás ígéretes mámorára. Sebbel-lobbal nyel egy kortyot s félrechapott tincset kontyot. Égőn

áhít másik kortyra, s tó vizében rápillant egy hajnalodó ifjú arcra. Mintha erő, ifjú erő szállna bele s minden íze, porcikája új erőre ébredne. Fürgén-hetykén talpra szökken, lábujjhegyen lengét libben, egyre jobban karcsúsodik, halvány arca rózsaszínre pirosodik.

Né te lányka - kiált egyet s azt hiszi, hogy új életre éledett. Még egy kortyot szénhajáért, apró kéért, apró lábért, egyet meg a szeme mián s ámul-bámul visszatérő ifjúságán. Fakó haja feketedik, borús szeme fényesedik, selymest simul arca ránca s mintha viasszállna rája derekának ingó-ringó karcsúsága.

Megint nézeg megcsillanó tükörképre, tükörbeli termetére s ráncos álla, hegyes álla formálódik, vézna válla gömbölydedre gömbölyödik. Arcán rózsák, krizantémok nyiladoznak, szemén gyöngyök, harmatcseppek harmatoznak.

- Még egy kortyot hús cseppjéből, bűvös forrás éltet adó nedűjéből - kurjant egyet jókedvében, nézvén arcát, virág nyíltát tó tükrében; még egy cseppet mámorító italából, egy utolsót hús habjából. S amint habzol, amint kortyint s ahogy térül s megint hörpint, karcsú teste hirtelenbe kisebbedik, keze, lába rövidebbre töpörödik. Egyet torpan teste hossza, puhul, gyérül sűrű haja, gyerek módra játszadozva ugra-bugrál, majd leguggol, majd dülöngve megint megáll. El-elpiszmozg patak partján, báméskodik kékes vizek villódzásán; ha kell, ha nem, vékonyujjú kacsójából, megint habzol kis markából. Addig-addig, míg aléltan, apródaddá zsugorodtan, gögicsélve, motyorászva, elnyögdécsel tudattalan. Lecsukódik két petty szeme, és elpihen gyámoltalan gyerektete.

Nagahide lesi, várja otthonatlan otthonába, vágyó szíve vágyódását, virággá lett virágszálát. Nap-Istenke magas égről lemenőben, Hold-Istenke mély vizéből fölkelőben; csak nem jön meg várván vártja, régmúltak életrekelt varázsálma. Madárhangok fönt a fákon elhalkulnak, mimózácskák lent a réten bóbiskolnak; csak nem jön meg lesten lestje, új énjének ifjúságos megsejtette.

Dali legény Nagahide kapja magát, árkon-bokron, réteken át, futvást fut el varázsrejtő erdejéhez, rejtek erdő zöld vizéhez. S amint figyel folyójánál, amint lesel hús habjánál, mintha kis hang panaszosan elhüppögne, kised hangja elgügyögne.

Dali legény Nagahide odarohan, szeme mered, keze remeg, lába torpan, látván apró lehetetlent, jómagával tehetetlent. Karba kapja, átkarolja csecsemőjét, pólyássá lett, azzá vedlett hitveskét; babusgatja, csitítgatja, dudorászva danolgatja:

- Hej csicsija, hej babája.

Hökköm törpe

Valamerre messze, valamikor régen, boldog házaspárék éltek békességben. Amit szeme-szája megkívánt magának, minden óhajta meglett az egy párnak. Csak egyetlen áldás kerülte ki házuk, nem zavarta lárma bús magánosságuk. Buddha bálványához imádkoznak egy nap:

- Váltsd valóra uram, titkos óhajunkat.

És amint letellett időbeli öltő, ott ringott, csikorgott egy arasznyi bölcső. Pöttömnyi volt Buddha égi ajándoka, hüvelyknyinél nem nőtt cseppel se nagyobbra. Hökköm törpe lett a cseppség csúfos neve, rajta kacarászott fél falu rossz nyelve; szíve fájdalmára anyjának, apjának, bántó bánatára félbemaradottnak.

Hónapok eltelnek, évek is elmúlnak, Hökköm törpééknél bánatba borulnak. Ráunt csúfos szóra, falu kacájára, rájabízza lelkét Buddha irgalmára. Országga, világga készül mehetnékje, tán útjába akad veszett szerencséje. Csak egy fatányérkát, tűt meg evőpálcát, azt kíván anyjától, apjától meg áldást.

- Minek neked tálka? Mire jó tű, pálcá?

- Tálka lesz a hajóm, pálcá evezőcském, acéltűt ha adtok, védő fegyverecském.

Sorra előhózzák apró mind a hármát, belé hadd ültessék, elsőnek a tálját. Pálcá-evezőjét két kezébe nyomják, lándzsa-acéltűjét vállára akasztják. Búcsúszavát sírja szülei könnyére, indul ladikjával folyó sík tükrére. Úszik a tányérka napestig és másnap kékes messziségben város-kára virrad.

Otthagyja ladikját, pöttömnyi tálkáját, rója a nagy város rejtek zegét-zugát. Cifra palotának áll meg ajtajánál, tornyos kapufélfa bűvös csodájánál.

- Kié ez a szép ház? Ki lakhatik benne? - kérdi, csodát keltvén egy arasz emberke.

- Mikádó vezére, a bölcs Szájso - mondják és az egyarasznyit ugyan megcsodálják.

Benyit a nagy ajtón, díszes bejáróhoz, torka szakadtából emberért kiáltoz. Épp ott áll a Szájso, rácsos kertje mellett, hall egy gyerekhangot, semerre se lelket. Mégegyszer megszólal, kérvén engedelmet, odavigyáz Szájso, se testet, se lelket.

- Itt vagyok, ragyogok, bocskorod legalján - kiáltoz a törpe, száját nagyra szabván.

Lepillant a Szájso vizsga tekintettel, meglát egy arasznyit, könyörgő kezekkel.

- Buddha bálványkája? Élő faragványa?

Tagad a fejével, búsan néz szemével.

- Magamféle cseppség nagy magadtól kérem, lehess inségemben védő segítségem.

- Honnan jöttél, miből lettél? Palotámba hogy cseppentél?

- Anyám szülöttjének, csodák csodájának jöttem e világra, emberek gúnyjának. Engedd meg, nagy uram, nálad ellehessek, teli asztalodról morzsákat szedhessek. Kevéske az étkem, bérem leszolgáлом, hasznodra is válhat kelésem, járásom.

Szájso jámbor szíve megesik a cseppen:

- Maradj palotámban, ha nem csurran, cseppen.

Nekigyúri karját, úgy lát munkájához, nyájas szóbeszéde úrhoz, szolgájához. El napestig tesz-vesz, szüntelenül fárad, arca verejtéke soha le nem szárad. Mindenki szerette, mindenki kedvelte, Szájso szép leánya túlig becézgette. Piacra ha kellett, templomba ha mentek, csepp legény ott lépdelt kis úrnője mellett.

*

Buddha oltáránál áldoztak volt éppen s amint márványlépcsőn fölfelé menőben, undokarcú ördög útjukat elállja, bődületes hangon magát elkiáltja. Futni kezd a lányka, ám a bátor törpe, nekiszegzi lábát:

- Elbánok én vele.

Kapja tű-lándzsáját le a hacukáról, dobbant a talpával s ördögének fordul. Mosolyog a beste, megpillantván törpét, magabízásában nekiszegzi mellét.

- Hamm, legott bekaplak - tátja öblös száját, tústül, mindenestül lenyeli az árvát.

Ördög mély gyomrában, amint térül-fordul: - Most meg rajtam a sor - szól a törpe zordul.

Veszi acéltűjét, megvédő lándzsáját, szurkálgatja vele ördög fene gyomrát. Fölordít az ártó, irtó fájdalmában, szorul bátorsága reszketeg inában. Eseng, rimánkodik, beléborzong bőre, jaj, csak az a rusnya bujna ki belőle.

- Ki én, akár tüstént, ha fogadod hittel, templomom, kis úrnőm soha meg nem bántod, se szóval, se tettel.

- Feléje se nézek, bálvány látja lelkem - hebeg fogvacogva undok tehetetlen.

- Torkán ha kilépek - tűnődik el törpénk -, gyenge testecskémet szétdarálja lisztként. - Nagy orrán át inkább - gondolja magába s amint útra indul orra irányába, olyan egyet tüsszent ördög rút fajzatja, akár ajzott nyilat suhintattak volna.

- Hordd el magad, ördög - s úgy eliramodott, vajákos patája nyomot alig hagyott.

Szájso leánykája egymagában árván, ötölt-hatolt szegény, lent a lépcsőn állván. Irtó félelmükben félig eszméletlen, ahogy támolynak óvatos kettesben, szíjas ostor fekszik ép a lábuk előtt, Buddha templomának bálványkája előtt. Nekikap a lányka szíjas ostorkának, boldogvígán mondja támológó társának:

- Ördögöd kezéből hullott ki e jószág, megládd, mi mindenre vehetjük majd hasznát.

- Ugyan mire másra, ha nem suhintásra?

- Ördög ostorának vajákos a híre, Ucsdeno-Kodzucsi pokolbéli neve. Kezedbe ha veszed s meg is suhogtatod, tetté teljesedik vágyva vágyódásod.

- Tetté teljesedik? Vágyvást ha vágyódik?

- Nyomban ha óhajtod, ahogy szód kimondod.

Nagyot néz a törpe ördög ostorára, lányka szép szemére, bambusz derekára. Tüzet villan szeme, remeg szájaszéle, szíve tájékaról siet a beszéde:

- Hát ha azt szeretném, hátha azt kívánnám, embernyivé nőjön hitvány törpe formám?

- Ha az óhajtásod az én óhajtásom, ha a kívánságod az én kívánságom, menten teljesedik szíved forró vágya, valóra is válik lelked óhajtása.

S megszólal a lányka, nyíló virágszája, szemét rászegezvén bálvány ostorára:

*- Növekedj meg jó magasra,
Egy araszról több araszra,
Ucsdeno-Kodzucsi;
Embernyivé változzék át
A te gyenge, törpe formád,
Ucsdeno-Kodzucsi.*

S amint egyet suhog ostor csattanása, hallszik gyenge testnek meg-megroppanása. Törpe legénykéből embernyi legény lett, apró Hökkömkéből dali levante lett. Tüzes tekintete égeti a lánykát, megtalálták egymás örök boldogságát.

Vízi sellőt halászott ki

Tengerparti legénykének gondja támadt, súlyos gondja szegénykének. Asszony kéne, dolgos asszony, kunyhójába, nem élet a legényélet egymagába. Mindennapi tette-vette, hogy a horgát, haláshorgát elővette s lón halála, pusztulása meduzáknak, töméntelen hálnak, ráknak.

Horgász egy nap tenger mentén, horgát mélyre leeresztvén s ím a nyele, kampós végű horog nyele, vasmarkában meg-megrezdül, kicsi híja kezeiből ki nem perdül.

- Tán csak nem egy teknősbéka akadt horgom kampójába? - szól a legény éjnyezetve, óvó kézzel horgát meg-megemelgetve. - Ha erősen rántogatom fonalamat, megeshet, hogy egyszeribe kettészakad - s húzza horgát izmos karja kibírtáig, nagy ereje kifogytáig.

S amint húzza, húzogatja és vigyázvást vonogatja, kikukkan egy fej a habból, kibukkan egy törzs a habból. Feje mintha lányé lenne, dereka meg halé lenne.

- Sellőt fogtam, nincs különben - hökken horgász holt-ijedten s nézi sellőt bámész szájjal, ijedelmes ámulással.

- Soha ilyet, míg a világ - s nekifeszül, húzván csínján kampós horgát. S mintha halat csodálna meg kibukkanó sellőjében, mintha lánykát sejtene meg kerekre nyílt kék szemében, két szemének rebbenéses, hökkenéses nézésében.

- Be sajnálom szegény sellőt ártatlanját, be restellem kampós horgom zsákmánykáját. Hogy tapad rám rimánkodó nézésével, hogy néz felém kékbe játszó, színt villódzó két szemével.

Kampójáról lesegíti, part fűvére, virágjára ráülteti s így szól hozzá emberséggel, igaz szívvel, szeretettel:

- Kicsi sellő, nagy gondatlan, vakmerőcske vigyázatlan; tenger mélyén lenne helyed s ahelyett ím föld színére feltermettél, szemeim elé, ember elé merészkedtél. Ezerszeres a szerencséd, jó szerencséd, hogy a sorsod nem akárki más fiához, hanem éppen hozzám sodrott.

Óvón, gyengén derekánál megragadja és a vízbe, mély habokba lassan visszauztatgatja. Sellő siklik hullám hátán, halak között bukdácsolván s messze vízen eltűnőben, tenger alá süllyedőben, megmentője két szemébe tekint vissza s félszemével mintha sírna, félszemmel meg mosolyogna.

Halászlegény fogja horgát, horgásztatja zúgó tenger falánk halát, szirtek rákját s naplementre, estebédi szürkültre halas zsákja hallal tele.

*

Estidő van, sötétedik, Hold-Istenke felleget alján, bíborútján falu felé közeledik. Halászlegény tengermenti kunyhójában, viharverte, esőmosta kalibában hozzálát tűzcsiholáshoz, halat sütni, miegymáshoz. Ajtaján ám - kip-kop, kip-kop - kopogtatnak, bocsánatot kérő szóval rimánkodnak.

- Ki vagy, mi a kívánságod? Ajtóm előtt miért eseng óhajtasod?

- Árva vagyok, én anyátlan, vad idegen, én apátlan; vízi utam valahogyan elvitettem, vityillódba betévedtem. Kérnék szállást nyugodalmas éjszakára, Hold-Istenke, Égi-Anyánk irgalmára.

S amint kérvén rimánkodik s apró keze könnyörgőre kulcsolódik, bársonyszeme villanása, drágakövek fölragyogó csillanása. Halászlegény nézi könnyben ázó szemét s mintha látná tengerlakai sellőcskének tekintetét. Szegény lánykát, kérő szavát megsajnálja, szíves szókkal, szeretettel marasztalja. Teáscsészét tesz eléje, térdvánkoscát tol feléje.

- Fáradt ha vagy, vityillómban megnyugodhatsz, éhes ha vagy, asztalomnál jól is lakhatsz. Van friss halam, friss fogású, olajsültés ropogású.

Térül, fordul konyhájába, halait rakni tűzön égő bográcsába.

- Ha akarnál igazándi finom halat, ízeset meg ropogósat, bízzad énrám baját, gondját, nagyon értem útját, módját.

- Vendégem vagy, nyugodhass meg; fáradt is vagy, pihenhes meg.

- Megzavartam nyugalmadat, hadd főzöm meg vacsorádat.

Addig-addig rimánkodik, szívvel-szóval kínálkozik, míg ráhagyja halhoz értő legénykéje s vendég előtt főzni való edénykéje. Sűrög-forog bogrács körül, halak java, finomabbja tálba kerül; nekilátnak halfőzésnek, halevésnek, közbe-közbe szemlesütve összenéznek. Oly pompás a hal zamatja, színe, szaga, párolatja, szájaszélét a legényke jóízűen nyalogatja.

- Teljes világeletemben ennél jobbat se nem ettem, se nem nyeltem; mindennap ha így ehetnék, száz máséval sem cserélnék.

- Főztemet ha megszeretted, máskor is megszeretheted - szól a lányka szeméremmel.

- Igen, hogyha maradhatnál, házikómban békességben ha lakhatnál.

- Senkim, semmim e világon, világomat soha többé meg nem látom. Engedd, hogy megmaradhassak, ételedért szívvel, szívből szolgálhassak.

- Már kimondom vágyódásom, légy énnekem mindhalálig hites társam. Nélküled én úgy se élek, nem élet a legényélet.

Fülig pirul a leányka, szégyellős a szószólása.

- Tenger ölen növekedtem, sós ízű lett lehelletem. Szívem forró vágyódása, lelkem igaz óhajta, legalább ha kétnaponként sós vízében, sós leheben fürödhetnék.

- Szíved vágyán segíthetünk, fürdőházat, takarosat építhetünk.

- Lenne még egy nagy kérésem, kár ne essék tisztességben. Bent ha fürdök sósvízemben, ne mutakozz közelemben; meg ne pillants két szemeddel, meg ne ronts a nézéseddel.

Furcsállotta furcsa lányka kívánságát, ám szívéért, hűségéért nyújtja szívét, nagy jóságát. Rövidesen lagzit csaptak és halakból, rákfélékből olyan egy nagy traktát csaptak, halízú lett az egész ház, ahol leülsz, ahol megállsz.

*

Tellett-múlott napjuk, évük, minden jóban bőven részük. Horgászni jár házas gazda, halak hullnak feles számba, legjavából a bográcsba. Pompás volt az asszony főztje, ettek, míg a gyomruk győzte. Csak a sósvíz másodnapos fürdőjében, az motoszkált minduntalan a fejében. Sósban uszkál, sósban fürdik, ruháján is halszag érzik s míg a vízben kényelemben lubickolgat, orra előtt ablak, ajtó zárva marad.

Megint egy nap szokott módra mosdik, fürdik s bent a vízben, a sós lében mindenről megfeledkezik. Se házára, se urára, nem gondol ő semmi másra, csak a tenger tiszta halszag-párájára. Férje-ura lesten lesi, fürdőjéből mikor lép ki. Tolóajtó kis nyílásán, csak egy cseppnyi horpadásán, lesi szemmel amint rajta átnézeget, ámulásban hajaszála égnek mered. Nem az

asszony van a vízben, nem ő fürdik a sós ízben s amint nézi, kémlelgeti, feje mintha lányé lenne, dereka meg halé lenne; akárcsak egy vízből fölszállt tündérecske, tengerszülte kis sellőcske.

- Azt hittem, hogy igaz lélek, halandótól megleledzett, holott sellő a fajtája, sós tengerből, tündérföldi származása. Azért kellett rengeteg só, azért zárult fürdőbeli ablak, ajtó, azért sütött-főzött halat, ízeset meg ropogósat.

S mintha álom, tündérálom szállna rája, tétovázó, elmélázó lett járása; hol elindul, hol jön ismét, egyre törli, törölgeti könnyes szemét.

Neszét vette hal-menyecske, hogy a titkát, tengermélyi származását férje-ura megsejtette. Szíve bántó fájdalmában, lelke ketté szakadtában sírva néz rá hű urára, ráhanyatlík kebelére, két karjára.

- Mért sírsz, mért rísz, halhússzínű feleségem? Sósban fürdő, lubickoló ékességem?

- Nincsen többé temelleted maradásom, más világ az én világom.

- Miért nincsen maradásod? Mért más világ a világod?

- Azért - zokog az asszonyka s halkra hal el haló hangja -, mert a tenger sós párája az otthonom, mert sellőtől ered vízi származásom. Te mentettél meg halálos nagy bajomból, te engedted szabadjára vaskampódról; földi éltet adtál nekem vízi helyett, megízleltem sose remélt üdvösséget. Le is róttam nagy hálámat, odahagytam tengermélyi, sellőbéli mivoltomat; jöttem hozzád szófogadó feleségnek, holtomiglan szerelmes hitvesednek. Ám adott szód, ígéreted nem állottad, megsejtetted, meg is tudtad sellőbéli alakomat. Hűségedet, hozzám való vonzalmadat meghálálom, nálad hagyom földre tévedt ifjúságom. Mert így mondja ősök szava, égi hitünk, fogadalmunk parancsolja: ha a sellőt föld szülöttje feleségnek megszereti, vonzalomból el is veszi, sellő ura, földi élet halandója hamarosan meg nem halhat, több száz évig éli éltét szerencsésnek, fiatalnak.

Szól és urát, halász urát átkarolja, átöleli, tengerpárás lehelletét, sónak ízét rálehel. Indul sellő vízhazája vízútjára, sós tengernek legaljára s amint siklik messze kéklő tengerébe s amint bukkán mély vizébe, feje mintha lányé lenne, dereka meg halé lenne.

Búsan tér a halász haza, otthontalan otthonába, sós könnyet ejt síró szeme, vért csepegtet vérző lelke. És mert sellő volt hitvese s szerelmével megszerette, hamarjában meg sem halhat, több száz évig éli éltét szerencsésnek, fiatalnak.

Tél-Istenke számócája

Falu szélén, domboldalon édegett egy rosszcsont asszony. Két virágszál két lánykája, más-más bokor más hajtása. Egyikének, nagyobb lánynak Hófehérke, másikának, kisebb lánynak Virágbimbó volt a neve. Mostohalány volt a nagyobb, úgy is bánt az anyja vele; csak a másik, a kisebbik, ő volt anyja szemefénye. Hófehérke durva vászon kimonóban sürgött-forgott, Virágbimbó talpig selyem viganóban pávaskodott. Minden munkát ő végzett el, Hófehérke; minden munkát ő került el, a kisebbje.

Télidő volt, zimankózott, hullott a hó, zuzmarázott. Hó hullása, szálldosása süppedékes, erdőn, mezőn lepedékes. Térdig érőn jártak benne, fujdogált a vihar szele; Szél-Istenke viharosan füttyörészett, Vihar úrfi felhő szélén heverészett. Napkelte volt, Hófehérke kint a konyhán teát forralt, mosogatott; Virágbimbó jó melegben bábuival játszadozott. Megszólal egy kora reggel, Virágbimbó konok fejjel:

- Szamócára éheztem meg, be szeretnék egy-két szemet.
- Kerestetek, lelkem lányom - szól az anya, Hófehérkét odakintről maga elé parancsolja.
- Mit parancsol, édesanyám?
- Szamócára éhezett meg drága lánykám; egy-kettőre, láss utána, teljesedjék vágyódása.
- Édesanyám, télidő van, térdig érő hideg hóban nem terem meg kicsi bokra, nem piroslik a szamóca.

Mérges arccal, nagy haraggal:

- Pusztulj ki a hómezőre, szamócát hozz délidőre, delelőre.

Siet vissza konyhájába, konyhájából falun túlról rét útjára, rét útjáról, út végéről zöld erdőre, térdig érő süppedékes hómezőre. Hófehérke álomszemmel megy, mendegél, hideg a hó, bokán túl ér, füttyöl a szél s amint búsan eltűnődik s árva sorsán emésztődik, égből hulló hirtelenbe ott terem egy agg emberke. Vállig omlik havas haja, kristálytisza ezüstruha csillog rajta, néz a lányra szelíd szemmel, szól hozzája való szívvel, szeretettel:

- Sose búsulj, sose aggódj, balsorsodon sose bánkódj; elvezetlek szép tisztásra, tündérföldi szamócásra.

S előre megy Hóemberke, lába nyomán Hófehérke és eljutnak réten túlra, kertés helyre. Agg apóka egyet tapsol két kezével, ég felé néz imádkozó két szemével.

Villámmódra, villámfürgén pattan elő mennyég felől barna fürtű ifjú legény. Vállig omlik ében haja, csupa smaragd csillog rajta. Ámuldozik Hófehérke, tétovázik s azt se tudja, mi van vele.

- Ne ámuldozz ártatlankám, ne ijedezz földön futó én árvácskám. Én vagyok Tél hónapjának örök-ifjú szellemkéje, fiam meg Nyár hónapjának derűszóró Istenkéje. Megesett a szívem rajtad s felköltöttem téli álmú Nyár-Istenke magzatomat. Friss szamócát, vérpirosat ő szed neked, kis kosárkád színig tele megtöltheted.

Egyet int a szülöttjének, smaragd ruhás Istenkének:

- Érlelj gyorsan szamócákat, édeseket, pirosakat.

Ifjú Isten egyet tapsol két kezével, ég felé néz két szemével s ím egyszerre napfény ragyog kékes égen, hó elolvad mezőn, réten, pára száll fel puha földből, fű, fa sarjad, levél zöldül. Levelet hajt hajlongó ág, virulni kezd ahány virág; nyári szellő lengedezik, százsín lepké

ébredeznek. Döngicsélnek kis méhecskék, csattogatnak fülemülék; réten túlról zöld kertecske, friss szamóca bíborodik közepette.

- Szedegetsz szamócát, töltsd tele kosárádat.

Munkához fog Hófehérke, lába gyors, két keze fürge; mind leszedi szamócáját, teletölti kosáráját. S indulóban hazafelé, amint néz a kertje felé, volt két Isten, nincsen egy sem. Ahogy jöttek, úgy mentek el, fű, fa, virág úgy virult el; sötét felhők imbolyognak, hópelyhecskék hulladoznak. Száraz fákon száraz ágak, madárcák mind elvonulnak; nyár helyébe megint tél lett, erdőn, mezőn hó fehérlett.

*

- Álmodtam, varázslatot - szól a lányka s ahogy ránéz kosarára, mint a kláris úgy piroslik Tél-Istenke szamócája.

Összeteszi két kis kezét, imádja két Istenkéjét, megvédőjét szükségében, segítőjét inségében. Nagy sietvést szalad haza, hó előtte, hó utána; viszi haza szamócáját, Virágbimbó szíve vágyát.

Nagyokat néz mostohája, Hófehérke szamócáját amint látja.

- Merre láttad meg az útját? Merre érik valóságos hó-szamócát?

- Valódinak valóságos, szamócának varázslatos.

- Hol találtad? Honnan hoztad?

- Réteken túl, kertecskében, ott termett egy tündérföldi gyümölcsösben.

- Mért nem hoztál sokkal többet?

- Kertecskében ennyi termett.

- Hazug a szád, hazug a szód.

- Nem hazudtam, valót mondtam, ami termett, mind elhoztam.

Odaszól a magzatjának, szamócazó lánykájának:

- Induljunk el faluvégre, falun túlról messze rétre, friss szamócát szedegetni, nagyobbacska kosarunkat színiig teletöltögetni.

- Nagy a hideg, ne menjetek, kárt tehet a tél bennetek.

Mostohája kapja magát, kikeresi nagy kosarát s megy a lánnyal, kisebbikkel, faluvégre, tündérföldi gyümölcsösre.

Szíve szorul Fehérkének, bajuk eshet szegénykének. Kipillantgat kis ajtaján, kikukkantgat kis ablakán s aggó szívvel lesi, várja, mikor jön meg mostohája. Siet ki a konyhájába, konyhájából rét útjára, út végéről zöld erdőre, térdig érő hómezőre. S amint néz, s amint kémlel szívdobogva szerteszéjjel, hát ó Buddha, utak szélén elterülten mostohája, oldalt káncs kis húgocskája. Ott nyugosznak egymás mellett megdermedten, elhagyottan, húsig, csontig megfagyottan.

Árva lányka imádkozik anyja, húga békecséges elhunytáért, vándor lelkük elszálltáért.

Hold-Istenke ünnepére

Ünnepet ül Nippon népe, Hold-Istenke örömére. Halványarcú Isten-lányka, Nap-Isten kis húgocskája, kiül kék ég peremére, langyos szellő legszélére. Ezüst tükrét előszedi, kerek arcát kendőzgeti, szeme alját, szemöldökét, derűs arca két kis gödrét.

Isten-ifjú Eső-Felhő, esőcseppet csepegtető, felhők között ólálkodik, Hold világos udvarára bámészkodik. Irígy szemmel szemlélgeti ragyogását, halvány arca színezüstös sápadtságát. Azon töri csapzott fejét s meg-megrázza csúronvizes lebernyegét, ha majd beáll vak éjszaka, Hold ünnepét valamikép megzavarja. Odacsusszan pajtásához, Vihar-Felhő odújához, könny-esővel köszöntgeti, hús cseppekkel freccsentgeti.

- Rég ideje nem láttalak, zuhogni se hallottalak - kezdi a szót Vihar-Felhő.

- Fő a fejed, sok a dolgod, sokfelé kell lótnod-futnod. Eső kell az embereknek, öntöznöd kell töméntelen rizsföldeket. Úgy-e, hékás, úgy-e, pajtás?

- Hol esőért sopánkodnak, hol harmatért rimánkodnak - szól a szóra Eső-Felhő.

- Bósz barátunk nagy Mennydörgő, eget, földet dörögtető, egyre nógat, hogy siessek, utat neki egyengessek. Hát te, pajtás, jóban-rosszban mért sántikálsz?

- Vihar napja közelgőbe, erőt gyűjtök nagy tudómba.

- Elegendő még az időd, másra fordítsd izmos erőd - pedzi a szót Eső-Felhő.

- Hogy a földre lelóduljak? Kedvem szerint, eszem vesztve dúljak-fúljak?

- Nézz csak arra a nyápicra, sápadt Holdnak haloványka orcájára, hogy kendőzi száját, orrát, hogy fésüli kenderkócát. Ünnepnapra készülődik, le a földre, emberlakta térségekre leskelődik.

- Az ám - mondja a vihar-fi -, lesz ma este se be, se ki; lent a földön hejehujás eszem-izsom, kivirradtig vigadalom.

- Mink is égi lakók volnánk, nemcsak a Hold, az a falánk - panaszkodik Eső-Felhő. - Földi asszony, földi ember őt kedveli, ennivaló ajándékkal egyre csak őt embereli.

- Mit is szerethetnek rajta, mikor olyan sápadt fajta - sopánkodik Vihar-Felhő. - Tekints egyet le a földre, házról házra futkározó emberekre. Gombát főznek, friss gesztenyét, földi étkek ínycsiklandó édességét. Mind csak a Hold örömére, sápadt volta ünnepére.

- Furfangukon valamikép kifoghatnánk, szépszerével ételt-italt arathatnánk - sugdos össze két szilajfi. - Rontsunk rá a föld színére, vihar verte, eső csapta kis községre s ami gomba, főtt gesztenye, földi étkek ínycsiklandó édessége, egy-kettőre habzsoljuk fel, ünnep előtt faldosuk fel.

- Pufók Holdnak éh-kopp jusson, kerek arca pukkadozzon - kacarász a két egypajtás.

*

Sebbel-lobbal szedik-veszik cókmókjukat s rá a földre, kis községre rárontanak. Előtörnek nagy magasból, felhőbeli mély barlangból, csupa locs-pocs plundrájában Eső-Felhő, széllel bélelt gúnyájában Vihar-Felhő s amint futnak, nyargalásznak s hegyek csúcsán dudorásznak, nagy ámulatban pislognak le emberlakta kis községre.

Falu népe kimonóban, csupa selyem viganóban, uccák hosszat sétálgatnak, bálvány előtt tétet hajtva hajbókolnak. Holdra lesnek odalentről, holdfény dereng odafentről. Házak ahány

kis ablaka, tárva-nyitva fal-ajtaja, kertes udvar csupa virág, színeset hajt zöldelő ág. Tornácokon csepp asztalok, asztalokon apró tálak, tetéstele édességgel, gombával, főtt gesztenyével; ünnepére Holdacskának, áldozásra mennyégbéli mosolyának.

- De csikolja szájain szélét - nyeldes nagyot Szél-Istenfi.

- De ingerli gyomrom éhét - cuppant egyet Vihar-úrfi.

- Rontsunk neki házaiknak, házak ahány asztalának, asztalkákon csepp tálaknak, tálon ínyes falatoknak.

Kapja magát két egylegény, mindegyike rándít egyet lebernyegén; ereszkednek le a földre iramodvást, rontom-bontom száguldozvást.

- Én hadd kezdem - szól Viharfi.

- Hát csak fujjad - mond Esőfi s füttyül a szél rettenetést, keble zihál félelmetest.

- Rajtam a sor - szól Esőfi.

- Hát csak csurgasd - mond Viharfi s omlik, zubog rettenetést, szakad szinte félelmetest.

Föld felszínén több százával az emberek, ünneplőbe öltözöttek, amint lesik Hold-Istenkét s ünnepelnék rózsásszínű derengését, észrevesznek kettős Felhőt, megéreznek zivataros, szeles esőt. Szednek össze ételeket, áldozatos csemegéket, tetéstele csepp tálakat, tállal tele asztalokat. Mind behordják tornácukba, tornácukból szobájukba; minden ablak bezáródik, minden ajtó betolódik.

Isten-ifjú Eső-Felhő esőt zúdít hajlott hátú hajlokokra, Isten-ifjú Viharfelhő vihart fujtat virágkertes udvarokra. Csapkodnak és üvöltenek, házikókat nádszál módra rezegtetnek; fel-fel-sikong ablak, ajtó, zárva marad minden ajtó. Dühöngenek, tajtékoznak, dúlnak-fúlnak, csikorgognak; meg-megreccsen ablak, ajtó, zárva marad minden ajtó.

Addig-addig, míg dühükben, tehetetlen küzdelmükben bárhogy fujnak és zuhognak, recseg-tetnek ropogtatnak, egyszerre csak mind a ketten elaléltnak, kimerülten elpetyhüdnek, el-lanyhulnak, szégyenszemre, restelkedve, erőtlenül összeesve vissza felé vánszorognak.

Fent az égen derengőben a Hold képe, ezüstösszín bággyatagos derengése. Pufók arca pirosodik, virágajka mosolyodik; ezüst leplét egyre-másra bontogatja, halaványszín ezüstjével föld lakóit, hódolóit takargatja. Eső, vihar elültével, Hold világa derültével ahány ablak, mind kitárul, ahány ajtó, mind kizárul. Tornácokon csepp asztalkák, asztalkákon csepp tálacskák, telestele édességgel, gombákkal, főtt gesztenyékkel.

Áldoznak Hold-Istenkének, Nap-Istenke ezüstruhás testvérenek.

Kőfejtő és Hegy-Istenke

Városvégi legénykéből nagy legény lett, hegyek megett, szirtek között követ fejtett. Rózsás reggel ahogy derül s hegy ormára mihelyt ráül, megy a legény égbe nyúló hegyek közé, égis éré sziklák mögé. Aprókat fejt nagy kövekből, sziklát hasgat kőszirtekből. Két karjával fél-vállára, mind rárakja teherbíró nagy hátára, kínálgatja portékáját fűnek-fának, bálványkákat farigcsáló barkácsoknak.

Hegyek mélyén ijedelmes szakadékban, sötét öblű huhogásos hasadéokban, járván, hágván szirtet, sziklát, könyörülő Hegy-Istenke ütött tanyát. Utat mutat eltévelygő úttalannak, csetlő-botló, fészket vesztett hontalannak, menedéket menekvőnek, intelmeket esendőknék. Mindenkint hall, mindenkit lát; őt nem hallják, őt nem látják.

Kőfejtőnek városbeli pagodában, dolga akadt úri egy nagy palotában; bálványkára, köemlékre volt nagy úrnak épp szüksége. Amint belép aranyrácsos palotába, sose látott, sose hallott pompa ragyog rá arcára. Kintről, bentről fénylik fala, aranyból van rézajtaja; cifra márvány minden köve, még az ágy is selyem benne. Bezzeg az ő városvégi vityillója, ütött-kopott szalmabélű nyugovója; kunyhójában alig feket, szűkös helyen, kemény aljon ha heverhet. Búsan ballag megint magas kőhegyére, ágas-bogas erdejére; sziklák alján pihen nagyot, keservében fájdalmasat sóhajgatott.

- Hej, ha én is gazdag lennék, cifrakövű, márványművű házban laknék, piros selymes ágyban hálnék, száz másával nem cserélnék.

Hegy-Istenke mindenlátó, mindentudó, mindenhalló, hangot hallat látatlanba s így szólal meg óvatlanba:

- Teljesüljön kívánságod, legyen házad, gazdagságod.

Kőhasító odafigyel zajra, neszre s nem lát szeme egy lelket se. Nekifekszik sziklájának, követ fejtő, követ vájó munkájának. Estefelé kézbe veszi vascsákányát, fogja fejtő kalapácsát; kullog, ballag kunyhójába, nyugtot adó szűk vackába. S közelegvén kunyhójához, messzefénylő palotához, vakul szeme kápráztató látomástól, pompázatos cifraságtól. Kintről, bentről fénylik fala, aranyból van rézajtaja, cifra márvány minden köve, még az ágy is, párnája is selyem benne.

Kényelembe veti magát, nyújtóztatja teste hosszát s napot, hetet, sok hónapot, úgy megszokott úri módot, mintha világéletében nem zavarták volna soha kényelmében.

Virágok közt tanyáz egy nap, szagolgat szín virágokat, csipeget szép gyümölcsökben, vígat kurjant jókedvében. Nap-Istenke odapillant krizántémos udvarára, rákacsintgat aranysárga mimózára, elnyilazgat sugarával, perzsel, éget mosolyával; füleszt, fullaszt tűzmelege, tüzet kábít forró lehe.

Kertajtón át udvarából, kitekintget lugasából, hát előtte uccák hosszát kígyózik egy szivárványos, színes csapat. Sogun ül egy hinriksában, térdig gyöngyben, sáraranyban; körülötte szolgasereg, samurájok, fegyveresek. Sogun arcát legyezgetik, meleg ellen őrizgetik, hűsítőkkal kínálgatják, szélvihartól védik, óvják.

- Hej, ha egyszer sogun lennék, hinriksámban, gyaloghinton pompázhatnék; legyezőkkel legyeznének, samurájok őriznének.

Hegy-Istenke mindenlátó, mindentudó, mindenhalló, hangot hallat látatlanba, így szólal meg óvatlanba:

- Teljesedjék kívánságod, legyen meg a méltóságod.

S alig térül, alig fordul, sogun lett a dúsgazdagból. Szolganépség, lovascsapat, gyöngyös, lakkos gyalogfogat, s amit szeme, szája kíván, múlik múltó kívánságán. Legyezőkkel legyezgetik, meleg ellen őrizgetik, hűsítőkkal kínálgatják, szamurájjal vigyáztatják.

Felnéz egy nap vakítóan kéklő égre, Nap-Istenke tűzszemére s hőkkenettel látja, érzi, döbbenettel tudja, nézi, amerre csak sugara ér, ami zugba csak belefér, minden ég és perzselődik, tűzlehetől emésztődik. Ami fehér, mind megbarnul, ami színes, mind megfakul.

- Hej, ha egyszer Nap lehetnék, sugarammal, tűznyilammal tüzet sütnék, tüzet tűznék.

Hegy-Istenke mindenlátó, mindentudó, mindenhalló, hangot hallat látatlanba, így szólal meg óvatlanba:

- Teljesedjék a kérésed, tüzes Nappá váljék tested.

S azon nyomban, melegében, atyák lakta magas égen, tűzként fénylő a kőfejtő; mezőt, rétet porrá éget, fát, virágot elperzselget. Forrót lehel lehelle, izzót áraszt tekintete, barnára süt sárga arcot, szénné fakaszt vetőmagot; ha soguné, ha paraszté, ha szegényé, ha gazdagé.

Felhő kerül másnap elő s fellélegzik erdő, mező. Nap tűzarcát letakarja, föld termését eltakarja, hűvös szellőt lengedeztet, madárral dalt zengedeztet.

Nagyot fortyan nap haragja, kőfejtőnek emberbéli indulatja, toporzékol vak dühében, irígykedő féltésében. Futó Felhő, a toprongyos, szembeszegül mindenható Napja ellen, az a lompos.

- Hej, ha egyszer Felhő lennék, még cifrábbat művelhetnék.

Hegy-Istenke mosolyogva, látatlanba szól a szava:

- Teljesedjék óhajtasod, Felhő legyen hivatásod.

Felhővé lett tűzszóró Nap és nem másnap, hanem aznap, odaterült Napja elé, odaborult földje elé. Nap-Istenke sugárkait elkapdossa, foszladozó foszlányába dugdosgatja.

*

Szürke lepel, árnyék leple lopózkodik világbeli mindenségre. Földek füve zöldelőben, cserjék, bokrok, ágak, lombok rügyszőben; színeset hajt ahány virág, lombosodnak száradó fák. Felhőúrfi két szárnyéka nekilódul, eső zuhog, vihar dúl-fúl s órák hosszat, napok hosszat, csapdos, verdes, hetek hosszat. Folyó, patak mind megdagad, gát meg töltés kettészakad; rétek, mezők áradásban, tengermódra hullámvászonban.

Csak a szikla, kemény szikla áll merevest, csak ő nyúlik nyílegyenest. Ránevetgél áradatra, hömpölygéses hullámokra, visszaveri vészes vizek tajtékzását, sistergései loccsanását.

Nagyot ámul volt kőfejtő, kőfejtőből Viharfelhő.

- Hej, ha Szikla, kemény Szikla lehetnék én, ott lennék csak magam helyén.

Hegy-Istenke győzi szóval, hamarosan meg is szólal:

- Teljesedjék óhajtasos kívánságod, Kősziklává váljék teljes valóságod.

S ím a Felhő mint Kőszikla, csak úgy harsog szava vissza. Tűzhet a Nap parázstűzként, zuhoghat is fergetegként, zápor verhet, vihar dúlhat, meg se mozdít sziklafalat. Áll erős szirt nyílegyenest, kimagaslik kőmerevest.

Tarkóját ép kapargatja viharverte gögös szikla s odalentről talpa alját mintha kissé birizgálnák. Mélyre hajtja kemény fejét, kidülleszti két kőszemét, hát odalent, lába tövén, munkában egy követ fejtő kemény legény. Vascákányt vesz vasmarkába, nagyokat csap Kősziklába; szerteterik, szétgurulgat, nagy darabból sok száz darab. Gögös szikla megütődik, kemény szíve rőkönyödik, kitör rajta indulatja, hördül egyet nagy bánatja:

- Hát nagy erőm, indulatom? Mindentudó akaratom? Hogy egy legény pehelykönnyű csákányával, többet tehet két karjával? Legény lennék akkor inkább, én csapdosnám azt a Sziklát.

Újfent figyel Hegy-Istenke, újfent helyén felelete:

- Teljesedjék legénykének, volt Sogunnak, volt Felhőnek, volt Sziklának, volt Napfénynek még utószor a kérése.

Kőfejtő lett megintelen, sziklákat fejt szünettelen; meg elkezd meg szokásos mesterségét, megtalálja megnyugvását emberségét.

Pacsirták és Csillag-lelkek

Csillag-lelkek kék ég alján, kékes égbolt kék palástján, derengtére rózsaszínű virradatnak, elaléltnak, elernyedten bóbiskolnak. Felleg ölen puha fészkük, bársonypárnán pihenőjük. Álmos szemük pislogtatják és a nappalt hűnyő szemmel átálmodják.

Piros reggel pirkadóban, gyöngyös szemük csukódóban s alig hogy elheveredtek, alig hogy elszenderedtek, mintha füttyszó fütttyentene, csicsergő hang csicseregne. Tágra ébred riadozó látókájuk, tátva marad csodálkozó szemük, szájuk. Kandikálva kihajolnak, párnák mögül kikukkannak, hát pacsirták, kis madárcák csiripelő csipogását, annak hallják csattogását.

- Szedte-vedte arcátlanja - kiáltoznak háborogva -, ki-micsodás a fajtátok, hogy ily lármát, ricsajt csaptok?

- Hangosan kél hangos szavunk, énekelünk, ricsajt csapunk - felelik a kotnyelesek és megint csak csirip-csirip, csiripelnek.

- Egy-kettőre pusztuljatok, irhátokat elhordjátok. Lent a földön, domboldalon a helyetek, ott fütttyenjen a fütttyetek, nem Nap-Isten kéklő egén, csillag-lelkek nyugvóhelyén.

- Hangosan kél hangos szavunk, magasra tör nótánk, dalunk, égi kékség peremére, foltos felhők közelébe. Persze, ti csak sötét éjjel ha csillogtok s napról napra szemhúnytáig lustálkodtok. Álomszuséék, renyhe népség.

Egyre pattog pergő nyelvük, egyre csipog csacska csőrük, csuhajosan nótázgatnak, felhőpárnák közelében álmrontó lármát csapnak.

Csillagoknak forr a vérük, halaványul sápadt fényük, derengésük. Acsarkodnak ágyaikon, selyemsima, bársonypuha párnáikon. Jól tudják ők, kis mihasznák, csillagoknak fittyet hányó kis szárnyaskák, hogy a csillag idő előtt fel nem kelhet s fénye nappal, fényes nappal nem derenghet. Csipogásuk, szószólásuk szeleverdi, röpködésük, szálldosásuk hányaveti; heverőknek orruk előtt suhannak el, fülük mellett röppennek el. Csillag-lelkek mély haragban dúlnak-fúlnak s egyre jobban halványulnak.

Üstökös a csillagok közt, nagyapó a gyermekek közt; borzogatja csóvás haját, tépegeti rőt szakállát. Szűk a szava, bős az arca, nőttön nő az indulatja. Kimonóját meglíbbenti, zord homlokát ráncba szedi; mérges szókkal rivall rá kis pacsirtákra, incselkedő, dévajkodó madárcákra.

- Széllel bélelt garázda had, nem tűrhetem álmrontó lármátokat. Lóduljatok egy-kettőre, magas égről földetekre, mert különben rátok rontok, mind egy szálíg elpusztultok.

Meghökkennek kis madarak, ijedtükben elhallgatnak. Ám Hajnalfi már-már dereng, ezüstleple szerteterjeng, szürkülni kezd színezüstös, fényét veszi az üstökös. Csak éppen hogy villog egyet, pirkadásos napfény mellett. Pacsirtáknak fogy a félsze, egyre jobban nő a mersze.

- Nézd a kócost, a bozontost, fülét, farkát, azt a lompost - kezdik megint a madárcák s nagyvihogva, csúfolkodva, mind egy szálíg megcsúfolják.

Torzonborzos fürtös fejét, megemeli tűz üstökét; üzi őket hajkurássza, tűzszikráját szórja, rázza. Korbácsot fon tűzhajából, tűzostorkát lengedező szakálából s addig-addig kergetőznek, jobbra-balra keringőznek, míg üstöke hátrafelé tántorodik s elszédülten, elbódultan lezuhan a sárga földre.

Jaj, szegényke csillagocskák, nagyapókat de sajnálják, de siratják; összebujnak mindahányan, szívszorongó bánatukban. Pacsirták is meghökkennek; se szó, se hang, elröppennek.

*

Lent a földön, rizzsel vetett földje mellett édegett egy öreg szerzet. Kimegy reggel kis kertjébe, kertje kellős közepébe s amint járkál s szétnézdéggel, krizantémok bokra mellett megpillant egy kurta-furcsa seprőnyelet. Rúdja tövig üszkösödő, seprős része sercegető. Előveszi, le is teszi s amint jobban szemre veszi, majd hanyatt dől megálltában, szájátáti bámultában. Tűzként fénylik hosszú nyele, mintha tiszta arany lenne; seprős része sziporkázik, hol sugárzik, hol szikrázik.

- Rút ördögök pokolbéli szigetjéről, annak való tűzföldjéről - szól s bámulja tüzesességét, szikraszóró fényességét.

Elereszt, megintelen kézbe veszi és a seprést, sepregetést meg is kezdi. Be jól seper a seprője, be gyorsacskán végez vele, ami gyim-gyom udvarában, egyhelyt hever garmadában. Pihenni tér árnyék alá, cseresznyefa hűse alá; előszedi dohánykáját, teletömi rézpipáját, rágyújt, füstjét eregeti, félszemmel meg azt a tüzes seprőt lesi.

Véletlenül pipájából, átparázsló dohányából kipattan egy szikracsipet s valamikép rá a seprőnyélre esett. Nagyot serceg tüzesedő bűvös seprő s olyan egy láng csapott elő, hogy apónak az inába ereszkedett bátorsága. Hát még amint durran, csattan és a seprő talpra pattan, hát még amint lángralobban és a nyele nagyot dobban és egy csóva, tüzes csóva égnek repül susto-rogva.

*

Szürke leple esthajnalnak, borongása komorodó alkonyatnak, végigterül víg nappalon, végigborul terpeszkedő kék égbolton. Egek felé szálló seprő villogtatja rőt üstökét, csillogtatja sziporkázó tűzsörényét. Fenn az égen settenkedő csillagocskák szemeiket elámultan pislogtatják.

Kis pacsirták kertek színe, szaga felett megriadva szökdécselnek. Látják röptét seprőnyélnek, égbeszálltát üstökösnek.

- Szikracsipet hogyha nyelét, seprőnyelét meg nem gyújtja, lent a földön kertek, házak seprőjének maradt volna - rebesgetik pacsirtácskák.

- Még pedig tenhibátokból, rendet bontó dacotokból - inti őket öregecske egy pacsirta.

Szégyenkezve súgnak össze, restelkedve bujnak össze; szánják-bánják nótázásuk, csillagsértő ugrálásuk. Meglibbentik szárnyaikat, dalra nyitják dalfakasztó szájaikat. Felpislognak magas égre, csillagokra, üstökösre; nem zavarják soha többé nyugalmukat, fénylővilló világukat.

Nap világa nótát zengő pacsirtáké, est homálya fénykerülő csillagoké; fent a csillag ott villoghat, lent pacsirta ott csattoghat. És felcsendül énekszavuk, bús danájuk, víg nótájuk, Égi-Isten imádatos szent nevére, földön lakók áhítatos örömére.

Fatálacskás Hacsibime

Messze helyen, hegyeken túl, távolbéli tengeren túl, rizses rétség párájában, szitakötők száll-dostában, békességes öreg párék vonszolgatták nehéz éltük súlyos terhét. Szegénysorban bőven részük, tellett, múltott földi éltük.

Aszó kertjük virágszála, vityillójuk földreszállott tündérálma, két öreg szív egyetlenje, leány-kájuk, Hacsibime. Rengő virág a járása, napsugár a mosolygása; szülők szavát szeretettel megfogadó, bálványkáját áhitattal megimádó.

Jött egy bús nap és apóka földi éltét, két cselédjét odahagyta; úgy maradtak, mint az ujjam, elha-gyottan, elárvultan. Időbe telt, míg fájdalomuk évek múltán csillapodott, míg a lelkük, vérző lelkük valamelyest megnyugodott. Ám anyóka aggodalma növekedett napról napra. Bajjal járhat Hacsibime nyugságbontó nagy szépsége, két szemének, nézésének földöntúli merengése; veszedelmek környékezik, kísértések kerülgetik. Leánykáját, egyetlenjét tanácsokkal oktatgatja, igaz szóra, szorgalomra szoktatgatja s oltáránál őseinek, elhunytaknak, reggel-este áldozattal imádkoznak.

Évek telnek, évek múlnak s megint jön egy bánatos nap; szegény anyó nagybeteg lett, teste-lelke ágygyá esett.

- Mi lesz árva leánykámmal, egyetlenke magzatkámmal? Lesz-é, aki oltalmazza, ügyét-baját szeretettel megvigyázza?

Kéri búsán kis leányát, teste-lelke virágszálát, odakintről, ládájából, hozzon be egy féltve őrzött fatálacskát. Nagysietve el-behossa, előveszi, haló anyja vánkosára szép lassacskán odateszi; odatérdel ágya mellé, édes anyja szálló lelke színe elé.

Fogja anyó a fatálat, szilvafából faragottat, két kezével ráilleszti lánykájára, lánya fürtös hajzatára. Tálka széle eltakarja Hacsibime szemét, száját, piros arca napsugaras pirulását.

Csendre halkul haló szava, fohászkodó imádságra fordul hangja. Szavát veszi, esküszavát lánykájának, fogadalmát apátlannak, anyátlannak, fatálacska se hajáról, se fejről, míg a világ, le nem kerül. Szívét, kezét azt se adja soha másnak, hacsak hangját, megengedő akaratját az anyjának nem hallja meg vándor lelkek világából, holtak sötét országából. Oldalt hajtja őszbe borult fáradt fejét, kileheli, úttá küldi tiszta lelkét.

Bús magában bús leányka, anyátlan, apátlan árva; nincsen többé gondozója, intelmekkel el-látója. S nap nap után kora reggel, Nap-Istenke amint felkel, kiigyekszik zöld mezőre, rizses, rozsos termőföldre, magot vetni, elültetni, szomszédoknak megymásban segítkezni. S mert fatálka fürtjeiről éjjel-nappal le nem kerül, szertehangzik szálló neve: Fatálacskás Hacsibime.

Szem nem látja tekintetét, hajnalarca felderültét, ében haját, vérszín ajkát, mosolyának édes-derüs kivirultát. Hej, pedig be környékezik, kérő szóval egyre-másra kérlelgetik, venné le fatálacskáját, lássák arca felvidítő ragyogását. Ám a lányka állhatatos, mosolygása elmélázó, búbánatos; ügyet se vet kérő szóra, megkísértő gondolatra. Eléldegél bánatával, szorgos keze munkájával s szerte hangzik szálló neve: Fatálacskás Hacsibime.

Cseresznye-fa kivirágzott, mimózác-ska kisárgállott, tálás lányka réten, mezőn két karjával, két kezének munkájával szorgoskodott. Falubéli módos gazda megfigyelte fürgeségét, két kezé-nek ügyességét; szíves szókkal köszöntötte, bajos dolgát szíve előtt kiöntötte. Nagybeteg volt háza dísze, anyókája, nem volt aki gondot viselt volna rája; kérve kéri Hacsibimét vendéglátó hajlékába, nem cseléd-, de család-számba, beteg asszony ágya mellé ápolónak, házatáját gon-dozónak. És a beteg idő múltán fellelegzik, fájó teste megnyugoszik, áldásossá válik álma, szünőfélben teste-lelke vonaglása.

*

Nyári nap hús hajnalában, fölkelő nap bíborában, vendég állít be a házba, krizántémos udvarába. Módos gazda legénykéje, házastársak messze helyről hazakerült csemetéje. Öröm veri fel a házat, félre gondok, félre bánat. Deli legény pirosodó hajnal keltén lát egy lánykát, fején furcsa fatálacskát; mosoly derül pajkos arcán, szeme apja vendéglányán. Rejtek arcát meg nem látja, nem hat oda pillantása s egyre hallja szálló nevét: Fatálacskás Hacsibimét.

Megint hetek jöttek, mentek, hónapok is múltak, teltek. Ül a legény alkonyodó bíbor estén virágníló bokor alján, elbabrálgat krizántémon, kis mimózán. Amint néz fel az égre, ragyogásos színekéjére, ím előtte áll a lányka, arcát félig takargató fatálkája. Messze fénylik szemefénye, arcán virág derengése. Szembe veszi szemérmetes tekintetét, ében haját lótosz arcát, bűvös-bájos mosolygását.

- Holtomiglan édes párom, egyetlenegy e világon - eseng szava szüleikhez, esdőn, kérőn szíveikhez. S addig-addig rimánkodik, míg a lelkük meg nem hajlik s lágyan hangzik lányka neve: Fatálacskás Hacsibime.

Ám a szívét sujtja szava, lány szavának tilossá lett fogadalma. Szívét-lelkét nem nyújthatja soha másnak, hacsak hangját holt anyjának nem hallja meg túlvilágról, lelkek árnyékországából. Vérző szívvel, összetörten vonakodik, bocsánatért, elnézésért sirton sírva rimánkodik.

Szürkül a hold halvány fénye, közelségben sűrű éjjel sötétsége; álomosztó álmország szétteríti szürke szárnyát. Hacsibime búbánatos két szemére reáborul álm leple s ím egyszerre, félémelte, hang hallatszik túlvilágról, lelkek sötét országából:

- Egyetlenem, lelkem lánya, Hacsibime, légy legényed, gazdád fia hitveskéje. Szeret téged tiszta szívvel, áldáshozó szeretettel; feloldalak ígéretes szavad alól, fogadalmas erő alól.

Megdobbanó szívecskéjén két kis keze, őseinek oltárkáján tekintete, hálát suttog szülőjének, megszólaló szellemének. Boldogságos, virradatos felkelése, szemérmetes ébredése; szeretetét, mély háláját szüleinek, szívét nyújtja szerelmének.

Közeledik lagzi napja és a falu legkicsinyje, legnagyobbja, mind ott sűrű, forgolódik, lakodalom háza körül bajoskodik. S öröme boldog napnak, megszüntére bűnnek, bajnak, arra kéri, ösztökéli a leánykát, emelné meg fürt fejének tálacskáját. Ám a tálka se fejről, se fürtjéről sem erővel, se szép szóval le nem kerül. Nekiesnek, megragadják, jobbról-balról, fentről, letről ráncigálják, ám a tálka mintha oda lenne növe, fürtjeibe erős szállal beleszőve.

- Maradjon meg nyugton rajta - szól a legény, a vőlegény bizakodva s úgy indul el rangos-gangos esküvőre, fatálacskás Hacsibime.

Lakománál szegyfőhelyen ül az új pár s jön a három lakodalmas telepohár. Száke-bor van mindegyikben, régesrégi porcellános edényekben. Hacsibime szürcsölni kezd legelsőből, kis időre kicsit kortyint másodikból, Buddha szent parancsa szerint, ősi szokás-mondás szerint. Ám amikor felhőrpinti s az utolsót, harmadikat szemlesütvést kiüríti, nagyhirtelen egyet reccsen fején bűvös fatálacska s dirib-darab hull le róla. Fürtös fejről, hajformáról le a földre egyre hulldos csillogó sok fényesecske. Szemvakító gyémántkövek, sose látott gyöngy ékszerrek, aranymívű cifra násfák, karperecek, csatok övek, ritka fémek szóródnak szét mindenfelé, gurulgatnak Hacsibime lába elé.

Áll a lányka kincsek között fatál nélkül, nyíló rózsza tövis nélkül; bíbort ragyog boldogságtól fénylő arca, rózsát nyílik szemérmetes mosolygása. Most már látni felviduló tekintetét, fényes arca felderültét, ében haját, napfény arcát, nyíló lótosz virágzását.

S messze helyen, hegyeken túl, távolbéli tengeren túl, szájról szájra szálldos neve:

- Élt egyszer egy fatálacskás Hacsibime.

Kettőt kapott egy golyváért

Aszó füvek szárazában, mezők, rétek avarában, szikkadt rizsföld mocsaránál agg apóék háza ott áll. Gond tenyészik öreg párék földje táján, rőt golyvája bíborodik agg apóka jobb tokáján. Tengődéses, verejtékes földi létük, száraz lepény, vízben főtt rizs mindennapi sovány étük.

Őszi egy nap szed apóka száraz rőzsét, téli napnak, hónap, fagynak tüzelőjét; hajnal óta késő estig, napkeltétől, naplementig rongyos, foltos hátizsákja alig-alig ha megtelik. Mély erdőből hazafelé ballagtában, húnó napnak sziporkázó lehúnytában, futó felhő fent az égen, széjjelterül hegyes-völgyes mindenségen. Zúgó vizét lezúdítja, esőcseppjét csapkodtatja s ami száraz, lucskossá lett, ami nedves, sikossá lett.

Agg apóka fáradt lábbal, görnyedt háttal, rőzsetele iszákjával cipekedik árkon, bokron, hegyen, völgyön, domboldalon. S amint vizslat jobbra-balra, zápor elől húzódozva, meg-megakad szeme egy fán, lombtakarta sötét odván. Csúronvizes be a fába, eső elől fanyílásba; várja vihar, zápor tüntét, ítéletes idő szüntét.

Fáradt teste, fáradt lelke, járás-kelés rogyanásig megviselte s ültőhelyén, amint guggol, szemére mély álom borul. Zúrzavaros, zagyva hangok, elsikongó visongások riasztgatják fáradt álmát, zavarják meg nyugodalmát.

Félálmában odujából, ki-kipislog szűk vackából, mintha fű, fa üvöltene, ágnak-bognak lába kelne. Közeli kurjogató rémes hangok, formálódó formátlanok s hátborzongva veszi észre, kísértetek zsibonganak körülötte. Kinek fején állatszeme, kinek tűzből tekintete; fülek helyén tüskés szarvak; hörgő hangok, dörgő szavak.

Rémületes szörnyetegek futkároznak lombtakarta fája körül, jámbor apó sötétorkú odva körül. Rikolt a szó, búg az ének, lakmároznak pokolbeli rémes rémek; bővében az eszem-izsom, duhajkodó dínom-dánom. Ricsajt csapnak, táncot ropnak, rekedteket kurjogatnak; kezük, lábuk egyetlen mód illető, púpos törzsük egyetlen mód billegető.

Odujában agg emberke, szép lassacskán elülőben réműlete; báméskodik egyetlen fura táncán, testetlenek idomtalan ugrálásán. S addig térül, addig fordul, míg bakancsa megcsikorodul, míg meglibben keze-lába, tetté válik húzódozó akarása. Jámbor apó sötétszájú, szűk odvából, szándéktalan jóvoltából egyet perdül odva mögül s akaratlan, tudattalan nekilendül. Járja móddal lejtegetve, lágyan, ringón, lábujjhegyen lépegetve, jobbkezevel, hajló fejjel jobbjá felé, balkezevel balja felé.

Kísértetek tátott szájjal báméskodnak, nagyot néznek, ámuldoznak; örömben, jókedvükben lábra kelnek, táncot ropnak.

- Ó, bocsánat - szól az öreg -, táncotokban ha zavarlak benneteket.

- Sose szabódj - mondják vígan -, járhad akár szilajabban - s körülállják, kínálgatják rizsborukat, kedvre készítő italukat.

Egyre járkák a bolondját, nézten nézik földi lélek dali táncát.

- Eső estén, sötét estén verünk tanyát vackod helyén; holnap megint mutasd arcod, hadd csodáljuk roppos táncod.

Öreg apó ímmel-ámmal, fél ígéret, félig nyitott szemmel, szájjal.

- Piros golyvád nálunk hagyod s ha igazzá lesz szándékod, féltokádra megintelen visszatevünk s holnap este, estre kelve ráillesztjük.

Kísértetek körülállják, vállát gyengén megragadják és apóka amint megint körülnézett, nincs golyvája, nincs kísértet. Fut ész nélkül otthonába, földig hajlott hajlokába. Áll anyóka, nézi urát s nem lát tokán piros golyvát. Hüledezve, rettenkedve tud meg mindent, záport, táncot, kísértetet; híre terjed nagy csodának, szegény ember ebül veszett golyvájának.

*

Másod-harmad szomszédságban, rozoga egy másik házban, irígylelkű vén agglegény, annak is volt golyvácskája, ám tokája másik felén. Megirigyli tőszomszédját, golyvavesztett golyvás társát, beállított udvarába s irigykedve néz reája, golyvátalan tokájára. Hallja, látja szomszédjától, szabadultát golyvájától, kísértetek duhaj táncát, förtelmeknek ricsajozó nótázását.

Kapja magát sötét éjjel, félöst nézven szerteszéjjel, nekiindul éjszakai messze útnak, erdőn, mezőn, járatlannak. Vaksötétben ballagtában, húnó napfény elhúnytában, futó felhő fent az égen, szerteterül hegyes, völgyes, erdős, rétes mindenségen. Irigy öreg fáradt lábbal, rőzsetele iszákjával, megpillantja kísértetek lombos fáját, lombtakarta sötét odvát. Bátortalan bele-surran szűk oduba, óvatosan meglapulva.

És már sikolt rémes rémség és már rikolt szörnyű népség. Ordítznak, ricsajt csapnak, táncot ropnak, élesek kurjantanak. Kezüik, lábuk illegetik, derekukat billegetik; bővében az eszem-iszom, duhajkodó dínom-dánom.

Odujából ijedelmes lesi őket, foga vacog, teste-lelke meg-megremeg. Nagylassacskán észretér és kapja magát, végigtörli izzadt arcát, óvatosan lépeget ki szűk odvából, hang se tör ki se szájából, se torkából. Nehézkesen neki-nekiemberedik, esetlenül ugrálásra kerekedik; táncra perdül bátortalan, ugra-bugrál idomtalan.

Kísértetek sanda szemmel környékezik, fejcsóválva, restelkedve figyelgetik; haragjukban fel-fortyannak, mind egy szálíg rárontanak:

- Nem így roptál minap este, mai táncod, egyetlen mód ugrálásod nem ér meg egy fabatkát se. Fogd a golyvád, nincs táncodra, se magadra semmi szükség, hordd el magad, inalj tüstént.

Fogja egyik, félkarjával egyet lódít és a golyvát, a multkori minap estit visszacsapja agg apóka tokájára, jobbról golyvás balfelőli oldalára.

Mély erdőből ki se ért még, jóformán még észre sem tért s amint nyögve, szűkülgetve, széjjelnézett szeppengetve, jobbról, balról van golyvája, két tokáján két golyvája. Kísértetnek nyoma veszett, egyszerűbe hült helyük lett.

Bandukolgat búsan útján, szégyenszemre póruljárván, jobb golyvája jobbja felől, balfelőli balja felől s aki ránéz tokájára, bíborveres két golyvára, mókás mosoly suhangat át arcán, szemén, tekintetét otffelejtven. Falu csúfja lett az irigy, duplán golyvás holta napig.

Újhold és a Denevérek

Hegyek ormán fényesedik, ujjnyi Újhold félálmból ébredszik. Rizsesföldön, dombok alján, sziklafalak hasadékán, sűrű erdő sötétjében, mély barlangok legmélyében fel-felrebben szürkeszárnyú, vaksi szemű, bőrhártyájú. Azt hinnéd, hogy repülve jár, vélnéd, apró szárnyas bogár. Földi neve Denevérke, Újhold esküdt ellensége.

Újhold ajkán mosoly derül, mihelyt szürke ellenféllel szembe kerül. Mély odvából ha ki-röppen, Újhold legott szembeszökken s ha sietvést eloldalog otthonába, Újhold legott rávilágít szeme pislá világára. Kísérgeti sötét útja sűrűségét, rá-ráhinti ezüstszála színezüstjét. Hadd káprázzék vaksi szeme, hadd pislogjon fénytől félő tekintete.

Derűs egy nap, alkonyatkor, szálló napnak leszálltakor kongnak, bongnak ércharangok, kigyulladnak száz lámpások. Denevérek lustán, lomhán éledeznek, álmaikból ébredsznek.

- Leszállt napunk, libbenjünk ki, fészkeinkből röppenjünk ki - szól az egyik szürkeszárnyú.

- Csak a Sarló ne fénylene, szórójával szemünkbe ne derengene - szól egy másik, tövig szürke lebernységű.

Újholdacska, alig-alig harmadnapos, vándorútján vigyázatos. Felhők között csuszkál, bujkál, párázatán el-eluszkál, bambuszok közt kandikál ki, hegyek mögül kukucskál ki. Rámosolyog kékbe játszó tengerekre, rákacsintgat mély vizekre.

- Álomszuszék denevérrhad, kiporolom plundrátokat, mind meggyujtlak benneteket s minde-nestül odaégték.

- Ó, te nyápic Hold-Sarlócska, felhők nyakát piszkálócska; mit is árthat szűkre szabott sovány-ságod, éhenkórász sápadtságod?

Újholdacska restelkedik, sűrű felhők rejtekébe rejtőzködik. Kisvártatva leskelődve előbukkan, pukkadásos haragjában egyet dobban, odakiált röppengető Denevérnek, fénytől félő ellen-félnek.

- Bolond fővel el ne hidd ám, soványnak hogy marad formám. Nagyot nővök én holnapra, még nagyobbbat másodnapra; addig-addig gömbölyödök, nagy tányérrá míg nem nővök. Jaj baj neked, lesz hadd el hadd, csúfos szódnak árát adhadd.

Jót nevetnek denevérek, nem hisznek ők locsi-fecsi szóbeszédnek.

- Újholdacska vézna sarló, derengése pislákoló, sápadozó - gúnyolódnak denevérekék. - Sokkal különb Nap-Istenke tüzes arca, fénylővelő ábrázata. Arra pedig példa nincsen, égen olyan mester sincsen, hogy egy sarlót, sovány sarlót tányérnyivá kerekítsen. Inkább arra legyen gondod, szél ne kapja el a kontyod.

- Hátha mégis csodamódra, egyik napról másik napra teltig telne sovány orcám, nagyra nőne két szemem, szám?

- Ha pufókra, jó vastagra dagad arcod, alázattal kérve kérjük bocsánatod.

- Nem addig a - mondja Újhold makacskodva - ha valóra válik a szóm, lesztek-é mind, egytől-egyig hűségartó alattvalóm? Cselédeim, szolgálóim, hódolatos jobbágym?

- Azok leszünk - viszonozzák s esküszóval bizonyozzák.

- Jösztek ti még jobbágyszóra, köszönteni, alázkodni virradóra - s indul Újhold sértődötten kék ég felé, tornyosodó, égis futó hegyek megé.

*

Bíbor felhő kárpitjánál, mennyég fénylő kapujánál, hallgatódzik Esthajnalka, szálló estnek ragyogásos csillag-lánya.

- Denevéreké, oktanok, szolgák lesztek megannyian, nem szabadok.

- Miért? - kérdik denevéreké megütődve.

- Nem Újholddal, a sarlóssal beszéltek?

- Annak tettünk fogadalmat, ígéretet.

- Azok lesztek, Újhold szürke jobbágyai, Sarlócskának szófogadó szolgálói. Térdet, fejet neki hajtottok, halaványka arca előtt imádkoztok.

Szót nem szólnak denevérek, nagytudatlan, gyámoltalan oduikba visszatérnek.

*

Másnap este lesvén lesték, Új-Sarlócskát nagy váratlan meglephessék. Kóbor felhő jött sietve, Újholdacskát szemük elől el-befedte.

- Nem megmondtuk, hogy Sarlócska ujjnyival se lehet többé nagyobbacska? - szól az egyik.

- Se nem nő meg, se nem hízik - hagyja helybe locsi-fecsi egy második.

Harmadnapra újfent várják, Sarlós Holdat hátha mégis megláthatják. Foszlós felleg az ég alja, Újholdacskát végig-tővig takargatja. Pedig fentről, felhők mögül türelmetlen leskelődik, napról napra egyre jobban gömbölyödik.

- Arra pedig példa sincsen, égen olyan mester nincsen, hogy egy sarlót, vékony sarlót gömbölyűre kerekítsen - ujjonganak büszkén, bátran denevérek s eresz alján, házak padján keringenek.

Jó soknál is több a hete és a szürkék estről estre egyre lesik Újhold jöttét, útrakeltét, gömbölyűre, embernire növekedtét.

Ám egy este fent az égen csodás fényben mi villanik? Odafentről mi fény vakít?

Felleg térül Nyugat felé s amint kering Szél-Istenke parancsára Kelet felé, tejezüstszerű fényessége, egyre ömlik szétragyogó fehérsége. Esthomálynak komorsága, szertefoszlik halaványra.

Denevéreké vaksi módra hunyorgatnak, pislákoló szemeikkel tétovázva pislogatnak. S amint törik kis eszüket s meresztgetik szemeiket, ím egyszerre zajló tenger mély vizéből, hullámhegyek kavardó örvényéből száll, szálldogál mosolygós egy gömbölyűcske, felvillanó fényesecske. S amint feljebb, egyre feljebb emelkedik s ezüstszerűben vakítóan fényesedik, csillogásos sugárkái szétszóródnak, ezüstösszerű mély vizekben hullámoznak.

- Nipponország ezüstkertje - szól az egyik pislaképu denevére.

- Nap-Istenke szállt az égre, annak ragyog sziporkázó fényessége - szól egy másik vak szürkéske.

- Balga beszéd - ellenkedik öregebbik -, kora reggel ébred a Nap, rózsás hajnal akkor hasad.

Hol beszélnek, hol hallgatnak, tátott szájjal, bábész szemmel pislogatnak; izzó napot néznek Holdnak, hol meg Holdat néznek Napnak. S amint szemet meresztenek fel az égre, égi csodás fényességre, mintha hangját ismernék meg Holdacskának, jó minapi Sarlócskának.

- Jobbágyaim, Denevéreké? Jösztek úgy-e, rimánkodtok bocsánatért?

Pislaszemű denevéreké összenéznek s mintha szót se értenének. Egyre lesik pufók arcát; hol a Napot, hol pedig a Holdat látják.

Hold-Istenke egyre feljebb emelkedik, ezüstszerűben, káprázatban fényeskedik.

- Jobbágyaim, Denevérkék? Jösztek, úgy-e, rimánkodó bocsánatért? Én vagyok ám Újholdacska, vékonypénzü kis Sarlócska. Valamelyes csoda módon, kerekre nőtt sovány arcom s addig-addig gömbölyödtem, míg napnyivá meg nem nőttem. Jobbágyaim, Denevérkék? Jösztek, úgy-e, rimánkodtok bocsánatért?

Szigorút ölt Holdnak arca, komollyá vált szóló szava. Denevérkék nagy féltükben megremegnek, bocsánatért esdekelnek. Összefogják gúnyáikat, levetik bőrsaruikat, meghajolnak, leborulnak, Hold-Istennek alázattal meghódolnak.

Cseresznyefa, kivirított

Messze földön, hegyeken túl, zúgó erdön, tengeren túl élt apóka egymagában, szélkikezdte, viharverte viskójában. Jámbor szónak, gazdag szívnek szegény ura, cserje-csalit udvarában küszöb őrző komondora.

Történt egy nap virradtakor, Hajnal arca rózsás színben ragyogtakor, nagyhirtelen előterem állatkája s emberszóra ekkép nyílik állatszája:

- Ahol állasz, talpad körül, ásd fel földed magad körül.

Jámbor apó előveszi vasásóját, nekigyűri öreg karját és földjéből és rögéből, áldástermő mélységéből csupa arany csillan elő, csupa ezüst villan elő.

Neszt veszi tőszomszédja, embertelen ebugatta, megirigyli szomszédbeli szerencsáját, sár-aranyát, színezüstjét. Átszól álnok alázattal, képmutató ábrázattal:

- Egy-két napra komondorod, adnád ide hű állatod.

Odaadja komondorát, hadd szolgálja hamis urát. Szomszédéknál tejjel, vajjal, hússal, csonttal etetgetik, el napestig bece szókkal dédelgetik. Pedig eddig lépten-nyomon elzavarták, furkós-bottal ki a házból ebrudalták.

Másnap reggel virradtakor, Hajnal arca bíborszínben ragyogtakor, szóra perdül más állatja, kelletlenül, kedvtelenül ekkép nyílik szóra szája:

- Ahol állasz talpad körül, ásd fel földed magad körül.

Kapzsi öreg előkapja vasásóját, nekigyűri mindkét karját, és földjéből és rögéből, nedvesedő mélységéből nem aranyat, ha kavicsot, nem ezüstöt, ha habarcsot kotorász ki keze, karja, kaparász ki nagy ásója. Szemet dülleszt kapzsi fajta, bosszút liheg indulatja. Kapja magát vak dühében, megcsalódó keservében, szomszéd ebét előveszi, ásójával agyonveri.

Türelmetlen vár gazdája segedelmes állatjára. Ám hiába lesi jöttét, komondora szökdécselő közeledtét. Átkiáltoz, kéri vissza hű sajátját, jóban, rosszban pajtáskáját.

- Aranyával, ezüstjével, csúffá tett a beszédjével; meg is kapta megérdemelt büntetését, kitapostam beste lelkét.

Sóhaj sajog kebelében, könnye csillog két szemében; kérve kérdi rossz szomszédját, lelketlenjét, hova dobta komondora porhadit testét.

- Szemétdombom tetejére, igazándi sírhelyére.

Odakullog, komondorát, haló porát elcipeli, szomszéd kertnek szilvafája ága alá elföldeli.

*

Telik, múlik tavaszidő, tavaszra ősz, télre nyár jó; kivirágzik ahány virág, dalra kelnek ágról ágra szökdécselő kis pacsirták.

Szomszéd kertben szilvafácska, nem virít ki kék virága; levélkéi sorra, rendre lehullanak, bimbócskái idő előtt elfonnyadnak. Jámbor öreg arra kéri tőszomszédját, adná neki tövig száradt szilvafáját.

- Ha akarod, akár mingyárt elviheted, röge alatt porladozik kincses ebed.

Fát kiásott gyökerestül, hervadozó, fonnyadozó levelestül, hazaviszi, előveszi, gondos kézzel nyesegeti s addig fúrja, farigcsálja, míg nem kész egy magot őrlő, lisztet törő mozsárkája. Benne örli gabonáját, életadó falatkáját. S ahogy örli, ahogy hántja, bűvös csodák nagy csodája, gabonája napként fénylett, lisztje pora arannyá lett.

Neszét veszi tőszomszédja, embertelen ebugatta, megsejtette mozsár dolgát, lisztjéből lett aranyporát és még aznap alázattal, arra kéri képmutató ábrázattal:

- Adnád kölcsön mozsárkádát, hadd őrlöm meg frissen termett gabonámat.

Mozsárkáját jámbor öreg odaadja, intéződjék dolga sora.

Hazaviszi, előveszi mozsárkáját, beleönti gabonáját s amint hántja, örölgeti s aranylisztjét lesten lesi, gabna helyett ocsús piszok, lisztje helyett szürkés homok. Kapja magát vak dühében, megcsalódó keservében, szomszédjának famozsarát szerteszéjjel darabolja, mindenesztől tűzbe dobja.

Türelmetlen vár gazdája segedelmes mozsarára. Odakiált, kéri vissza mozsárkáját, lisztet őrlő, aranyöntő malomkáját.

- Lisztjéből lett homokjával, csúffá tett csúf ocsújával. Nagymérgemben elővettem, diribdarab összetörtem, mindenesztől elégettem.

Sóhaj sajog kebelében, könnye rezzen két szemében; kérve kérdi tőszomszédját, hová dobta, hová szórta szét a hamvát?

- Szemétdombom tetejére, igazándi ő helyére.

Ami hamu, nagygondosan összeszedi, selyemrongyba göngyölgeti. Készülődik zöld mezőre, árván álló cseresznyefa környékére.

Áll a nagy fa elhagyottan, elszáradtán, elszikkadtan; se levele hajtásának, se virága, se bimbója tar ágának.

Buddha lelke, bűvössége ereszkedik jámbor öreg ősz fejére; odainti, parancsolja fel a fára, útja szélén elhagyottan kókkadozó ág-bogára. Rajta kuksol nyugalomban, békességben, hamurejtő selyemronggyal jobbkezeiben; sorsán el-elgondolkozik, őseinek bálványához szívvel, hittel fohászkodik.

*

Amint nézeg le a fáról, hervadt lombok ág-bogáról, harcosoknak sisakfeje, lándzsásoknak zúgó-búgó fergetege vágat végig utak porán, hanyatt-homlok száguldozván. Díszes helyen gyaloghintó, aranylakkos, ezüstcsattos riksájában bölcs dájmió. Szolgák, kulik tengerhada fogja körül, védik, óvják naptól, szélől; elefántcsont legyezőkkel legyezgetik, megenyhítő hűsítőkkal hűsítgetik. Észreveszik az útszéli hervadó fát, kókkadozó koronáját, agg apót, az ágon ülőt, kezében egy csücskösödő selyemkendőt.

- Mit kuksolsz fenn, elszáradt fán? Mi a dolgod hervadt ágán? - hangoskodik sok levente, dárdájukat jó magasra emelgetve.

- Cseresznyefa bölcse vagyok, száraz fákon élő lombot, friss virágot fakasztgatok.

Hallja a szót bölcs dájmió, hangzik fennen a parancsszó:

- Ha szód igaz és fakaszthatsz virágokat, ám fakasszad elevenre száraz fadat.

Előveszi kendőcskáját, bontogatja selymes csücskét és a hamut el-kiszórja, cseresznyefa száradt, hervadt ág-bogára. És a nagy fa éledni kezd, levél rajta zöldelni kezd; rügyek, bimbók varázsosan fakadoznak, színvirágok ezerszámra nyiladoznak.

Nagyot néznek dájmióék, elképednek kettőskardú samurájék; Buddha bűvös fája előtt meghajolnak, bálványkája oltáránál imádkoznak. Sáraranyat, drága kincset szórnak oda szent öregnek, áldott volta jutalmául, oltárának alázatos ajándécul.

Tőszomszédja megneszelte kendő csücske nagy csodáját, dájmióék, samurájék ajándékát; átszól hozzá alázattal, szemforgató ábrázattal:

- Szent hamudból egy csipetnyit, adhatnál egy-két maroknyit.

Kendőcskéjét szomszédjának odanyújtja, folytatódják embertelen, hamis útja.

Kapja magát, ki a rétre, erdő útja legszélére, felmászik egy másik fára, száraz fának kókkadozó ágbogára.

Megint jönnek dájmióék, sorra, rendre hős leventék, meglátnak egy második fát, rajta ülő, szenteskedő agg apókát.

- Mit kuksolsz fönt, elszáradt fán? Minek ülsz el hervadt ágán?

- Fák agg bölcse vagyok én is, száraz fákon élő lombot, virágot fakasztok én is.

- Ha fakaszthatsz virágokat, ám fakasszad száraz fátat.

Kendőcskéjét az a kapzsi kioldozza, csücskés végét kibogozza és a hamut, bűvös hamut két kezével el-kiszórja, cseresznyefa hervadozó ág-bogára.

Ám a fája, száraz ága nem virul ki, se levele, se bimbója nem zöldel ki, virágok se nyiladoznak, illatok se illatoznak. Kendőjéből, csücsköseéből csupa hamu szóródik szét és ellepi száját, szemét, orrát, fülét riksájában üldögélő dájmiónak, selyemruhás, kettőskardú samurájnak, lovon ülő valamennyi daliának.

Megannyija szenvedelmes dühbe gurul, sok vasmarok összeszorul; száraz fáról az álszentet lelódítják, csúfságosan megcsúfítják; büntetésül, okulásul mindhalálíg csak a másé, édes másé után vágyik, vágyakozván áhítózik.

Vérrózsát hajt tenger vize

Távol világ tengerére, Csin nép csodás vidékére készül Nippon mimózája, Dájmió szép leánykája.

Búcsúszavát elzokogván, cseresznyefák virágától, szilvafák hús árnyékától elbúcsúztván, siet Buddha templomához, őseinek ezeréves bálványához. Fogadást tesz oltáránál, anyja-apja szent hamvánál, ereklyéket küld ő hármat, új hazája szentségéből volt hazája oltárának.

Csinországi otthonában, ura márvány városában addig jár be pagodákat, klastrombeli rejtek-helyű zeg-zugokat, míg rábukkan csodamódra csodálatos szentségekre, három ritka ereklyére.

Nótafácska volt az egyik, száraz fáján nyiladozó virág díszlik. Örök trilla zengett rajta, egyre szállott csengő-bongó ezüstsztava; kamisa-dal, hárfahangok, víg énekek, lágy sóhajok.

Tentakő volt a második, sötét színe soha el nem halványodik. Víz se kell, hogy megpuhítsa s írásait, rótt betűit egyre ontja; szentek szavát, boncz mondását, jámbor lelkek áhitatos imádságát.

Harmadik egy kristály-golyó, szembenézős, elvakító. Buddha arca ragyog benne, annak tüzel bűvös-bájos tekintete; bárki fia hívő szemmel ha ránézett, szentnek szeme szeretettel visszanézett.

Három bűvös ereklyéket, nótát, követ, kristályképet odanyujt egy dali vitéz leventének, férje-ura legbátrabbik vitézének. Nippon földjén, messze kéklő tengeren túl, kis krizántém ahol virul, ott tanyáztat sugárszóró Nap-Istenke, ereklyéknek, bűvöseknek méltó helye.

Csin levente egy-kettőre útjára kél, útján sokszor száll fel a nap, szürkül az éj; ám a szeme szünettelen szentségeken, híres három ereklyéken.

Nippon partja fel-feltűnik, hullám habja meg-megtörlik; morajlik mély csobbanása, dagadozik hegynyi magas tenger háta. Szél-Istenke teletorok nekibödül, Zivatarfi toporzékol, fel-felhördül és a gályát ereklyéstül jobbra-balra veti, hányja, dobálgatja bőszen haragja.

Tenger túrja habos habját, hullám hátán tarajkodó új hullámját s üvöltésén zúgó-búgó zivatar-nak, rikoltásán vad vihar-nak, orkán járja duhajkodó veszett táncát, fergeteges szelek fújják vad nótáját. Sötét felhők vaksötétre kárpitozzák Ég-Istenke világának boltozatát, Mennydörgőnek lángot szóró Istenkéje tüzet szikráz feneketlen mély vizekbe. Végsőt torpan gangos gálya, végsőt reccsen vasbordája s íme fönről sugárt szór le Nap-Istenke mosolygása. Szél-vész, vihar elkotródik, felhőfoszlány takarodik, hullámhegyek elsimulnak, forgatagos mély örvények meglapulnak.

Boldog arccal Csin-legényke kiszáll Nippon napsugaras vidékére s amint szeme, őrző szeme fürkészgeti szentségeit, csodálatos ereklyéit, hát ott zeng-bong a Nótafa, Tentakő az írást rója, ám a kristály s benne Buddha bűvös szeme, odaveszett felragyogó szeretete. Tüvé tesznek egész gályát, átkutatják zegét-zugát; ám hiába lótnak-futnak, kutatgatnak órák hosszat, kristály-golyó nem villog fel, Buddha szeme tekintése nem csillog fel.

Vihar közben, zúgó-búgó fergetegben veszett oda, Szél-Istenke sodorhatta, Zivatarfi kapta kézbe, süllyesztette le a mélybe.

Fut a legény nipponföldi dájmióhoz, dájmiótól imádságos javas bonchoz, siránkozva veszteségét, kristálygömbnek, Buddha-képnek lába keltét.

- Zajgó tenger zordon ura, Tűzszem-Sárkány félelmetes akarata rabolta el drága kincsed, nála keresd varázslatos ereklyédet. Vihart csak ő támaszthatott, szilaj szellőt ő fujtatott s amikor a mennybolt dörgött a mennydörgések Istenkéje eldübörgött, két nagy csápját kinyújtotta, Buddha arcát, varázslatos ábrázatát elrabolta. - Így vallotta szent bonc szava.

- Akár tájfun, akár mély víz, akár vihar, ha égi tűz, meg kell lelni mindenáron, száz életen, száz halálon - hangzik szava dájmióinak.

Hírré repül óhajta, világgá kél szómondása s aki hajós és halászik, kinek szíve kincsre vágyik, ha van mersze, bátorsága, nagy ereje, biztossága, hadd kutassa tenger mélyét, keresse meg Nipponország odaveszett ereklyéjét. S aki hajós nagy hajókon s aki halász háborgásos hús habokon, kötelet köt derekára, úgy merül le zajgó tenger legaljára. Ám mindnyájan ahogy mentek, úgy jöttek meg, Buddha képe, ereklyéje nem került meg.

*

Mocsarain csurdogáló erecskéknek, göröngyein élesszélű göröngyeknek, lépked, roskad egy asszonyka, karjai közt szopósorban kis magzatka. Tüske tépi kezét, lábát, szél fodrozza gyűrött, tépett kimonóját; bánat borul veritékes homlokára, szomorúság búsra hajló bús arcára.

- Leszállok én, gyenge asszony - sikolt egyet elszánt hangon -, felkutatok szent ereklyét, megkeresem Buddha odaveszett képét.

- Gyenge nőcske, kiseded anyja, ne merészkedj veszedelmes vízi útra.

Ám az asszony állja hitét, vallja szavát, szava szíve akarátát; tenger útját jól tudja ő, mindenféle csínja-bínját ismeri ő.

- Halljátok meg kívánságom, értsétek meg megóhajtott kimúlásom.

- Mondd el, mi a kívánságod? Mi ad néked ritka erőt, földöntúli bátorságot?

- Senkim, semmim e világon s ha meghalok, magzatomat árván hagyom. Ha mély vízben, tenger alji sötétségben elpusztulok, hullámhátas örvényekbe belefúlok, neveld fiam szamurájnak, kettőskardú daliának.

- Kristályfedte Buddha arcát odalent ha megtalálod, teljesüljön forró vágyad, kívánságod. Felnevelem dájmiói udvaromban daliának, kettőskardú szamurájnak.

Hosszú kötél gyenge asszony derekáról, nagy elszántság tűzben égő két szeméről, orcájáról, szól a szava halászokhoz, bámészkodó hajósokhoz:

- Szavam jól megfigyeljétek, szívetekbe szegezzétek: Buddha arcát mély örvényben ha megeltem s odalentről egyet rántok kötelemen, húzzatok fel egy-kettőre, mély tengerből, föld színére.

És övébe éles tört dug, gyermekére bánatosan rámosolyog, ölelgeti, simogatja, kebeléhez szorongatja. Fohászosan feltekint a kéklő égre, mélyet sóhajt és lemerül gémberítő mély vizekbe, hegymagasra tornyosodó kék tengerbe.

Tüskék sebzik gyenge vállát, éles kagylók hasogatják kezét, lábát. Süllyed egyre, mind mélyebbre, örvényekről örvényekre s ím egyszerre nagy irombán felviláglik fényesedő vizek alján, pagodának fényessége, palotának tükröződő tükörképe.

- Sárkány vára, nincs különben - szól riadtan, meghökkenten s amint óvást, nagyvigyázvást arra kúszik, tekergéses örvények közt odaúszik, legtetején egy toronynak, fénye fénylik, fénye ragyog kristálygömbnek, nagy golyónak. Buddha arca ragyog benne, annak tüzel bűvös-bájos tekintete s rá arcára hívó szemmel amint nézett, szentnek szeme szeretettel visszanézett.

Környöskörül undok arccal, ijedelmes ábrázattal kígyó, gyík és krokodilus, ki páncélos, ki varangyos, fenik felé éles foguk, tátják rája öblös szájuk.

- Hogyan jussak Sárkány vára golyójához, Buddha bűvös kristályához? - szól és siklik fogvacogva, szörnyek között óvatosan átosonva.

Kapuján át pagodának, lépcsőzetén kristályvárnak, magas torony legcsúcsáig, fel is jutott Buddha fényes képmásáig. Félkezében éles törrel, félkarjában félerővel, kézbekapja gömböcskét, rámosolygó Buddha képét s hanyatt-homlok habokon át, szeli vize félelmetes forgatagát. Jobbról, balról undokarcú, ijedelmes ábrázatú, tátott szájak fejek helyett, csúcsos fejek törzsek helyett, kígyó, gyík és krokodilus, ki páncélos, ki varangyos, útját állják menekülő szegénykének, mindahányan nyomában a menekvőnek.

- Szakítsuk szét féltett kincsünk elrablóját, szent ereklje tolvajlóját - rikoltoznak fogait csikorgatva, csápjaikat csattogtatva.

Félöst fenik fogait, tátást tátják torkaikat, mind kapkodnak vízben úszó asszony után, fergeteges vizek útján. És szegényke elrémlen, rémségektől megdöbben: - Én gyermekem, egyetlenem! - kiált egyet, bús szívében, elméjében gondol egyet; veszi övét, fogja törét, belédöfi a mellébe és a golyót, kristály golyót odarejti vérben ázó mély sebébe.

Sárkányéknál Vízországban, Tenger-Isten tengermélyi hazájában, embervértől irtózkodnak s iszonyodnak halott arcot, földi testet hogyha látnak. Úszó-kúszó vízi lélek, amint meglát vérző sebet, elrémlen megborzadnak, ijedükben meghökölten tántorognak. Behúnyt szemmel, torzult arccal inálnak el, oduikba bujkálnak el.

Bágyadozó erejével, egyre vérző mély sebével úszik szegény elaléltan, hovatovább lankadtabban. S míg a víz sok szörnyetegje, lábatlanja, fejetlenje riadt szemmel szirtek alá, bujkálnak el sziklák alá, úszó asszony megrázkódik, bálványához, őseihez fohászkodik, összeszedi ami erő maradt benne s nagyot rándul két kezében kötélkéje.

*

Főnt a parton szívdobogva lesik, várják forgatagos tenger árját. S ahány szempár, mind fölragyog és ahány szív, mind feldobog, ujjonganak örömben, öröm tüze ég szemükben, amint karjuk egyet lendül s kézben kötél nekifeszül. Mohó ujjal, vasmarokkal megragadják s nagy erejük kibírtáig, lélegzetük kifogytáig szegény asszonyt, kötélkéjét egyre húzzák, egyre vonják.

Habot vervén hús hullámok, közeledvén zúgó, zajgó morajlásuk, megdermedten mered szemük, rémültté lesz tétovázó tekintetük. Tenger vize vérpirosra színesedik, hosszú csíkban, érvonalban veresedik.

Még gyorsabban a kötéllal, erősebben mindkét kézzel; tenger vize hovatovább pirosodik, tenger habja vérpirosat, vérest habzik. Még egy nagyot, legutolsót húznak rajta, végsőt feszül valahánynak fáradt karja s ím az asszony elaléltan, elernyedten, elkábultan, halotthalvány orcájával, mellén nyíló vérrózsával karjaik közt rogyik össze, eszméletlen esik össze.

Mind sietnek, igyekeznek, dájmióhoz halálában hírt üzennek; az asszonykát ápolgatják, sajgó sebet, vérrózsáját mosogatják.

Magához tér nagysokára, alig rezzen szempillája. Sajog mellén vérző sebe, sóhajossá válik fojtott lélegzete. Végsőt rándít, nagyot lendít gyenge kezén, két kezével vérző keblén, Buddha arcát mély sebéből kiszakítja, halállávált dájmiónak odanyújtja. Arca egyre halaványul, hangja gyengül, szava halkul; végsőt rebeg haló hangja, végsőt suttog múlt szava.

- Én egyetlen gyermekemet, én testemből lelkedzettet neveld hősnek, daliának, kettőskardú szamurájnak. Vándor lelkem vigasztaló öröme, Nippon földje nagy díszére.

Tündérlányka fátyolkája

Tengerparti nádövezte viskójában édegett egy halászegény egymagában. Sütkérezik Nipponország tűző napján, elmélázik elmorajló tenger habján; elevezget tarka-barka bárkájával, elhalásztat halra leső hálójával.

Délidő volt, deelt a nap, Nap-Istenke túlságosat tűzött aznap; hús hullámok elpihentek, partok szélén pajkoskodva elheverték.

Tenger partján magánosban topolyafa, kivirított ahány gallya, ahány ága; árnyéknyújtó, dúsan hajtó lombja mellett halászegény eldeleget. Amint nézeg fel a fára, hajladozó derekára, ágak-bogak ingva-ringva hajlonganak, zöld levélkék jobbra-balra bólonganak. Izzó napnak deletében, sugarának szétszóródó tüzelében, mintha illat terjengene topolyáról, mintha tűzfény villanna le ág-bogáról. Krizántémok, friss virágok lehelle, kápráztató fényességek földöntúli bűvölete.

Néz a halász, ámélikodik, virág nélkül virágillat illatozik s amint a fán bábész szeme, elkáprázik réveteges tekintete. Csilló gyöngyöt mi csillogtat? Szivárványszínt mi villogtat? Mi az, ami fentről látszik? Szákszín pompát ami játszik? Fénye selyem, selyme habos, tűzdelése, színverése pettyes-babos; megérinted, bársonyruha, akár tündérkezek szötte, varrta ruha.

Halászegény azon sebtén fel a fára, vágyvást vágyik topolyácska csillogásos csodájára. S amint fogja s óvó karral libbentgeti, habját, babját gyengén, lengén lengetteti, mintha madár kicsi szárnya röppengetne, szálldogálna, aranyárga, aranyfényű pettyecskekkel, kékespiros cseppenésű gyöngyöcskékkel.

- Nincs különben - szól a legény -, tündérnyomra bukkantam én. Ég tündére fátyolkája, Nap-Istenünk könnyörülő adománya.

Szól a halász, kapja magát, kézbe kerít tündérruhát; siet vele viskójába s rejtegeti likkes-lakkos ládájába.

Vak éjszaka takarója álmodat borít álmodóra. Halász pihen szűk vackában, aranyruhás tündérlánykát lát álmában. Álombéli szellemujjak tiltó szóval, tiltó kézzel rászóllanak s egyszerre csak egy koppanás, benyúlóján halkán szóló kopogtatás.

- Ki az? - riad fel a legény, félfektére emelkedvén.

- Ó, bocsáss meg - eseng a szó, lágyan, csengőn, esdően hangzó -, tolóajtód ha széttárnád, kérő szóm ha meghallgatnád.

Ajtó tárul s belép rajta tündéarcú halaványka. S ím egyszerre illat terjeng viskójában, derengő fény alacsonyka kunyhójában; krizántémok, friss virágok illatárja, szemvakító fényességek varázslása.

- Ki lánya vagy, honnan jöttél? Mély álmomból, vánkösömről mért hogy megébresztettél?

- Tanyám az ég, onnan jöttem, Nap-Istenke tűzsugarán le a földre lelibbentem.

- Miért ép az én viskómba? Ütött-kopott kis kunyhómba?

- Nálad az én odaveszett tündérruhám, azt kívánnám, óhajtánám.

Kelletlenül hallja lányka síró szavát, tündérszabta, tündérvarrta viganóját; selymét, pettyét számonkéri égből cseppent kicsi lányka, tündéarcú halaványka.

- Kell is nekem cifrán szabott viseleted, viganódat azt se tudom, mi fán termett - s pislant loppal fel a fára, ágas-bogas topolyára.

- Hamis a szód, csalfán mondd, tündérruhám csak te tudod. Vízitündér testvérkémme, tenger-laki nénécskémmel játszadoztunk habot hányó hullám mellett, idres-fodros habja mellett. Fátyolruhám levetettem, topolyafa ág-bogára terítettem s míg a mélyben lubickoltunk a medúzákkal, teknőshátú békácskákkal játszadoztunk, eltűnt lenge tündér gunyám, gyöngyös, pettyes fátyolruhám. Te jártál ott, tenálad van, add vissza, ha irgalmad van.

- Mit bánom én tündérruhád? Mit tudom én földreszállott égi fajtád? - szól és hangja bizonytalan, szóló szava bátortalan.

- Adjad vissza habos-babos fátyolkámat, tündérujjak szötte-fonta ruhácskámat.

Néz a legény restelkedve és a lányka karját, kezét alig-alig megilletve, gyengédeden kamrájából kituszkolja, tolóajtó két szárnyékát összetolja.

Bús a lányka, bánatában siránkozik, síró szava, rívó hangja meg-megcsuklik.

- Mihez kezdjek ruhám nélkül? Nyíló virág színes-hímes szirom nélkül? Ha nincs rajtam pettyes ruhám, nincsen többé égi tanyám s ha még soká lent a földön megmaradok, tündéerkertbe, lágy fészkeembe soha többé el nem jutok.

Hallja halász epekedő, síró szavát, nyögdécselő zokogását; könnyörület száll szívébe, irgalom kél megdobbánno kebelébe.

- Ó, bocsáss meg Isten-Atyánk földre tévedt tündérkéje - szól a halász szégyenkezve -, hamis is volt, csalfa is volt szómondásom, csúfságomat igaz szívvel szánom-bánom. Tari-tuppos tündérruhád énnálam van, habos selyme, gyöngyös pettye kamarámban. Úgy gondoltam, pénzzé teszem drága ruhád, tán megváltom szegény voltom nyomorgását. Ám átérzem szív-epesztő fájdalmaát, szívfacsaró zokszavadaát. Maradj annak, aki voltál, tündérkerti szép virágszál - szól s befordul kamrájába, belemarkol színehagyott ládájába, szedi elő féltve őrzött fátyolkáját, tündérlányka rejtegetett ruhácskáját. Csilló gyöngyét csillogtatja, sok száz színét szivárványmód villogtatja; fénye selyem, selyme habos, tűzdelése, színverése pettyes-babos. Megérinted, bársonypuha, akár tündérkezek szötte-varrta ruha.

- Szállj leányka, ég tündére, levegőég peremére; bűnös voltom bocsássad meg, fájó szíved enyhüljön meg.

Apró keze szíve helyén, pergő könnye gyöngyházzsemén, száll, szálldogál ég tündére, levegő-ég peremére. Szálldos selymes tari-tuppos fátyolkája, habos, babos ruhácskája; bontogatja szivárványszín kicsi szárnyát, tündérkerti virágokkal telehintett sziromkáját, aranyárga, aranyfényű pettyecskéekkel, kékespiros cseppenésű gyöngyöcskéekkel. És szálltában, kék ég felé suhantában, szegény halász háza felé, könny áztatta arca felé fordul szeme, könnyben égő tekintete.

- Gyöngyös ruhám, tündérgunyám visszaadta, kinccsel tele boldogság lesz bő jutalmad.

Hajnal bíborpiros arca hasadóban, pirosuló nap pirkadóban; száll a tündér, libben egyre magasabbra, csitul, halkul távolodó csengő hangja. S amint nézeg kéklő égről, kékes felhők égkéjéről, varázslatos mosolyt szór le faluszéli halászára, áldást rebeg tarka-barka bárkájára, halra leső hálójára.

Áldás fakadt mosolygásán, két szemének földre néző pillantásán. Halászlegény hálójában, színig tele bárkájában, aranyhalak csillámlanak, kincset érnek, boldogságot varázsolnak.

Tükör lelke

Békességes boldogságban, virágkertes városkában éltek vidám éveiket, bálványozták ezeréves őseiket. Szülők szíve szeretete, féltő gondja, lehellete lengedezik lánykájukon, egyetlen szál virágukon.

Rózsás reggel nyit az égen, aranyderűs ékességben; selyemszirmok színesednek, fényzőnben fényesednek. Jámbor apó tétován áll kertes háza ajtajánál; útra készen indulóban, szeme könnybe-lábbadóban.

- Én asszonyom, feleségem, búban bajban fele részem, szemed csüngjön leánykánkon, egyetlenegy mimózánkon. Rövidesen megtérek én, sarlós Félhold felderültén, virágkertes városunkba, lombárnyékos udvarunkba.

Leánykájuk, egyetlenjük, ki-kitekint szobájából, krizantémos ablakából; látván apját, hallván szavát, meg is értvén messze útra szándékozta, hozzásiet, átöleli, búcsúszavát elcsicssergi:

- Hozz kis bábut, hullámhajút, csillagszeműt, bambuszlábút, játszótársat párnácskámra, hálótársat vánkoscámra.

Útnak indul öregecske, nyomába kél Nap-Istenke, sugarával simogatja, aggó szívét nyugtatgatja.

Több nap telt el, több hét múlt el, Félhold többször ragyogott fel, hol telided tűzgolyócska, hol színezüst láng-sarlócska. S amint ül a lányka egy nap, cseresznyefa lombja alatt, messze utak kigyózását, megpillantja hazatérő édesapját.

- Lelkem, apám - kiáltgatja, édesanyját szólongatja; virágbimbók cseresznyefán, úgy csüngenek apjuk nyakán. Hozott bábut, hullámhajút, csillagszeműt, bambuszlábút, ajándékot lánykájának, egyetlenke virágjának. Rákacsintgat anyókára, derűszóró homlokára, előszedi neki szóló ajándékát, messzeföldi vásárfiát.

- Obit hoztál? Selyemövet?

- Övnél szebbet, még különbet.

- Gyöngyös násfát, kebelemre?

- Képed mását elevenbe - szól és bontja selyemkéjét, aranyhímes keszkenőjét, benne lelke ajándékát, fényes, fémes tükör lapját. Felesége egyre nézi, nézegeti, azt se tudja, mire jó a tükör neki; csak a hírét ha hallotta, csak a nevét hogyha tudta.

- Nézz rá tükröd fémlapjára s visszanéz rád arcod mása; lelked is ott találhatod, igaz képed, való lelked ha mutatod.

Félős ujjal veszi kézbe, elhelyezi szekrényébe; rejtegeti drága kincsét, tükröződő képét, lelkét.

Több hó telt el, több év mult el, Félhold többször derengett fel; hol telided tűzgolyócska, hol színezüst lángsarlócska. Kis lánykából nagyocska lett, bimbócskából virág fejlett; tekintése elmerengő, lépkedése ringó-rengő.

Ám legalsó világ felől, parancs száll ki zord mélyekből; lelkek járnak, suhangatnak, új életre unszolgatnak. Szegény anyó ágynak esik, szálló lelke vándorútra igyekezik; ágya elé bús szülöttjét, odainti egyetlenjét.

- Szálló lelkem szállta előtt, húnyó szemem húnyta előtt keresd elő szekrénykémet, benne rejlő tükörkémet.

Szívdobogva, kézremegve, hulló könnyét félkezével rejtegetve, rejtekéből kikotorja s anyja színe elé tolja. Mohó kézzel nyúlkál, babrál szekrényében s holtra váló, hidegülő két kezében megcsillanik fémes tükre, tűnő arca tüneménye.

- Holtom után új éneket, újra életem folytatásos életemet s hogyha lelked anyád arcát megóhajtja, hogyha szíved anyád szívét megsóhajtja, pillants bele fémes-lapos tükörképbe s megláthatod igazándi arcom benne. Arcomat is, lelkemet is, féltő, óvó szememet is.

Odanyújtja fémes tükrét, egyet sóhajt s kileheli lenge lelkét.

Hetek telnek, évek múlnak, Holdak többször megújulnak; hol telided tűzgolyócskák, hol színezüst lángsarlócskák. Ül anyjának kis árvája, elmélázgat, cseresznyefák színes-hímes lombja alatt. Szomorúság, elhagyottság száll szívére, borús bánat a lelkére. Támoalgásos a járása, réveteges pillantása; anyját sírja könnyes szeme s elsötétül merengéses tekintete.

- Anyám tükre, fémes lapja - kiált egy nap s eszébe jut anyja képe, a fémes lap. Szalad érte, szívdobogva előveszi, borús arcát belészegzi.

- Lelkem, anyám - sikolt szava s látó szeme rámered a fényes lapra. Hiszi benne nem sajátját, hanem anyja képe mását; látja benne nem magát, hanem anyja elszállt lelkét. Megnyugoszik sebzett szíve, megvigasztalja fájt lelke s estre kelve, ha megpihen, pirkadatkor, ha felretten, ha elfogja mély fájdalom, szívszakító sóhajtása, fogja tükrét, nézi arcát s látja benne édesanyját.

*

Több hó mult el, több év telt el, Félhold többször ragyogott fel; hol telided tűzgolyócska, hol színezüst lángsarlócska. Őszi hajnal borzongtakor, fű, fa, virág hervadtakor másik asszony került apó új házába, elhúnyt első szent nyomába.

- Anyád helyett másik anyát, házam, kertem új hajtását, szeressed meg hű szíveddel, szófogadó szeretettel.

Bús örömben bús leányka, szívét, lelkét mostohája felé tárja; szeretgetné tiszta szívvel, szófogadó szeretettel. Ám az asszony kelletlenül, hallja, látja kelletlenül; irigykedik virágfehér jószágára, ifjúsága virágdíszes tavaszára. Ha kér, ha kérd szíves szava, ridegen szól anyja vissza s ha kelletli, ha kínálja szolgálatát, nem hallja ha ridegszavú parancsszavát.

Szegény lányka nagy bűvában, ott vonul meg magánoska szobájában. Előveszi fémből tükrét, belészegzi réveteges tekintetét, hiszi benne nem sajátját, hanem anyja képe mását; látja benne nem magát, hanem anyja elszállt lelkét.

Villám szemmel, kikelt arccal, döbbenetes vad haraggal, rivall egy nap rá urára, mit sem sejtő, mit sem tudó apókára:

- Vagy hitvesed, vagy a lányod, kettőnk között könnyörtelen választásod.

Néz apóka elképedten, mérges szóra, fullánkosra meghökkenten; se lát, se hall szegény feje, búsan tekint felfortyanó hitvesére.

- Gonosz lányod szíve vágya, lelke legfőbb óhajtása, szeme elől elpusztuljak, idő előtt halált haljak.

Elhal a szó ajkán, hang megakad száraz torkán.

- Nyiss be hozzá, megláthatod, szándékát is megtudhatod; meg is hallod varázstévő átokszavát, meg is látod lányod boszorkányos dolgát.

Fémes tükröt tart kezében, imádságát rebegtében, amint tárul szűk ajtaja s előtte áll édesapja. Nagyot hökken, nagyot döbben szegény lányka, ajkán elhal imádsága; fémes lapját, anyja tükrét nagysebtibe odarejti ruhájába, gelebébe. Látja lánya nagy zavarát, restelkedő ábrázatát, ráncbaborul a homloka, szigorúan szól a szava:

- Mi az, amit elrejtettél? Miért hogy elveresedtél? Miket mormol vajákos szád? Miért bántod édesanyád, a mostohád?

Bús a lányka pillantása, búsan tekint rá apjára; ontja, sírja szeme könnyét s gelebéből előveszi rejtve rejtett fémes lapját, tükörképét.

- Jó anyádé, annak adtam; tükör lapját valamikor neki hoztam; csak a hírét ha hallotta, csak a nevét hogyha tudta. Olykor-olykor rá ha nézett fémlapjára, azt hitte hogy valósággal vissza-néz rá arca mása. Abban látta, ott találta saját lelkét, ha kereste való képét. Miért hogy még előlem is rejtegetted? Miért hogy most elővetted? Mért ül bánat bús arcodon? Miért ború homlokodon?

- Ha elővesz mély bánatom, ha előtör sóhajtasom, belenézek tükörképembe s édesanyám látom benne. Bús arcát is, bús lelkét is, féltő, óvó két szemét is.

- Tükörképben anyád képét? Annak látod elszállt lelkét?

- Akár nézzed - mondja sűgva s tükörképét odanyújtja. - Szülő anyám kimúltakor, szálló lelke elszálltakor odakérte ágya elé féltett, rejtett szekrényképét, elővette dédelgetett tükörképét és így hangzott haló hangja, ekkép szólott végső szava:

- Holtam után új énemet, újra élem életemet s hogyha lelked anyád arcát megóhajtja, hogyha szíved anyád szívét megsóhajtja, pillants bele tükörképembe s megláthatod arcom benne. Arcomat is, lelkemet is, féltő, óvó szememet is.

Megindultan nézi lányát, most már érti fel-felcsukló sóhajtasát.

- Ártatlanka, szegény lánykám, törékeny szál mimózácskám, most már látom fehér lelked, most már tudom, most már értem szenvedésed.

Egy-két nap is alig telt el, egy-két hét is alig mult el s újfent ragyog Félholdacska, újfent fénylik Tűz-Sarlócska. Édesapja s leánykája, egyetlenke virágszála szép kettesben, békességben éldégélik éveiket, bálványozzák ezeréves őseiket.

Urasima vízországi szelencéje

Híres halász Urasima, Nippon-világ annak tudta, annak hitta; jól ismerték párja ritka ügyességét, teste, lelke derékségét. Tajték habján tengereknek, hullám hátán mély vizeknek napestig elhalásztatott, hálót vetett, halat fogott.

Csendes őszi alkonyatkor, bíborszínű napnyugatkor, csónakjában egymagában Urasima, indul ismét partnak vissza. S amint evez messze nyúló földje felé s közeledik szigetkéje partja elé, gyereksereg éktelen mód sikoltozgat, ricsajt csap és rikoltozgat. Óvatlan teknősbékát vettek észre, jómagával tehetetlen került kézre; szegény béka páncélhátát hol kézzel, hol bambusz-náddal egyre-másra náspángolják.

Híres halász Urasima, rákiált a pulya-hadra:

- Ártatlankát mért bántjátok? Teknőjét mért paskoljátok? Engedjétek el vizébe, vízi szirtek közelébe.

- Mi fogtuk ki, mi találtuk, rejtekhelyét napok óta mi kutattuk.

- Ne bántsátok páncélhátát, megajánlom igaz árát.

Kap a pénzen gyereksereg s nagyvígán elpenderednek; jót kacagva tréfájukon, pórul járt kis békájukon.

Urasima fogja szegényt, simogatja csont teknőjét, cirókálja két kezével, mirókálja beszédével:

- Idejében közeledbe ha nem jövök, még ott találsz elpusztulni kezük között; széjjeltörik teknőcskédet, megkínózzák ártatlanka lelkecskédet. Siess vissza szirtekalji otthonodba, víz-alatti kőlakodba; messze kerüld tenger partját, gyereksereg kínzó karját - és szép csinján, óvó kézzel, biztatgató becézéssel úgy csúsztatja tenger habos mély vizébe, úgy usztatja meredekes kőfészkébe. Nyugodt lélek fordul haza kunyhójába, szigetlaki, tengermenti hajlokába.

*

Jött a hajnal, derengősen, homályosan, jött a reggel bíborosan, mosolygósan; félálomukban felcikázó csillagocskák színezüstös gyöngyszemüket pislogtatják. Bíborszínt ölt Nap-Istenke, ráragyog sziporkázó tengerekre. Urasima halkereső bárkájára tűz le aranyesőt szóró sugárkája; melengeti melegével, tikkasztgatja tűz lehével. Szél-Istenfi tovább űzi, tovább hajtja, beljebbfele bátorítja; álmodat hajt rá langyos szellő, takargatja puha felhő. Urasima hanyatt terül csónakjában s ím egyszerre hang hallatszik mély álmában.

- Urasima, Urasima! - azt kiáltja álom szava.

Felriadtan félálomból, kitekintget csónakjából s amint nézi, fürkészgati tenger habját, megpillant egy közelébe úszdogáló teknősbékát.

- Urasima, Urasima - szólal meg a teknősbéka -, életemet mentetted meg, csendes álmod zavartam meg; kőfészkemből előjöttem, jószágodat szívem szerint megköszönjem.

- Nem jár érte semmiféle köszöneted, véletlen volt az, ha mentett.

- Szíved nemes jóvoltából szabadultam gyerekezek halálából; ha nem lenne ellenedre, elvinnélek csodálatos valamerre.

- Hová vinnél? Merre mennél?

- Hallottál-e vizekbeli Hab-Sárkányról? Tenger mélyén varázslatos tündérkertről, palotáról?

- Színről színre sose láttam, hallomásból ha hallottam Tengerország Hab-Sárkányát, vízben úszó tündérkertjét, kristályból lett palotáját.

- Meg is tudhadd, meg is láthadd, páncélhátú teknőcskémre bátorságban bízhatt magad.

Urasima egy-kettőre, egyet lendül teknőjére a hullámvölgyön, hullámhegyen, viharverte fergetegen addig úsznak, addig húznak, amíg egy nap el nem jutnak kristályfényes bűvöletes palotához, halszáj öblü kapujához.

- Köszöntelek nemeslelkű Urasima - szól száz szolgál nyüzsgő hada.

Kézzel kézre közrefogják, kérő szóval ostromolják, úgy vezetik káprázatos palotába, kristálygyöngyöt ragyogtató csarnokába. Lába majdnem gyökérré lett, bábész szeme bámultában nekidüledt, megláttára habfehér egy leánykának, ragyogtára csillagszóró szép arcának. Világhíres Ottohime állt előtte, Hab-Sárkánynak egyetlenje, víziország tündérkéje.

- Köszöntelek, Urasima - csendül-pendül Ottohime csengő hangja. - Fürgelábú futárkám, kengyelfutó békácskám, annak ülted teknős hátát, annak óvtad lelke szálltát.

Urasima restelkedve szabadkozik, ajkán a szó akadozik; hebeg nyelve, nézeg szeme s elfogódik, zavarodik szíve, lelke.

- Vendégünk vagy - szól a lányka -, tiéd kertünk száz virága; otthonod lett széles, téres nagy palotánk, téged szolgál lóto-futó ahány szolgálk.

Urasima mindhiába szabadkozik, szíves szókra, marasztókra megnyugoszik. Étél-ital legjavából, tányér, serleg színaranyból; húros hárfa únos-úntig, kivilágos kivirradtig. Gyöngyös pikkely ablak, ajtó, aranyfalon gyémántkagyló, smaragdkertek, gyöngyligetek ezer színben szípkóznak, tündökölnék.

Hab-Sárkánynak egyetlenje Ottohime, vízi világ krizantémja, kézen fogja tétovázó Urasimát, földi világ halandóját s mintha álom, amit látnak, röppenő perc, amit élnek, amit járnak. Ébren alszik, álmod ébred Urasima, rövid napnak tűnik elő számlálatlan sok hónapja.

Másnap ismét, sok ezer nap, szünettelen vigalomban mulatoznak. Halszörnyeteg emberfejjel, ember feje haltörzsökkel, testét, lelkét néha napján riogatják, hátát, bőrét borzogtatják.

S amint telnek, múlnak hetek s perccé lesznek hosszú évek, amint futnak sok esztendő, perc módjára, pillanatra elröppenők, eszébe jut elfelejtett vityillója, szigetlaki kis otthonja, kis csónakja. Szíve forró vágódását, bánathozó bántódását Ottohime elé tárja, feleletét szívdobogva, lesi várja.

- Látom, érzem, nincsen többé maradásod, téres, széles palotámban megnyugvásod; térj hát vissza tengertüli otthonodba, szigetföldi hajlokodba.

És aranyból, drágakőből kristályszínes kis szelencét nyújt át neki, víziországi kis emlékét.

- Őrizzed meg, tartogassad, ám valahogy véletlenül, óvjon ősed, ki ne nyissad. Varázserő lakik benne, idő előtt ha kinyitod, kárhuzatos vesztet lenne. Évek múltán szíved vágya palotánkba, közelemben hogyha egyszer visszavágyna, keressed fel kunyhód mellett tenger partját, szílon-gassad hű cselédem, teknősbékád. S jó magaddal idők múltán tehetetlen, varázslatos szelencéd ha érintetlen, teknős szolgálk, teknősbékád egyetlenke hívó szóra visszaröpít víziországi palotánkba.

Búcsút sóhajt két kezével, szóval, szívvel, szemeivel; fele arca mosolygásos, másik fele sírhatnékos.

Híres halász Urasima útnak indul és a kapun, aranykapun alig hogy túl, teknősbéka víziország ajtajánál várja urát, kis gazdáját víz partjánál; felülteti páncélhátú teknőjére, egyet lendül és

előre. Hullámvölgyön, hullámhegyen, viharverte fergetegen addig úsznak, addig húznak, amíg egy nap el nem jutnak zúgó tenger zöld partjához, Urasima szigetföldi hajlokához. Teknős zokog búcsúszókat, szeldes újfent hús habokat, sírja könnyét tengerébe, fájót sóhajt feneketlen mély vizébe.

*

Urasima siet haza, rég elhagyott, otffelejtett kunyhójába. Útján amint figyel jobbra, figyel balra, háztól házig bandukolva, mindenfelől vadidegen arcokat lát, őt magát meg idegennek bámulgatják.

- De különös - szól ijedten meghökkenve s tovább baktat elmélázón, révedezve, anyja, apja otthonába, szerető szív tárt karjába. S amint benyit, esze mintha zavarodnék, vérző szíve fájón, bántón facsarodnék; homályosul kutatgató tekintete, könnybe lábad elboruló borús szeme. Idegenek tudakolják merre való honnan voltát s néző arcát idegennek bámulgatják.

- Híres halász Urasima az én nevem...

- Errefelé ilyen nevűt nem hallottam, nem ismertem.

Futvást rohan rokonához, rokonától ifjúkori pajtásához; mindenfelé vadidegen arcokat lát, őt magát meg idegennek bámulgatják.

- Híres halász Urasima az én nevem...

- Errefelé ilyen nevűt nem hallottam, nem ismertem.

Öreg embert lát az uccán, ezer ráncot gyűrött arcán; házát, nevét tudakolja, kérdő szókkal ostromolja.

- Urasimát ismerted-é? Hírét, nevét hallottad-é?

- Ükapámtól hallottam volt, ő is mástól, ükapjától hallotta volt, valamikor híres halász Urasimát, Nippon-szerte annak hitták. Hab-Sárkányék földön túli világába, odaveszett vízalatti országába, időtelen idők előtt, mesebeli évek előtt.

- Én volnék ám híres halász Urasima, nem veszttem én Hab-Sárkányék országába; vízországból épkezlábbal elkerültem, egészszégből megkerültem.

Nézik, lesik gyanúperrel, kerülgetik ijedelmes döbbenettel; fejcsóválva figyelgetik, Urasima elmélázva révedezik. Meg-megindul s rövidesen eljut újra szigetföldi tengerpartra s amint csillan gyöngyöt habzó tenger fénye, nagyhirtelen eszébe jut Ottohime vízországi szelencéje. Ám tanácsát leánykának, intelmeit mondásának utolsóig elfelejti, szelencéjét, kárhozatját idő előtt előveszi.

- Több életem, több halálom, föld világát se nem szánom, se nem bánom - szól s kinyitja nagysebtibe, úgy sincs többé se senkije, se semmije.

Varázslatos szelencéből bíborszín köd szálldogál ki, piros pára gőzölög ki, reáborul Urasima bánatára, fájó lelke fájdalmára. S amint fogja tündérföldi szelencéjét, ím egyszerre megpillantja ráncos keze reszketését. Nagyot borzong erős karja elfonnyadtán, erőtelen elsárgultán. S amint szegzi haló szemét mély tengerbe s belepillant sík tükrebe, látja arcát elkókkadtan, vérefogyta elsárgultan. Rémültében nagyot rogygan roskadozó öreg térde s homályosul bús nézése. Két kezével fejéhez kap s amint szeme tekintése víz tükrehez ismételtlen odatapad, hófehér fürt fáradt fején, mély barázdák vánnyadt testén.

Ottohime bölcs intelme jut eszébe, annak hangja, szóló szava cseng fülébe:

- Évek multán szíved vágya vízországi palotánkba, közelembe hogyha egyszer visszavágyna, keressed fel kunyhód mellett tenger partját, szolongassad hú cselédem, teknősbékád.

Partja mellett szigetjének, fodra mellett tengerének hívogatja, szólongatja rég elmúltak hű pajtását, Ottohime kengyelfutó kis szolgáját. Ám vajákos, vízországi szelencéből, időtelen megérintett rejtekéből bíborszín gőz szállingózik, piros párás füstfelhőcske gomolyodik.

És a bíbor beburkolja és a pára körülfonja; füle nem hall, szeme nem lát, hang nem üti át a torkát; Nirvánának, halálhozó két angyalnak közeledtét, annak érzi, annak látja lassú jöttét.

Porrá omlik Urasima, szertefoszlik a mivolta és a lelke, vándorlelke elvándorol földöntúli tengerekre. Teknősbéka formájában, lelke belé átszálltában, örökkéig kísérgeti szép úrnőjét, Sárkány lányát, vízországi Ottohimét.

II. ÁLLATMESÉK

Két kis béka

Csobogó kis csermelykéknél, ingoványos erecskéknél élt egy béka Tokióban, másik béka Kiotóban. Vígsgás volt brekegésük, megnyugvásos lebzselésük; tuu... tuu... hangoskodtak, patak mentén pajkoskodtak.

Derűs egy nap mind a ketten kieszték szépen, bölcsen, másnap bíz ők útrakelnek s hegyen túlra, rontom-bontom, merészkednek. Tokiónak kis békája Kiotót akarja tudni, Kiotónak kis békája Tokióba akar jutni. Nem ismerték soha egymást, se hallomást, se látomást, mégis egy nap egyidőben keltek útra mind a ketten.

Nap-Istenke sugarat szórt, madár fütyye ébresztőt szólt; kis mimózák füves réten sárgállottak, krizantémok mezősegen illatoztak.

Kiugrálnak kátyujukból, az egyike Tokióból, másika meg Kiotóból, csetlő-botló, ugra-bugra lépkedésük, tuli-hangos vartyogásuk, brekegésük. Másnap ismét talpon vannak, hol pihennek, hol loholnak s napok teltén, hetek múltán szirt aljáig, hegy tövéig el is jutnak. Tetejére bajos út volt, fáradságos, vékony inú békalábnak nem tanácsos; ám hiába, nincs megállás, nincsen többé tétozás, mert Tokió kis békája Kiotót akarja tudni, Kiotónak kis békája Tokióig akar jutni. Szökdécselnek, bukdácsolnak, elcuppognak, kuruttyolnak, míg egy szép nap, derűs egy nap, mind a ketten egyidőben, lihegőben, pihegőben, egyik jobbról, másik balról, egyikőjük Tokióból, másika meg Kiotóból, odaérnek hegy ormára s fölkínlódnak meredekje legcsúcsára.

Hold-Istenke dereng rájuk, pacsirtáknak eláll szájuk, álmodoznak mimózácskák, színesszirmú krizantémkák.

Szembekerül két kis béka, mérik egymást sanda módra; sunyira áll tekintetük, meg-megtorpan törpe testük. Mosolyogva köszönetnek, szókat szókba szövögetnek s akkor néznek igaz nagyot, mikorára kitudódott, hogy egyszerre, egyidőben, derűs egy nap mind a ketten keltek útra s merészkedtek meredekes hegyentúlra. Jót nevetnek nagy eseten, jót mulatnak véletlen, hogy Tokió kis békája Kiotót akarja látni, Kiotónak kis békája Tokióra lett kíváncsi.

Sziklás csúcson leguggolnak, kényelmeset nyújtózkodnak, hallgatják a madár hangját, szívják füvek, hegyi rózsák friss illatját. Megszólal a tokiói, hallgatja a kiotói:

- Be kár, hogy nem nőttünk nagyra, egy araszról több araszra; messze túlra jobban látnánk szívünk vágya két városát. Kiotót én, Tokiót te, gyönyörködnénk el napestig szemtől szembe, megnyugodvást visszatérnénk, könnyűszerrel, kényelemmel célt is érünk.

- Kéne rajta valamikép segíteni - szólal meg a kiotói.

- Tuu... tuu... mi a módja?

Tokiói a bölcsőbbik, így felel az esesebbik:

- Hosszabb lábunk nagyujjára ágaskodjunk test hosszára; magasabb lesz a mivoltunk, lábujjra ha kapaszkodunk. Te megnézhedd Tokiódat, én láthatom Kiotómat; egyik éppen velem szembe, másika meg átellenbe.

- Ó, be pompás - örvendeznek, lágy fektükből legott fel is emelkednek s hosszú lábuk nagyujjára, ágaskodnak ketten békák, testhosszára. Móddal egymást átkarolják, kurta nyakuk nyújtogatják, kidülled két bémész szemük, s kimeredez tekintetük. Így lesi a kiotói Tokiót, így kémli a tokiói Kiotót.

Csakhogy ahogy ágaskodnak s jól egymásba fogózkodnak, düledt szemmel nem előre, hanem hátra pislogatnak. Bamba ésszel fel nem érik, szépszerivel meg nem értik, hogy a szemük, ferdén néző békaszemük nem előre egyenesen, visszánt mered tekintetük. Lesten lesik mind a

ketten, látókájuk meg se rebben s tokiói váltig hiszi, Kiotót lát s kiotói váltig véli Tokiónak teljes mását.

- Nem Kiotót látja szemem? - kuruttyol a kiotói.

- Nem Tokiót látja az én tekintetem? - brekegi a tokiói.

Nap-Istenke megáll kissé le a vízbe lebuktában, Hold-Istenke szétnéz kissé fel az égbe fel-szálltában. Kis pacsirták nagyhirtelen elhallgatnak, mimózák és krizántémok összesúgnak, mosolyognak két békákon, nevetgélnek párja ritka furcsaságon.

Ám két béka megnyugodtan, boldog lelki nyugalomban. Kezükben kis vándorbotjuk, előttük meg távol útjuk. Egymás előtt illendően meghajolnak, nyájas szókkal, mosolygósan búcsúzkodnak. Cihelődnek ismét vissza távolukba, tokiói Tokióba, kiotói Kiotóba, csobogó kis csermelykékhöz, ingoványos erecskékhöz.

S mindhalálig csak úgy tudták, hátradülledt békaszemmel csak úgy látták, hogy a mása Kiotónak Tokió, hogy a párja Tokiónak Kiotó.

Patkány-párék virágszála

Patkány-párék vígan élnek, száz máséval nem cserélnék; gondok nélkül, kórok nélkül, jól megvannak bánat nélkül. Egyetlenke virágszáluk takarékos, dolgában sem, szavában sem akadékos. Arca rendes, hangja csendes, kérő szóra engedelmes.

Telik, múlik patkányidő, bimbócskából virágszál nő. Hajadon lett lánykájukból, dédelgetett virágjukból. Kis úrfiak, válogatott nagy legények, messze földről, idegenből útrakelnek patkányéknál háztűznézni, kertecskéből virágtépni. Egy se kellett patkány-párnak, nagyra törnek, többre vágnak s hogyha úrfi, igazándi úrfi legyen, lánykájukhoz mindenképpen méltó legyen.

- Legelsőnek e világon, csakis ahhoz adnám lányom.

- Kit gondolsz te legelsőnek, arra való vőlegénynek? - tudakolja patkány-néne.

- Hát a Holdat, vagy a Napot, aki fénylik, aki ragyog; aki felszáll, aki leszáll, annak való patkányházi kis virágszál.

- Én a Napot választanám, leánykánkat ahhoz adnám.

- Baj eshetik Nap urával, nagyokat süt sugarával. Izzó tűz a tekintése, szikrákat szór lövellése.

- Akkor inkább Hold-úrfinak, annak adjuk leányunkat. Ezüstsínű fényessége derengéses, tekintése ábrándosan merengéses.

- Igazad van - szól az ura -, ő ha lehet lányunk ura.

Ölti díszes ünneplőjét, kiporolja szőrsüvegét, úgy indul el háztűznéző nagy útjára, Hold homályos udvarára.

- Adj Isten, te kerekarcú, nyájas, bájos mosolygású. Egy-két szóm ha lenne hozzád, mondókám ha meghallgatnád.

- Adjad elő mondókádat, szellőztethedd ünneplődet, szőrcsuhádat.

- Valójában azt se tudom, megvalljam-e titkos vágyam, gondolatom? Szóló szavam illendő-e? Leánykámat feleségnek elvennéd-e?

- Illendőnek nem illetlen, szíves szónak, gondolatnak se kelletlen. Csakhogy van ám hökkennője, nagy bibije, bökkennője.

- Mi hökkentett, mi bökkentett?

- Mért nem adod nemzetséged fajtájának? Szürkeszörű patkánykának?

- Egyetlenke virágszálam takarékos, dolgában sem, szavában sem akadékos. Arca rendes, hangja csendes, kérő szóra engedelmes. Sajnálom őt egy patkánytól, saját magam fajtájától. Legelsőnek e világon, csakis ahhoz adnám lányom. Legkülönbnek téged tudlak, téged látlak, elvehetnéd ritka kincsünk, leánykánkat.

Mosolyog a szende arcú, megszólal a nyájas szavú:

- Bölcs a szavad, szép szándékod, kincseket ér kedves lányod; csakhogy hozzá méltó legény nem is voltam, ezután se lehetek én.

- Kit gondolsz hát legelsőnek, arra való vőlegénynek?

- Felleg-úrfi hegyek ormán, leglegényebb ő a talpán. Én borongok, én derengek s hogyha rámcsap fürge Felleg, azon menten eltakarja kerek arcom s elsötétül szemem, szám és nagy mivoltom. Pislogatok, kandikálok, alig-alig hogy világlok.

- Igazad van - szól a patkány, Hold bölcs szavát, nagy igazát átgondolván.

Egyet lendít ünneplőjén, végigsimít szőrsüvegén s nekiindul ködös, görcsös hegyormának, Felleg-úrfi csipkeszélű otthonának.

- Adj Isten, te bő lebernyeg, hegyek hátán, dombok ormán futó Felleg. Téged tudnak arra való legénykének, elvehetnéd egyetlenegy gyermekemet. Arca rendes, hangja csendes, kérő szóra engedelmes.

Nagyot néz a plundrás legény, széleset ránt lebernyegén.

- Arra való, hozzád méltó dehogy vagyok, rongyos ruhám, tág hacukám toldott-foldott. Hevergetek, lustálkodok egek alján, hegyet, völgyet kimonómmal takargatván.

- Kit gondolsz hát legelsőnek, arra való, hozzám méltó legénykének?

- El-elsuhan hegyek, völgyek szakadékán, pagodáknak nyargalászik omladékán. Szél-úrfi ő, szilajkedvű, méreg-duda, tágtüdejű. Nem egyszer hogy üstökömbe beléragad s foszlányomból, lebernyegem rongyaiból cafat marad.

- Igazad van - szól a patkány, Felleg szavát azon módon megfogadván.

Szorosabbra fogja össze ünneplőjét, fülig nyomja szőrsüvegét; nekivágat széllal szembe, szélellenbe.

- Adj Isten, te hajsza-csára nyargalászó, hegyen, völgyön kézzel, lábbal hadonászó. Legelsőnek fellegék is téged tudnak, elvehetnéd úri módban éldegélő leányomat. Egyetlenke virágszálunk takarékos, dolgában sem, szavában sem akadékos.

- Jó nagyot fuj Szél-legényke, piros arcát pirosabbra, pufókabbra kerekítve.

- Jócska erő dagadozik tág tüdőmben, nagyot fúvok, furulyázok bős dühömben; csak egy legény, Fal-legényke állja utam, ő töri meg tele tüdőm, nagy hatalmam. Sokkal különb legény nálam, igaz legény csak ő lehet a csárdában.

- Igazad van - szól a patkány, Szél-fi szavát jól megvetvén, jól meghányván.

Begombolja ünneplőjét, kontyra csapja szőrsüvegét, eloldalog magasra nőtt Fal aljához, Fal-úrfinak gyökeret vert két lábához.

- Adj Isten, te szálegyenes, kívül-belül sziklás, köves. Legelsőnek Szél-úrfiék téged tudnak, elvehetnéd egyetlenegy leányomat. Kis kertemnek virágszála, messze földön sincsen párja.

Meg se moccan kőből Falnak rideg arca, sziklakemény, vihardúlta ábrázata.

- Megbirkózom én a Széllal, meg én akár Hold fényével, sápatagos ezüstjével, meg én akár lóató-futó Felleg-néppel. Csak egy legény állja sarát, annak félelem igazánda nagy hatalmát.

- Ki lehet ő? Mi a neve? Merről való eredete?

- Ki lenne más - szól kemény Fal meglapulván -, mint a követ porrá rágó Pocfi-patkány.

- Pocfi-patkány? Azt mondja száz?

- Patkány, biz ám, az angyalát.

- Patkányéknak nemzetsége, patkányéknak legénykéje lenne világ legeleje?

- Úgy bizony, ti rágós fajta, erre-arra kurta farka. Ha tik is úgy akarjátok, kezem, lábam kemény követ megrádjátok s olyan nyílást nyitok rajtam, hogy a föld is nagyot inog énalattam. Ti vagytok a legkülönbek, száz másoknál erősebbek.

Ámul, bámul patkány-apó pislá szeme, száját tátja, hunyorog a tekintete.

- Igaz lehet, amit mondasz; való beszéd, amit vallasz.

Panyókára ünneplőjét, félrecsapja szőrsüvegét; bőrderekát, kezét, lábát megfeszíti, gőgös fejét, nagy üstökét hátraveti, úgy fut haza nemzetséges családjához, hírre váró, szomjúhozó asszonyához.

- Mit végeztél Hold-úrfival? Mi történik egyetlenke leányunkkal?

- Nem kellünk mi Hold-úrfinak, mert Felleg-fi különb nála; nem kellünk mi Fellegnek se, mert Szél-úrfi különb nála; nem kellünk mi Szél-úrfinak, mert Fal-úrfi különb nála s nem kellünk mi Fal-finak se, mert még különb is van nála.

- Kicsoda ő, mi a neve? Merről való messzeföldi eredete?

- Ki lenne más - mondja sandán mosolyogván -, mint a sziklát porrá rágó izmos patkány.

- Izmos patkány?

- Patkány, biz ám.

- A bizony, mi rágós fajta, erre-arra, kurta farka. Mi lennénk a legelsőbbek, száz másoknál ezerszerre erősebbek.

Sorsa fordult csendes, rendes leánykának, eljegyződött fajtabéli patkánykának. Boldog pár lett kettejéből, boldog férfi legények legelejéből.

Majom- meg rák-háborúság

Mesebeli földjén élő állatkáknak, esett meg esetje majomnak meg ráknak. Tükrös tócsa partján bukkantak egymásra, ugrifüles majom hátra járó rákra. Ravasz derű játszik majom sunyi arcán, visszázó járását, lassudad mozgását ráknak megpillantván.

- Hátha verset futnánk - mondja hamiskásan, vigyorogván egyet páncélhátú rákon. Jámbor-lelkű ollós nem lát át a szitán, jobbja, balja táján ollóját megnyitván.

Nyomban elindulnak s előre az egyik, hátrafelé kullog topalábú másik. Botlik majom lába datolya magvába, rák is ráhibázott puffadó gombára. S amint verset futva megint visszatértek, jobb- meg balfelőlről megint szembe értek, mutogatja majom datolyája magját, nézegeti másik útszéli gombáját.

- Hadd cserélek veled - szól ebadta majma -, neked jusson magja, nekem pedig gomba.

Bamba szemmel bámul s nem éri fel ésszel, mit akarhat vajjon cifra cseréjével.

- Gombád ha megrágod, vége a gombádnak - magyarázgat majom szája-táti ráknak. - Ám ha elülteted ezt az apró magot, növesztvén belőle datolyafát, nagyot, ehetsz gyümölcsében nem egyig, de tízig, élhettek belőle harmad-negyedig.

Gombáját a kis rák legott át is adja, hitvány magvacskával hátrálgat el haza. Ravasz majom-ifjú nyalja szájaszélét, uccu, vesd el magad, cipeli ebédjét. Rák-legény a magvát otthon előveszi, kertes udvarába legott elülteti.

*- Kelj ki gyorsan, én magvacskám,
Magvacskából sudár fácskám;
Ha nem kelsz ki sebbel-lobbal,
Kettészellek két ollómmal.*

Csoda kicsi magból gyenge hajtás bujt ki, gyenge hajtás helyén datolyafa nőtt ki.

*- Virulj gyorsan, én kis fácskám,
Sudár fából virágocskám;
Ha nem virítsz sebbel-lobbal,
Kettészellek két ollómmal.*

Csoda gyenge fácska bimbócskákat nyitott, minden ágán-bogán virágja virított.

*- Datolyákat, sudár fácskám,
Gyümölcsöt hajts, virágocskám;
Ha nem hajtasz sebbel-lobbal,
Kettészellek két ollómmal.*

Csoda datolyafa gyümölcsöket hajtott, minden ága-boga csemegéket adott. Nyujtja két ollóját, ehetnékje támad, ám nem ér fel kézzel lógó datolyákat.

Váltig vakargatja fületövé, szegény, ott a fája mellett ravasz majom-legény. Falánk szemmel nézi majmunk a rák fáját, levelek közt lógó drága datolyáját. Odaalázkodik nagy ehetnékjével, kikezdi a dörét mázos beszédjével.

- Mire pislogsz, hékás? Mire bámulsz, pajtás?

- Csoda datolyafán ringó csemegéje, éhkoppot meg szomjat oltó üdvössége, orrom előtt ott lógnak le, szájam előtt ott csüngnek le. Ám két ollócskámmal nem érek odáig, szemem majd kinézem látó kifogytáig.

Nagyot ugrik majmunk:

- Megtaláltam módját - pislog fel a fára, feni lapátfogát.

Szól és szökken egyet, neki sudár fának, ága-bogán lógó ízes datolyának. Egyre pofázgatja s dehogy jut eszébe, éhes gazdájának adni kén belőle. Hej, pedig be vásik rája ahány foga, hej, pedig be korog ehethékes gyomra.

- Datolyácskát, hékás, dobj egy-kettőt pajtás.

- Nézem színét-javát, azt dobom le néked, legjava, legszépe legyen méltó részed.

Szól és szed egy-kettőt, ha zöld, ha éretlen, dobja rá a rákra, erejétől telten. Nagyot nyekken kis rák, fájót nyilal háta, megsérült a vállán csontból páncélkája. Megdöbben a majom, le a fáról gyorsan, ereje bírtáig irhástul elillan.

Nyögdécsel a kis rák, fájlalja csonthátát, vonszolja nagy kinnal megrepedt páncélját.

*

Megesik a szíve szomszédnak, pajtásnak, kérdik okát, fokát bújának, bajának. Poszméhecske, Hinár, Mozsár meg Tojácska, mind ott sűrög-forog, ahány cimborája, segedelmes társa. Sírván panaszolja fáját, datolyáját, ríván fájlalhatja sebzett páncélhátát.

Összesúgnak-búgnak s legott útra készen, annak a majomnak, adta gonosz csontnak, bűnhődése lészen. Loholgat a négy-egy, nyomukban a kis rák, ám ravasz majomnak hült helyét ha látják.

- Majd csak előkerül - gondolják magukban, sorra elrejtőznek rejtekekben, zugban. Tojás parázstűznek hamva közé fekszik, Mozsár gerendának fáján letelepszik. Poszméhecske rászáll fazék fedelére, Hinárka lesimul síkos, csúszós földre. Vizesrocska állott mosóteknő mellett, Rák-legényke menten beléereszkedett.

Fürge szellő fürdik hűvös esthomályban, didereg a majom szőrös gunyájában. Szedi-veszi lábát, siet vacca felé, tartja fagyos markát égő parázs elé. S amint tárja kezét s amint melengeti, Tojás nagyot pukkan és a majom arcát égvést elégeti. Sajogtatja tüze csupaseb pofáját, rohan a rocskához, dugja belé orrát. Rocskából ollóját kis rák nekiszegezi, szegény majom orrát, arcát, szemét, száját csupa vérré sebzí. Rohan esze nélkül s amint csetlik-botlik, fazék fedelébe orral belébotlik. Résen Poszméhecske s olyat szúr arcába, hogy mély fájdalmában, kintől kábultában reátántorodik csuszamlós Hinárra. Hinár háta lucskos, hanyatt csúszik rajta, gerendán mozsárka legott célba kapja. Nagy erővel magát le a földre veti és a kapzsi majmot, azt a gonosz csontot, darabokra szedi.

Sose járj túl mások eszén, túljárhatnak a tiédén; meg ne kívánd édes másét, odaveszhet, ami tiéd.

Világító Tűzbogárka

Erdők, hegyek homályában, sziklák, bércek vadonában áll egyháza szent Buddhának, csodátevő hatalmának. Világító volt a templom Nipponszerte híres neve, fénylővellő Tűzbogárkák Istenkéje lakott benne. Homályosban röppenőknek templombonca osztogatott villogtatót, sűrű, sötét éjszakákon mezőszerte villogtatót.

Loccsanó víz csobogott lent, száz madárka csattogott fent, hírül hordván Világító szent hatalmát, Tűz-Istenke csodálatos akaratát. Nyári estén, nap letűntén ezerszámra elzümmögnek, templom körül röpdécselve eldümögnek. Aszó füből bukkannak fel, patak mellől röppennek el, megannyija imádságos szent templomhoz, Világító tüzes-fényes világához. Ki szen-pénzzel, ki rizsborral, harmatízű hús itallal, mind ott áldoz oltár előtt, Nap-Isten szent bonca előtt.

Tavaszi enyhe fuvallata tűnőfélben, nyárej izzó lehellete közelgőben. Szálldogál sok száz bogárka, ki dümmögve, ki meg dongva; pirosas szín vékony nyakuk, barnásszürke apró szárnyuk. Vaksötétben templom felé igyekeznek, világadó fényességért könnyörögnek.

Áll a szent bonc templomának oltáránál, világító, áldásosztó csarnokánál. Obi-öve bíborodik pókderekán, acélkova lóg le karján; várva várja szent egyháza röpdécselő bogárkáját, bogárkának oltárra szánt adományát. Buddha után szent bonc elé, lépvést lépnek színe elé. Szól az egyik potrohoska:

- Jó reggelt, szent bonc-apóka.
- Ne reggelt mondj, este van most - inti rendre bonc a pohost.
- Vak szemünkkel este látunk, estre kelve, naplementre fénylik a mi napvilágunk.
- Mit szorongatsz két karodban?
- Világítód kéne nyomban.
- Hoztál italt? Szen-pénzecskét?
- Száke-borból egy pintecskét.
- Szűkre szabta adományod, no, de nyujtsd, világtalan vak potrohod.

Egyet perdül, egyet fordul esti élet bogárkája, vak potrohát, világító fényességért odatárja. Veszi a bonc kis táskáját, kis táskából acélkáját, csihol egyet kovácskáján, szikra villan taplócskáján és alig hogy odatartja, máris csillog, máris villog tűzbogárka vak potroha.

Hess... elrepül szép vidáman, irigykedve csodálgatják mindahányan.

Jön egy másik vak bogárka, rőt a nyaka, szürkészínű apró szárnya; ő is akar csillogtatót, vak éjszakán villogtatót.

- Hoztál rizsbort? Szen-pénzecskét?
- Hoztam jen-pénzt, ezüstöcskét.
- Szép a fénye - mondja a pap -, nyujtsd felém világtalan potrohodat.

Egyet csihol acél-kován, bogár repül nagyboldogan, szép vígacskán. Harmadik se állított be üres kézzel, negyedik is megjelenik aprópénzzel; hoznak rizsbort, mérőt hetet, hoznak szen-pénzt, többször hetet. Acél-kován csihol újra, fel-felvillog sok bogárka sok potroha; repked ezer tüzi lidérc, fénylik útjuk amerre jársz, amerre kélsz.

*

Esthomályban egymagában kis bogárka, sehol sincsen megállása, megnyugvása. Se rizsbora, se szen-pénze, nincs egy árva fillérkéje. Szomorúan nézegeti, ajkát amint nagykényesen biggyesztgeti, csillogó sok potrohocska, fényeresztő pohosocska. Áldozni ő nem áldozhat, világítót nem is kaphat; fénye nélkül világtalan, vak sötétben egyre csetlik, egyre botlik nyomorultan. Felemel egy fenyőtüskét, hadd segítse, támogassa tapogató vézna kezét; úgy loholgat, bandukolgat putrijába, patakparti, bokoralji tanyájába.

Amint lépked nagyvigyázást, óvakodvást, túskebotra támaszkodvást, éjnek sűrű sötétjébe, belébotlik, beütődik valamibe.

- Világtalan vaksi pila - dümmög egyet döngicsélő rőt bogárka. - Kissé jobban vigyázhatnál, nyitott szemmel járálhatnál.

- Magadfajta volnék én is, Tűzbogárnak lettem én is; csakhogynincsen világítóm, sűrű, sötét éjszakákon utamat megvilágítóm.

- Hát a templom? Hát a bonca?

- Nincsen pénzem, se itókám, száke-borom, világítót ingyen nem kap vak potrohom.

- Mért nincs pénzed? Mért nincs borod? Miért koldus a mivoltod? Lám, én bőven áldozgattam, világítóm meg is kaptam.

- Ha van bőven világítód, adhatnál vagy egy csipetnyi villogtatót; csak egy máknyit, hogy láthassak, kis vackomra találhassak.

- Világítót dehogy adok, vakulj ha nincs pénzed, borod. Vityillódba, ha akarod, elvezetlek; itt a karom, nyujtsd a kezéd.

- Két bogárka kéz a kézben, vak homályos sötétségben loholgatnak árkon-bokron, patak mentén, sötétellő viráglombon.

- Itt egy árok, ugorjuk át.

- Itt egy ember, repüljük át.

- Itt egy fahíd, lépünk rája.

- Korhadozik lakkos fája.

Rőt bogárka kapja magát, megragadja vaksi társát, egyet lendít félkezeivel, hunyorítgat rőt szemével és sebtibe és vaktába, belódítja hídalatti mély tócsába.

- Világítód, hozzávalód hogyha nincsen, világító bogárkák közt helyed sincsen - szól nagybűszkén, irgalmatlan s lohol tovább fáradatlan.

Jó szerencse, hogy szegényke nem fulladt víz sötétjébe. Tutaj úszott tócsa hátán, rizses terhét húzván, vonván; vízbe hulló vak bogárka, arra esett ártatlanka. Jómagával tehetetlen, úgy terült el eszméletlen.

Hold-Istenke le a mélybe letűnőben, Nap-Istenke fel magasba felkelőben; széledezik sötét esti homályosság, éledezik napra leső világosság. Égi útról szájára száll hús csepp harmat, életrekelt elaléltn heverésző tűzbogarat. Tágra nyitja tétozva néző szemét s ijedezve tekintget szét. Sütkérez rá Nap-Istenke napvilága, apró száján játszadozik sugarkája s amint szeme ott pihen meg tócsa tükrén, hát egy árva kis bogárka rúg-kapálgat partja szélén.

- Szerencsétlen kis pajtáskám, vízbe hullott aranyoskám.

Odarepül, megragadja, ki a vízből kivonszolja; ápolgatja teste-lelke melegével, babusgatja szárnyaival, két kezével. Rőt bogárka új életre éledszik, halottjából ébredszik. Tutajbeli tűz-bogárka, társát amint megvigyázza s jól szemügyre ahogy veszi, minapesti lelketlenjét egyszeribe megismeri.

Úgy esett meg a baj vele, hogy a vaksit amint abba a tócsába nagylelketlen bevetette, vígan tovább reppengetett, nagyvillogva, nagycsillogva tovább lejtett. Két leányka járt a réten, legyezőjük kezeikben, mimózákat szedegettek, krizántémot nézegettek. Arrafelé begyeskedett rőt bogárka, virágszálról virágszálra; hol szirmokat szakítgatott, hol levelet rántogatott. Nézik lánykák görbe szemmel s felécsapnak hárttyabőrű, bambusznyelű legyezővel. Így esett az eset vele, tó vizébe így pottyant be.

Amint nyitja révedező apró szemét, amint veti mentőjére tekintetét, reáismert minapesti kis társára, szegény vaksi bogárkára; eszébe jut gonosz tette, fájót remeg gyenge lelke. Rőt orcája halványodik, döllyfős szíve elfogódik; ajka rezzen, szeme rebben, bűnbánóan rebesgeti:

- Be szégyellem, be restellem.

Nyúl félfüle, Kócsag lába

Telet élet, nagy mindenség, telet a föld és a kék ég. Hópehelykék hulldogálnak, eget, földet mindenestül bepólyálnak. Rétek, mezők, tócsa vizek, házak, hidak, erdős hegyek csillogtatják hóleplüket, szikráztatják sziporkázó ezüstjüket.

Hegyek alján Nyúl-anyóka kis tanyája, nyúlkunyhónak fürgelábú, két egytestvér nyuszikája. Egyikének szőre fehér, Habfehérnek, másikának szőre tarka, Tarituppnak.

Ölnyi mély hó kősziklákon, rizset termő síkságokon. Hol kaphatna Nyúl-anyóka ennivalót, Habfehérnek, Tarituppnak rágnivalót? Fejébűbját búban, gondban vakargatja, fületövét két kezével kapargatja. Mondja egy nap nyuszikáknak, tapsifüles fiókáknak:

- Ma lesz napja, útrakelek, holmi egymást hátha lelek.

Fehérszörű Habfehérke talpraugrik, kérő szóval rimánkodik:

- Hadd mehessek én is veled, hadd járok be messze földet, havas hegyet.

Tarituppos talpraugrik, ő is bízvást bizonkodik:

- Ha elviszed bátyácskámat, engemet is ráadásnak.

- Hűvös, fagyos télhó lehe - inti őket a bölcs szüle -, maradjatok szép nyugodtan, puhán bélelt vackotokban. Hozok nektek édességet, madárlátta csemegéket.

Ott elindul Nyúl-anyóka, havat kapál lábanyoma. Hegyeket lép, völgyeket jár, csemegére, édességre csak nem talál.

Sötét erdő legmélyében lótván-futván sűrűjében, félős fejjel, riadt szemmel hátrafordul s tapsi füle amint hajlik, amint konyul, vándor vadász rettenetes tűzpuskája, nyílegyenest céloz rája. Nyúl-anyóka iramodvást iramodik, majd jobbfelé, majd meg balra futván futvást kanyarodik.

Ám egyszerre rettenetes egy pukkanás, szaladj pajtás, nyuszi pajtás. Szőreszála borzoltában, erejének kifogytában, hetet-havat elfelejtve, apró lábát nekivetve, nagy fáradtan, elaléltan visszaugrat tanyájába, puhán bélelt otthonába.

- Farkas koma kergetett meg? Róka néne ijesztett meg? - kérdi két kis ölbelije.

- Jaj, a vadász, jaj puskája, hegyet-völgyet dörögtető durranása. Jaj, be sajog fülem fele, jaj, hogy nem hall másik fele.

- Hol a füled? Hová tetted?

Füléhez nyúl szegény kis nyúl s elszörnyedve veszi észre, nincs a helyén balról füle.

- Nincsen fülem balfelőlről, fele maradt jobbfelőlről - töri térdét, marja kezét. - Szegény fejem mától fogva, színek-szónak csak a felét hogyha fogja.

*

Nagy sírásnak, nagy rívásnak neszét veszi áldottlelkű fehér kócsag, szomszédbeli.

- Mi van veled kis pajtáskám? Miért sírsz rísz én szomszédkámm? Miért fogod, nyomod fejed? Mi baj érte balról füled?

- Erdő mélyén járt anyóka, térdig fagyba, nyakig hóba, keresgélni rágnivaló édességet, madárlátta csemegéket. Amint egyre bejebbfelé bátorkodott, rémületes vándor vadász orvul, rútul rátámadott. Eltalálta balról fülét, lepuskázta egyik felét.

- Hol vezett el? Hol maradt el?

- Feleúton veszthettem el, hófúvásban hullattam el. Ha valaki megtalálná, hó alól ha kikaparná.

Áldott kócsag egyet gondol, nekiperdül, fülkeresni azon nyomban nekilendül.

- Kócsag-apó félfüledet megtalálja - szól Nyúl-anyó reménykedő nyuszikája.

- Hideg hóból, legmélyéből kikaparja - bizakodik Nyúl-anyóka Tarituppja.

Órákon át, napokon át vigasztalják, Kócsag jöttét szívdobogva lesik, várják. Harmadik még el se múlt s ím a Kócsag nagybicegve, sántikálva előugrott. Feje kókkadt, torka szikkadt; szárnya tolla tépett, csapzott, nagyot nyögött és loholván orrabukott.

- Jaj, a lábam, fele lábam - siránkozik szívettépő fájdalmában s erőtlen odaroskad anyó mellé, búban, bajban félfületlen társa mellé.

- Farkas-koma kergetett meg, Róka-néne ijesztett meg?

- Mély erdőben, térdig hóban félfüledet megtaláltam; levegőben rettenetes egy pukkanás, fél-lábamban fájó sajgás.

- Ó, szegényke, ártatlanka - siránkoznak, sóhajtoznak mindhármasba.

- Jaj, a vadász, jaj, puskája, hegyet-völgyet dörögtető durranása. Jaj, be sajog lábam fele, jaj, nem léphet másik fele.

- Hol a lábad? Hová raktad?

Lábához kap szegény kócsag s elszörnyedten nézi, látja, nincs a helyén balról való fele lába.

- Nincsen lábam balfelőlről, fele maradt jobbfelőlről - töri szárnyát, marja karját. - Szegény lábam mától fogva, erdők útját csak a felét hogyha rója.

- Hol félfülem baloldalról? - sopánkodik félfületlen Nyúl-anyóka.

- Hol féllábam balfelőlről? - sopánkodik féllábatlan Kócsag-bátya.

Előugrik, neki-nekibátorodik két fióka, Tarituppos és Habocska; megszólalnak bátor szóval, emberséges indulattal:

- Elindulunk, útrakelünk, fület lábat, ha addig is, megkeresünk.

*

Ásó, lapát nyúl-kezükbén, nagy elszántság kebelükben, elindulnak mély erdőbe, erdő kellős közepébe. Orr irányban szimatolnak, térdig havat kapargatnak, közbe-közbe pajkos nótát nótáztatnak:

- Nagy hómező, kis hómező,

Fület, lábat el-befedő;

Félfülecske Nyúl-anyóé,

Félláb Kócsag-apókáé.

- Nagy ásócskánk, kis ásócskánk,

Nyúl félfülét egyre ássák;

Nagy lapátkánk, kis lapátkánk,

Kócsag lábát lapátolják.

Ám Nyúl-anyó félfülére, Kócsag-apó féllábára nem akadnak sehol sehogy a nyomára. Két egytestvér legjavában tanakodnak, egyre ásnak, lapátolnak, amint ág-bog nagyhirtelen nagyot roppan és egy vadász, lesipuskás előtoppan. Két nyulacska alig-alig fordul, perdül s mind a kettő kézrekerül.

- Minap nem foghattam kettőt, megkaptam most mindakettőt - ugra-bugrál lesipuskás. Örömeben rizsbort iszik, jókedvében így nótázik:

*- Nagy puskámat, kis puskámat,
Elpuskáztam fület, lábat;
Két kis nyulat puska nélkül,
Fogtam őket fegyver nélkül.*

Fülön fog két apró nyulat s bármennyire rugdalóznak, elkerülnek vadászházba, lesipuskás erdőmenti otthonába. Félszem néznek jobbra balra, félfül lesnek neszre, hangra, hát egy falon két szegecske, az egyiken Nyuszi füle, a másikon Kócsag lába, egymás mellett elsorjázva. Összenéznek, összesúgnak, nagysuttyomban, jó javában tanakodnak s hirtelenbe észreveszi a két tapsi, hogy a puskás, lesipuskás jobbszem vaksi.

- Azért lőtt hát fület balját, azért talált lábat balját, mert félszemmel csakis balról, balfelől lát - súgja loppal a nagyobbik.

- Nosza gyorsan jobbra felé, meg ne lássa valamikép merrefelé. Te lekapod anyó fülét, én féllábát a Kócsagét - súgja loppal a kisebbik.

Kapja magát Habfehérke, egyet ugrik, falról anyó félfülével erdő felé iramodik; kapja magát Tarituppos, egyet ugrik, Kócsag-apó féllábalával erdő felé kanyarodik.

Félszemére vaksi vadász, félszemével balra vigyáz. Kapkod jobbra, ugrat balra, futkos erre, nyargal arra s addig lohol, addig vizslat, míg megbotlik, bukfacezik s összeroskad.

Nyúl testvérek szélvészmodra lótnak-fútnak, lágy fészükbe egy-kettőre nagy lihegve el is jutnak. Lábat kapott, féllábacsát fehér tollú Kócsag-apó, fület kapott, félfülecskét villámlábú Nyuszi-anyó. Öröm veri fel a házat, nincs többé baj, nincsen bánat.

Páros füllel most már hallhat Nyúl-anyóka, páros lábbal most már futhat fehér tollú Kócsagocska. Boldog nyulak táncot ropnak, jókedvükben nótáztatnak:

*- Nagy mihaszna, kis mihaszna,
Félszemére vak vadászka;
Fület, lábat lepuskázott,
Két kis nyulat elhibázott.*

Tövíg tépték Veréb nyelvét

Nipponország rizsesföldjén, bambuszerdő dombos szélén, szegénysorban megnyugodtan élt apóka, elhagyottan.

Lombos ágak sötétjéből, cserje, csalit sűrűjéből száll a Veréb fáról fára, öreg apó kunyhójára. Kunyhójáról küszöbére, küszöbéről tenyerére, morzsát, magot csipegetni, harmatcseppet hörpintgetni. Nap nap után pirkadáskor, bíbor hajnalhasadáskor vígan repdes csepp madárka, vígan csapdos kicsi szárnya, féloldalvást apókáját, félszem lesi mindennapi adományát. Szép kettesben, békességben barátkoznak s napok telnek, hetek múlnak.

Agg apóka szomszédsága, zsémbes asszony féregfúrta kalyibája. Morcos, mérges természetű, két-ág villa tekintetű. Rizset cipelt egy nap haza s amint főzte, amint mosta, arra röpdös kicsi veréb s azt se tudni, hogy és mikép, beléköstol friss főztjébe, rizzsel tele edényébe. Nagymérgesen, kíméletlen megragadja, kicsi nyelvét tövig tépi, marcangolja. Vérző szájjal, fájó szívvel szegény veréb úgy hessen el, el-elcsipog fájdalomában, holtra sebzett bánatában.

Öreg apó, mit sem tudó, lesi jöttét, mindennapos, drágalátos kis vendégét; várja maggal, friss morzsával, Buddha adta adománnyal. Ám hajnali pirkadáskor, pirosodó hasadáskor nem száll-dogál madárkája, nem is csapdos kicsi szárnya. S amint erdők füvesére sugarat vet felkelő nap Istenkéje, kapja magát jámbor öreg, keresni kél odamaradt kis verebet. Cserjések és csalikok közt, lombos ágak sűrűje közt szolongatja madárkáját, fütttyentgeti mindennapos pajtáskáját. S ahogy figyel madárhangra, zúgó zajra, zizzenéses lombhajlatra, mintha lelke megsejtené messze helyről felcsicsergő csipogását, sebzett szíve, tépett szája síró, rívó panaszlását.

Verébcsalád virágok közt csalitosban, üldögélnek, tanyáztatnak békességes magánosban. Ápolgatják, ápolgatják testvérüket, irral, fűvel gyógyítgatják betegüket. Szívrepesve veszik észre apó jöttét, fészük felé közeledtét; örömben lába elé sereglenek, ágról ágra ugrándozva csicseregnek. Hívogatják hívó szókkal, tessékelik csőreikkel, tátogókkal.

- Pihenj egyet - leültetik.

- Kóstolj egyet - vendégelik; madárlátta ételüket kínálgatják friss főztjüket. Közbe-közbe panaszoznak panaszukat, csiripelik bánatukat.

Napestig elszófiáznak, búnak, bajnak fittyet hánynak s alkonyatkor, estre kelve, hazafelé kászolódik az emberke. Hálás hang kél verébajkon, könny rezdül meg szempillákon; szépen kérlik irgalmas gazdájukat, ne vesse meg szívből jövő kínájukat.

*- Nagy kosarunk, kis kosarunk,
Fogadjad el ajándékunk;
Nagy kosárka a nehezebb,
Kis kosárka jóval könnyebb.*

- Görnyedt hátra, vénhedt vállra sokkal illőbb, megfelelőbb verébadta kis kosárka.

Rásegítik derekára, görnyedező vén vállára s amint baktat erdők hosszat, róván fákat, kaktuszokat, Sarlós Újhold fent az égen, áldás fakad ezüstszerű nézésében.

Rizsesföldjén rétségeknek, ezüstcsíkján holdas fénynek, bandukolgat otthonába, agg apóka verébtelen hajlokába. Rándít egyet öreg vállán, lendít egyet kosárkáján s nagyvigyázvást, óvakodva, kis kosárka fedélkáját bontogatja. S ahogy nyílik kis kosárka s kandi szemmel mered belé pillantása, szeme, szája ámul-bámul, odáig a nagy csodától. Fényes arany fénylik benne, sziporkázik színezüstje, csupa selyem, bársony mása, szemet vakít igazgyöngye ragyogása.

*

Agg apóka kincse fénye rávilágít szomszéd banya rizsesére. Dörgölgeti pislá szemét, nem állja ki elvakító fényességét. Odatipeg szomszédjához, kincssel tele kosarához s látván bársony selyem kincsét, megkívánja sárányát, színezüstjét.

- Hogyan, honnan került hozzád? Kitől kaptad kis kosárkád?

- Lombos ágak sötétjéből, cserje, csalit sűrűjéből, nap nap után pirkadáskor, bíbor hajnalhasadáskor, vígan repdes csepp madárka, vígan csapdos kicsi szárnya. Annak kaptam drága kincsét, könyörtelen annak tépted tövig nyelvét.

Öreg agglant egyet gondol s Nap-Istenke amint fordul, szedi, veszi magát másnap, verébékhez alázattal ellátogat. Mézes-mázos minden szava, szánom-bánom kérő hangja, sóhajtozik, sopánkodik, szíve színből majd hogy el nem facsarodik. Verébéknek torkon a szó, nyájasságuk el-elhaló, tessék-lássék mosolygásuk, ímmel-ámmal szószólásuk.

- Pihenj egyet - leültetik.

- Kóstolj egyet - vendégelik.

Alkonyatkor, estre kelve, hazafelé kászolódik ravasz beste. Hideg a hang verébajkon, könny se rezdül pillájukon; szólják szíves szólásukat, ne vesse meg kínájukat:

- Nagy kosarunk, kis kosarunk,
Fogadnád el ajándékunk;
Nagy kosárka a nehezebb,
Kis kosárka jóval könnyebb.

Kapzsi, fukar volt az asszony, sipíthatja vékony hangon:

- Teherbíró vén vállamra sokkal illőbb, megfelelőbb verébadta nagy kosárka.

Nagynehezen rásegítik, kétrét görnyedt vállaira ráemelik s amint baktat erdőkhosszat, róván fákat, kaktuszokat, Sarlós Újhold fent az égen, harag lángol nézésében.

Rizsesföldjén rétségeknek, félhomályán Hold fényének, gyorsan lohol otthonába, agg rosszcsont a hajlokába. S amint fogja nagy kosarát s próbálgatja zárját, nyitját s amint nyílik nagy fedele s belémered tekintete, hátrahőköl ijedtében, szíve eláll borzadalmas rémültében.

Kísértetek szörnyű arca meredez rá, megriadtra, dúló-fúló ábrázattal, vérfagyasztó irtózáttal. Ki kéz nélkül, ki láb nélkül, ki szarvakkal, ki fej nélkül; ki félszemmel, ki hárommal, tűz-lehelő tág torokkal. Kosarukból kilendülnek, dörgő hangon dübörögnek; torkon kapnak kapzsi banyát, bűnösségét beléfojtják.

Nap-Istenke egék alján elrejtőzik, Hold-Istenkét sötét felhők környékezik.

Medúza és a majom mája

Tengerlaki Rőt-Sárányak, mély tengerek nagyhatalmú királyának, lent a vízben kagylódíszes palotája, hullámverte pagodája. Gyöngyike volt gyöngyszépségű felesége, ringó tenger gyémántfényű ékessége. Vizeken át szikráztatja kristályszemét, szórja fénylő, szétözönlő fényességét.

Habos hajnal hasadáskor, ködmegülő pitymalláskor, Gyöngyikének teste-lelke épségébe, kórság szállott szemvakító szépségébe. Térde inog, meghanyatlik, erőtelen, tehetetlen ágynak omlik; gyöngyöt könnyez smaragdszeme, fájón nézeg réveteges tekintete. Vízországban ahány javas, kuruzslásban aki jártas, mind ott terem hívására, Sárány király parancsára. Mind kutatja búját, baját, nem tudják meg orvosságát.

Százesztendő harcsaszájú, pikkelytestű, bőrhártyájú, nagyokat bök homlokára s ilyen szókra nyílik szája:

- Majom máját ha kaphatnék, Gyöngyikénken talán-talán segíthetnék.
- Még csak hírből sem ismerem - szól Rőt-Sárány bús leverten. - Víz nem tudó, víz nem lakó, mit tudom én, majom-fajta merre való.
- Tenger vizét nem is állja, szárazon van megélhető maradása. Majomsziget füves földjén háza helye, erdők fáján, lombozatán száraz fészke.
- Vízben élő rajzatomban, pikkelygazdag országomban van-é, aki tudja máját, majomsziget lombos fáját?

Megszólal a harcsaszájú, pikkelytestű, bőrhártyájú:

- Lapos, lompos Medúzánknak toppant híre ép a minap, messze tengert járván, kelvén, mélybe bukván, mélyből megint felmerülvén. Szárazföldnek zöldelő kis szigetére, annak bukkant földes, füves peremére.

Hamar a Medúzát színe elé hozzák, hallgatja királya parancsosztó szavát. Majmok szigetkéjén majom meleg mája, beteg Gyöngyikének egy az orvossága.

- Gyöngéllem én vézna erőm, kevesellem kurta időm, vízloccsantó tagjaimmal, majmot fogni erőtelen karjaimmal.
- Ne erőddel vezesd félre, ne csáppoddal csaljad lépre, ha fortéllyal, szóbeszéddel, mézes-mázos, csselfogásos ígérettel.
- Mi fortélyom lehet nékem? Mi cselet szöhet szóbeszédem? - szól medúza bamba ésszel, hasmánt úszó lomha testtel.
- Dícsérgessed kristályhímes palotánkat, vízben úszó országunkat, emberfélét csigafejjel, csigafélét embertörzsszel. Szilaj kedve kerekedjék, országunkba kéredzkedjék.
- Majomféle nemzetsége nem úszik ám, tenger vizén, síma tükrén nem kúszik ám.
- Csalogasd rá csonthátadra, ugrassad rá teherbíró páncélodra.
- Értem - szól az értelmetlen, útra kél a jó magával tehetetlen.

*

Nekicsap a csáppjaival, nekilendül lábaival s hullámon át, habokon át, tarajszóró tölcserén át, addig ázik, addig fázik, tenger vizén addig-addig nyargalászik, míg egy reggel, bíbor reggel, fölkelő nap Istenkéje rá nem száll egy zöldelő kis szigetkére.

Erdő alján, füves partján hajlong egy fa, vicsorgásos szőrös majom himbálgatja. Messze tenger Medúzája látván majom kezét, lábát, szőrbenőtte ábrázatát; földi sziget szőrös majma, megpillantván a medúzát, szemből fejét, csápból karját, ijedtükben megállanak és egymásra csodálkozó száját tátnak.

- Ki ija vagy, ki fia vagy? Ki-miféle csúf szerzet vagy? - kérdi félsszel a fürgébbik.

- Tengerlaki Rőt-Sárány, mély tengerek királyának volnék én a világjáró hírhozója. Nagy a híre, nagy a neve szárazhátú földeteknek, földből növő erdőtöknek, mezőtöknek. Jól meg-nézem, hírül viszem; ez a dolgom, ez a tisztem.

- Tifelétek nem terem fa? Gyümölcsféle nincsen rajta?

- Más a színe a miénknek, más az íze vízben növő gyümölcsének; mindennapos a termése, íze, színe ezerféle. Megnézhetnéd, ha kívánod, meg se szánod, meg se bánod - mondja mersszel a lomhábbik.

- A mi fajtánk nem úszik ám, tenger hátán nem csúszik ám.

- Bóven van hely csonthátamon, bízvást ülhetsz páncéloomon; elvihetlek odaátra, vízben forgó, vízben úszó palotánkba.

Adta majma egyet ugrik medúzára, nagy vigyázvást kuporodik csonthátára; víz előtte, víz utána, vígan uszkál medúzából hajócskája.

Delet tűz a tenger napja, tajtékot túr fehér habja; hullók, halak táncot ropnak, ficáncolnak, orruk előtt lemerülnek, fel-felbuknak.

- Majom pajtás - szól Medúza -, van-e májad, meleg májad tarsolyodba?

- Hogyne lenne - szól a majom tréfaszóra, kedvre kelve.

- Rendben az én szénám, szalmám, be boldog lesz Sárány-gazdám.

- Mért kérdezed majom máját? Mért lesz boldog Sárány-gazdád?

- Csak úgy mondtam - szól Medúza, szájaszélét ravasz-kásan félrehúzáva.

- Jó Medúza, no de mégis, hadd tudjam meg nyitját én is.

Eltűnődik nagy oktan, gondolkozik tanácstalan; kikottyantja tilos titkát, Gyöngyikének segedelmes majom máját.

Elhűl majmunk meleg vére, égnek mered ahány szőre; csupa tenger környös-körül, veszedelem mindenfelül. Előszedi nagy furfangját, ravasz esze csínja-bínját és így beszél Medúzához, elevenke hajójához:

- Be sajnálom, be restellem; mért nem szóltál szárazföldön, szigetemen?

- Hogyha májad mondtam volna, páncéloomra soha rá nem ültél volna.

- Ha megtudom, ha csak sejtem szándékomat, nem egy, hanem három májat dugtam volna tág zsebembe, egyet pedig ráadásnak gelebembe.

- Egy is elég lesz belőle.

- Ott hagytam ám azt az egyet szigetemen, lombok alján, széles fényes falevelen; ne kellessen túlön túl is cipekednünk, könnyebbedjék útra való úti terhünk.

Medúzának lassú esze lassacskán jár, jobbra forog, balra uszkál; kezét töri, sopánkodik, butaságán bosszankodik.

Fákon kúszó négykézlábú, hosszúkarú, szőrcsuhájú, nagyokat bök homlokára, szóra nyílik ravasz szája:

- Térjünk vissza tengertúli szigetünkre, erdős, lombos kis fészkünkbe, három májam fa ágáról, mind leveszem leveléről, zöld lombjáról.

- Persze, persze, jó lesz bíz a - szól örömmel tökkelütött oktalanja.

S nekicsap a csápjaival, nekilendül lábaival s hullámon át, habokon át, tarajszóró tölcseren át, addig áznak, addig fáznak, míg egy reggel, rózsás reggel felkelő nap Istenkéje rá nem száll a majomlakta szigetekére.

Fürge majom toppan egyet, Medúzáról, páncéljáról pattan egyet s fája lombján leguggolva, vicsorítja hegyes fogát adta majma.

- Köszöntelek bölcs pajtásám, tengerjáró kis bárkácskám; sajnálom sok fáradságod, tenger-háti uszkálásod.

- Hát a májad? - képed, szörnyed oktalanka.

- Abba ugyan nem haraptok, hadd vássék csak halfogatok. Ahogy jöttél, úgy mehetsz el, májam nélkül úgy lehetsz el.

- Hát a gazda parancsszava?

- Várhassa meg kimúlásom, holtom után májacskámat rátestálom.

- Hát a szavad, ígéreted?

- Hát a bamba cselvetésed?

Medúzácska szörnyen búsul, leforrázva térül, fordul; nagy kelletlen hazafelé, úgy igyekszik el-kifelé.

*

Vízalatti palotában, hullámhátas pagodában egyre lesik, egyre várják Medúzácskát, sziget-földi majom máját. Szürkés egy est, szürkületkor, sápadt holdfény derengtekor, átázottan, átfázottan, elbágyadtan, csigázottan, Medúza nagy lomha teste, vizek szintjén himbálódzik esetlenje. Közrefogják, gyorsan viszik víz urához, Sárkány-király zsámolyához.

- Hol a majom? Hol a mája? Gyöngyikének, nagybetegnek szigetbeli orvossága? - ordít rémest a Rőt-Sárkány, majom máját várvást várván.

Könny üli meg Medúzának merev szemét, remegtető rettegése testét, lelkét. Mindent elmond, amit tudott, rendre sorra, Szigetország majomkáját, majom máját panaszolva.

- Lomha tested gerinc nélkül, karod, csápod egy csont nélkül, takarodj el világvízzé, színed, híred ne lássam, ne halljam többé.

Vízi vadak megragadják a Medúzát, zúzzák, törik minden ízét, minden csontját, szertetérik orrát, szemét, szétverdesik lomha testét. Kristályfényes pagodából sötétellő mély vizekbe, forgatagos, bős hullámos örvényekbe irgalmatlan lelódítják, lelketlenül letuszkolják.

És azóta bús Medúza, sok csápkarja lekonyulva, orra nem orr, szeme nem szem, prédanyelő szája sincsen; semmi feje, nyálkás teste, nyirkos, nyálas lebernyege, hullám hátán örökkétig hajszolódik, örvény alján, habok hátán hanykolódik.

Holló úszik, Gúnár kúszik

Éldegélnek egymagukban, erdőlaki odujukban, mind a hárman károgatók, családbéli három Hollók. Ha volt miből, lakmároztak; csigát-bigát, féregfélét nyaláncoltak. Szűk fészkében Holló-legény száját, csőrét tátogatja, legízesebb falatkáit öregedő szüleivel cuppogatja. Régi szokás hollóéknál, sötétgúnyás madaréknál.

Három Gúnár uszkál erdő zöld tavában és javában szapulgatják, Hollóékat mérges csőrrel gágogatják.

- Nézd el, milyen nagyot nyeltek, tücsköt-prücsköt, vagy mit leltek - szól az egyik, legnagyobbik, három közt legírígyebbik.

- Ó, be csúfak, be kormosak - gágázgat el másodikja s olyat hápog vak dühében, mintha szemet kapott volna.

- Zavarjuk el innen őket, színüket se lássuk többet - szisszent egyet legkisebbje.

Pedig férget esznek ők is, békát lesnek Gúnárok is s míg a másét megócsálják, veres csőrük fennen hordják.

Hollóéknál békén, nyugton gunnyasztanak, féloldalvást libák felé sandítanak. Holló-legény gondol egyet, szárnyaival rebben egyet, hozni akar holmi egymás földi férget, öregéknek puhahúsú, madárlátta csemegéket.

- Meleg van még, majd csak később - javallgatják Holló-szülők. Ám a legény rebbenőben, pedig ott fenn Nap-Istenke delelőben.

Tüzet tűzött a nap aznap, Holló-apó így károgat:

- Anyjuk, lelkem, hátha kissé lerepülnék, tó vizében tollaimmal fürödhetnék.

- Akkor én is veled tartok, baj ne essék, ne történjék valamelyes bántódásod.

Leszállanak tó tükrehez, lerepülnek fodrosodó gyűrűjéhez; belélepnék sekélyébe, csendes vize legszélébe.

- Jaj, be pompás, be kellemes - örvendezik a két hites és anyókát apókája és apókát anyókája gondos gonddal mosdatgatja, szappanozza.

Tóközépen három Ludak, szárnyaikkal csapdosgatnak; Hollóékra, fürdőzőkre nyujtott nyakkal, tátott csőrrel hápogatnak.

- Miénk a tó mind halastul s el mer jönni ébenszínű asszonyostul - berzenkedik egyik tollas.

- Szín vizünket, kristálytisztát kormos, mocskos tollaikkal bepiszkítják - fortyan egyet a lúd-tollas.

- Ki vizünkből, szedte-vette - szisszen egyet legkisebbje s nyujtogatják nyakuk, csőrük, meresztgetik merev szemük.

- Csend legyen a csőrötökkel, hápogással, sziszegéssel. Jertek egész közel hozzám s a szám majd megsúgja nektek, mit is kell majd művelnetek.

Csöreiket összedugják, úgy lesik az okos szavát és megértvén bölcs beszédet, hangoskodva szétszélednek.

Holló-párék tó legszélén sütkéreznek, elhenyélnek, gyanúperrel ártatlankák dehogy élnek.

Azon nyomban jön egy Liba, három lúd legravaszabbja; mézes-mázos a beszéde, édeskés a sziszegése:

- Kicsi Hollók, jó szomszédok, sötét földről származottak, ébenfából faragottak, örvendünk a szerencsénknek, vizünk hogy megtisztulték. Nagy a hőség, a forróság, úgy-e, lelkem? Úgy-e pompás szép tavunkban, hús vizünkben?

- Ó, Gúnárka, aranyoska, nem akarnánk megzavarni, tócsatokhoz tolakodni; partja szélén, legsekélyén megülhessünk, nagy melegben tisztálkodjunk, fürödhessünk.

- Beljebb tessék, arra kékebb, vize tisztább, sokkal hűsebb. Jertek velem, megmutatom - szól Gúnárka csúfondáros gúnyos hangon.

- Ó, köszönjük - válaszolja vigyázatos Holló-anyá -, úszás nem a mesterségünk, mélyebb vízbe dehogy szállunk, dehogy merünk.

- Ne féljete, itt vagyok én, ébensötét tollatokra vigyázok én; te jobbfelé, te meg balra, fogózzatok bátran az én két szárnyamba.

Kelletlenül két Hollócskák megragadják gágogó Lúd egy-egy szárnyát; cipekednek be a vízbe, kékellő tó közepébe. Alig-alig érnek oda, egyszerre csak szárnyat csapdos három Liba, nekiesnek Hollócskáknak, tehetetlen szárnyacskáknak.

- Holló úszik, jaj, be furcsa - gágog, sziszeg három rusnya. Hollók tollát tépik, rántják, jobbról balra, balról jobbra ráncigálják.

- Holló úszik, Holló úszik, ó, be furcsán fulladozik - nevetgélnek fuldoklókon, szárnyaikkal keservesen csapkodókon. S addig csípi, addig marják, addig tépik, marcangolják, míg egyszerre mind a kettőt eleresztik s be a mélybe besüllyesztik. Szegény Hollók, ártatlanok megfulladtak, tó vizében, legmélyében elpusztultak.

*

Erdő mélyén Holló-legény csigát-bigát szedegetett, válogatott jó falatkát, öregének friss vacsorát. Nagyvidáman, hamiskásan repdes haza s amint leszáll madárházi udvarukra, senki aki lesné jöttét, vadászásról visszatértét. Jobbra balra figyel, lesel, minden neszre odafülel s amint sorsán sopánkodik, tócsa felől fel-felhangzik három Gúnár gágogása, hápogásos nótázása:

- *Holló úszott, Holló úszott,
Jaj, de furcsán fulladozott;
Fürtös fejét fűröszítettük,
Tó vizébe fullasztottuk.*

Nagyot dobban Holló-legény szívecskéje, könnybelábad szénfekete szemecskéje; siet, repül víz partjához, szegény szülék tósírához.

- Anyám, apám - szívszakítón kiáltozza, becszókkal öregeket szólongatja. S amint szeme tó szegélyén, tócsa vize legsekélyén, ott a parton egymás mellett apó, anyó lélektelen ott heverget. Összeesik bánatában, szívszorító fájdalmában s amint felsír fájó hangja és fájdalmát elzokogja, felé repül, mind egybegyűl sok jó pajtás, búban, bajban megannyi társ. Halottjukat vállra veszik, kis fészükbe visszaviszik s annak rendje, módja szerint egymás mellé elföldelik. Buddha szava parancsára, szálló lelkek irgalmára.

- Tó vizébe vesszek én is, hadd fulladjak belé én is - jajveszékel szegény árva.

- Anyád, apád meg nem éled, életed ha megcseréled - csitítgatják cimborái. - Rontsunk rájuk, Gúnárookra, ostobákra, hápogókra. Büntessünk meg bűnösöket, bűnükért hadd bűnhődjenek.

Árva Holló belenyugszik, mély bánata lecsillapszik. S harminc ifjú Holló-pajtás, búban, bajban megannyi társ, lerepülnek tó partjára, tó partjának több fájára. Lent a vízben álnok Ludak, fent a nagy fán Holló-ifjak. Ludak letről fákra néznek, Hollók fentről Lúdra néznek. Megszólal a harminc Holló:

- Ostobácska jámbor Libák, nem is sejtik, nem is tudják; tócsa vize hovatovább apadóban, tócsa medre egyre jobban száradóban. Tóban többé csepp víz sem lesz, ahány Gúnár, mély mocsárba mind odavesz.

Ludak hallják rémülettel s libaésszel, libafejjel feljajongnak Hollóékhoz, fán gubbasztó sötétfürtű pajtásokhoz. Rémsüldöznek, kérve kérdik, igaz szó-e, valóságos, ami hírlík?

- Egy-kettőre fel a fára - kiáltoznak riadozó Gúnárkákra -, apad a víz alattatok, mély mocsárban egytől-egyig ottragadtok.

Három Ludak fára kúsznak, egyet lépnek, kettőt-kettőt visszacsúsznak. Hogy hápognak halálos nagy rémültökben, hogy ijednek jobbra-balra dülöngtükben. Nevet harminc Holló-madár, Gúnárekon most az egyszer eszük túljár; rajtuk a sor, ők mulatnak, tréfa-nótát danolgatnak:

*- Gúnár kúszik, Gúnár kúszik,
Egyet lépked, kettőt csúszik;
Jaj, be furcsa Gúnár-kúzás,
Egyet csetlés, kettőt botlás.*

Libabőrt kap három nagy Lúd, menekülne, elillanna, sehogy se tud; fáknak ága, lombja közé akadoznak, gallyak közé gabalyodnak.

S amint hullnak le a fákról, ág-bogakról, lombról galyról, rövid eszük össze-vissza zavarodik, hosszú nyakuk jobbra-balra csavarodik. Magas fákról lehulltukban megfulladnak, nagy bűnükért, gazságukért meglakolnak s azóta mind mai napig szólásmondás divatozik:

- Holló úszik, Gúnár kúszik.

Legyet ölj Legyezőcske

Tikkaszt a nyár, zümmög a Légy, fényben fürdik a mindenség. Bogárcáknak rebben szárnya, hallszik szellő suhanása; dümmög dongó ágon-bogon, szitakötő árkon, bokron. Adta Legye szemtelenje, be kelletlen, zizzenése, libbenése tűrhetetlen. Orrod előtt eledeled, falánk legyek rajtaesnek; italodat megdézsmálják, pihenődet megzavarják.

Nagy szerencse, vigyázgat rád fürgekezű Legyezőcske. Csontja bambusz, húsa hártya; nyár-időben, rekkenőben hús szellőt hajt verítékes orcátokra. Fagyos télen, zimankóban tüzet éleszt, alvó tüzet, pislákolót újjáébreszt; legyek raját, garmadáját ellegezi, orrod elől, italodról, ételedről elkergeti, bambuszcsontú, hártyahúsú Legyezőcske.

Terpeszkedik verandáján s házatáján megint zümmög, füle körül megint dümmög adta Legye szemtelenje. Odaszállnak Legyezőcske orra elé, elsorjáznak szépen, rendben egymás mellé.

- Hessegetek el, kotródjatok, szemem elől utolsóig pusztuljatok - rivall rájuk nagy mérgében, nagy dühében Legyezőcske.

Ám a legyek, szemtelenek, kérve kérik, nyelén fogják, kérő szóval kérlelgetik; rövidebbre szabják inkább zümmögésük, hallgassa meg nagy kérésük.

- Mit akartok? Mi jót hoztok?

- Nem nekünk jó, inkább neked - zümmögik a fürge Legyek.

- Hadd hallom hát, mi jó benne? - kérdi tőlük Legyet irtó Legyezőcske.

- Nagy a neved, becsületed, hogy a Legyet, szegény Legyet csontkaroddal egyre-másra hessegeted. Pedig immár közelgőben Őszi-Szellő s ha beáll a hűvös idő, ki törődik akkor véled? Széllé foszlik híred, neved, oda minden emberséged.

- Merről repül Őszi-Szellő? Honnan bukkan békebontó szele elő?

- Nyaratszaka bujócskázik, hegyek között szilajkodva furulyázik; ám ha torpan s elédtoppan, az áldóját, te fizeted meg az árát, drága árát.

- Jó Legyecskék, hű pajtások, ti adjatok bölcs tanácsot; Őszi-Szellőt valahogyan meg ne lássam, Őszi-Szellő valamikép meg ne lásson.

- Ismerjük mi Szél ökelmét - hitegetik könnyenhívó Legyezőcskét. - Ha egy-két szót szólunk neki, még a háza tájkát is jó messzire elkerüli. Te is kímélj ám bennünket, te se rontsd meg életünket. Ne csapj le ránk csontkaroddal, ne törjél ránk tíz karmoddal.

- Szómat állom, szent a béke - örül lenge Legyezőcske. - Rátok dehogy haragszom én, sose bántlak titeket én. Csúf szokás volt, amit tettem, eszem nélkül legyezgettem. Hej, nem egyszer de megbántam, álmotok hogy megzavartam; nem szándékos akarásból, csakis pajkos megszokásból.

Édeskedik Legyecskéknek, hamis Legyek megértően összenéznek. Kezet fognak, paroláznak, ravasz arccal odébbállnak és a Legyek, léha Legyek bizakodva békességben, csalfainta ígérésben, ételt, italt megszállanak s jóllakásig lakmároznak. És a lenge Legyezőcske, csak ne bántsa, ne zavarja hús Szellőcske, Legyet többé karjaival nem legyezget, csontkezével soha többé nem hesseget.

*

Múlik a nyár, hűvösödik, hegyek mögül Őszi-Szellő kerekedik. Legyezőcske gyengül, satnyul, kerek feje, arca konyul; hártýabőre színét veszti, húsát, csontját megereszti. Hát még amint nagy nyargalvást, jön Szellőcske, hús rohanvást. Legyezőcske keze, lába merevedik, teste, lelke gémbperedik; lim-lom közé kamarába, odadobja a gazdája.

Amint egy nap eldidereg s minden tagja meg-megremeg, eszébe jut szép napoknak zöngicsélő Legyecskéje, álnok, hazug ígérese.

- Ha csak egyszer megfoghatnám s kezem közé kaparintnám, kitekerném álnok nyakát, kettétörném a derekát.

Lim-lom közül kívánszorog s lépést lépvén amint csoszog, ím előtte, orra előtt döngicsélget szép napoknak Legyecskéje, szembe kerül szemtelenje.

- Ó, te álnok, gaz fajzatja - fortyan egyet nagy haragja -, cudarság volt minden tettered, hazug a szód, ígéreted.

Kis legyecske holtta rémül, lába inog, feje szédül, csendes szava elhalóban, potroha megroppanóban.

- Hessegethetsz, ha akarod, most már akár agyonüthet bambuszkarod; járni való erőm sincsen, szálldogálni szárnyam sincsen. Íme, láthadd, mivé lettem, fogyton fogyik gyenge erőm, lélegzetem.

Szegzi szemét Légy szemébe, irgalom száll a szívébe. Légy két szárnya szakadozik, lágy potroha horpadozik; keze, lába szétesőben, tekintete elhalóan, révedőben.

- Mi betegség rokkantott meg? Mi baj érte szegény fejed?

- Őszi-Szellő kergetett meg, fuvallata tépázott meg.

- Valamikor, nem is oly rég, jól ismerted s jó magammal elhitetted, ha egy-két szót szólasz neki, még a házam tájékát is jó messzire elkerüli.

- Nem volt igaz, amit mondtam; féltem tőled, hát hazudtam - szól Legyecske bűnbánóan.

- Ó, mi csúfság, gaz álnokság - s nagy dühében, lendültében nekirohan, lábaival nekidobban. Ám rémséggel veszi észre, hogy mily fogytán, hogy mily rogytán mindkettőjük egészsége. Feje forog, elszédülten tántorodik s kis ereje megroppanik. Ki-kinyitja haló szemét, búsan veti pajtására tekintetét; összeroggyan s rá a Légyre erőtelen, összeroppan tehetetlen. El-kimúlott kis Legyecske, szertehullott Legyet ölü Legyezőcske.

Dali Kandúr

Nagyot bődül büszke Tigris hetykélkedvén, Kandúr előtt legénykedvén:

- Széles e világon legeslegerősebb, nincsen Nippon földjén nálam félelmesebb.

- Hogyha vallod, akkor igaz - szól a Kandúr s félelmében elmiákol. - Ám egy felhőn, futó felhőn nagy nyargalvást, ki vágat oly bösz rohanvást?

Ránéz Tigris a felhőre a döbbenettel veszi észre, irdatlan egy szilaj Sárkány száguldozgat felhő hátán. Minden mersze tigriskének eleblából a nagy hősnek s elmenekül tűzokádó Sárkány elől, akár egér macska elől.

- Lám, lám - nevet égi Sárkány, repülgetvén felhő hátán -, Tigris-koma nagyféltében elvágta-tott, ijedtében ugyancsak elinalgatott. Széles e világon legeslegerősebb, nincsen Nippon földjén nálam félelmesebb.

Hallja Felhő Sárkány szavát, gögösködő hiúságát; nagymérgesen lebernyegén egyet rándul s hanyatt-homlok hullik Sárkány a hátáról.

- Széles e világon legeslegerősebb, nincsen Nippon földjén nálam félelmesebb.

Hallja Szellő Felhő szavát, fennhéjázó, nagyratörő nagyzolását; olyat fujtat lebernyege ringy-rongyára, darabokra oszlik-foszlik bő plundrája. Szellő dúl-fúl haragjában s nagy dúltában, nagy fúltában nagyot ijed lent a Kandúr, félelmében elmiákol, beoson egy emberlakta, biztonságos úri lakba.

Öreg párék éltek benne, csendes, rendes békeességbe; bent a férfi imádságot mormolgatott, anyóka meg holmi egymást varrogatott. Mit nekik Szél sikongása, fütyörésző dúdolása.

Nézi Kandúr, átélik, táti szájjal csodálkozik s kis eszével fel nem éri, Ablak-úrfi Szél ellen az egész házat mikép védi? Nézi Ablakra, rámájára s amint nézeg átvilágló kristályára, Szellő-úrfi kézzel, lábbal üti, veri, síppal füttyel zörrenteti. Ablak-úrfi eldicsekszik, Szellőcskével ellenkedik:

- Én vagyok a legerősebb, nálad jóval félelmesebb; rajtam ugyan át nem törhetsz, reggelig is elfütyölhetsz.

- Az ám - nyávog félénk Macska -, pedig Szellő több arasszal nagyobbacska.

*

Leszáll a nap, esteledik s alig hogy elsötétedik, pihenni tér minden élő, elül Szellő, fáradt Felhő. Méla csendben, vaksötétben észrevétlen előlibben; hinnéd apró szellem-fajta, vélnéd tündér kis magzatja. Se nem szellem, se tündérke, csak egy éhes Poc-egérke. Egyre azon töri fejét, azon rágja rövid esztét, emberlakta szobácskába hogy jusson be, ablakon át hogy csússzon be. Kis karmával, kis fogával ablakfára kapaszkodik, rámájába kézzel, lábbal fogózkodik s addig rágja, rágicsálja, míg egy lyukká, széles lyukká át nem vágja.

Kandúr legott egérszagot megorrontott; felé csusszan óvatosan puha talpán, szájaszélét kedveteltig meg-megnyalván s amint félszem odapislog Egérkére, bajuszára, két szemére, megütődve nézi, látja, ablak erős rámafája széles lyukká van átvájva.

- Ej, ej - mondja s fejet csóvál, nagyot hökken s ijedten áll; lám csak, erős Ablaknál is még erősebb, fürge Egér nálánál is félelmesebb.

S amint el-elgondolkozik s jó falatra, egérhúsra áhítozik, észbe kapott buksi feje s egyet sandít hőssé vedlett Egérkére.

- Erős legény apró Egér, nagy ereje félelmetes Ablakig ér; meglékeli kemény fáját, ha feni rá éles fogát. Ám ha én őt megfoghatom s meg is fogom, ám ha én őt nyakalhatom s megnyakalom, én lehetnék Nippon földje nagy csodája, Nap-Istenünk egyetlenegy daliája.

Nekirohan bátorságos Egérkének, füle, farka legvégének, mája, zuza, veséjének; egy-kettőre végez vele s hős Egérnek hűlt a helye.

- Széles e világon legeslegerősebb, nincsen Nippon földjén nálam félelmesebb - dali Kandúr egyre csak azt nyivákolja s hősi módra kunkorodik bajuszkája.

- Vad Tigrisnél, vérengzőnél ezerszerte vitézebbik, Felhőn ülő Sárkánynál is erősebbik, hatalmasabb égen úszó Felhőéknél, jóval különb száguldozó Szellőéknél, ablaknál is, fájánál is sokkal bátrabb, Egérkénél kackiásabb; Nippon-földnek én vagyok az egyetlenke daliája, kettőskardú szamurája, én a bőszerű, híres, neves dali Kandúr.

III. VIRÁGMESÉK

Két Krizántém

Két Krizántém kint egy réten, nagyra nőttek, virítottak együttesben. Két egytestvér, egyívású, bolyhos arcú, szemérmetes mosolygású. Egyik olyan, mint a másik, akárcsak egy szakadt szálig. Kimonójuk más-másféle, másképp fénylik, másképp ragyog színpompájuk ékessége. Fehérkének ezüstsín a kantuskája, Sárgácskának sárarany a hacukája. Napsütéses mezőn, réten sütkéreznek, el napestig mosolyognak, enyelegnek. Hűs harmatcsepp mindennapi itókájuk, suhanásos fuvallat a szőlókájuk.

Fehérlenek nap nap után, sárgállanak hét hét után. Tavasz napja derengtekor, Nap-Istenke sugárkája lövelltekor, réten, mezőn sétálgat egy kertészlegény, lesi szemmel virágokra, krizántémra leselkedvén. Odalépked Krizántémhoz, így szól szava aranyruhás Sárgácskához:

- Sárgaszirmú virágszálam, ragyogásos aranyágam, jössz-e díszes kertecskémbe? Virágok közt együttesbe virulnál-e?

- Kerti cifra én a Sárga hogy lehetnék? Kertecskédbe, szép díszesbe hogy mehetnék?

- Kertem legszebb Sárgácskája, te lennél legragyogásos virágszála. Lugaskámban magasabbra növekednél, színben, fényben színesebbre szépülhetnél.

- Lugaskádban magasabbra növekednék? Színben, fényben színesebbre szépülhetnék?

- Méznél sokkal édesebb lesz italocskád, sok színt játszik pompázatos aranyruhád; fürtbe omlik hajad arany koronája, fejed ékes hajformája.

Kis krizántém hiú szókra hajladozik, akarata ingadozik.

- Hogyha szebbé, jóval szebbé, magasabbá, még karcsúbbá szépítheted, növesztheted sárgás formám, nem mond nemet se két szemem, se szőlókám. Száz színt játsszék aranyruhám, fürtösödjék hajkoronám.

Két kezével kis virágját, sáraranyból Krizántémkát kosarába csücsülteti, szóval, szemmel becézgeti.

Nagyot jajong, fájót eseng testvérkéje, rétek, mezők ezüstsínes ékessége:

- Elrabolják szívem felét, testvérkémet, lelkem lelkét - s harmatot sír gyöngyös szeme, fájót tekint sírhatnékos tekintete.

- Egymagamra hogy hagyatsz el? Én nélkülem egymagadra hogy lehetsz el?

- Maradhass meg szép csendesen, nincs rád szükség virágházak kis kertemben - szól a legény nagy lelketlen.

Pityergőre görbül szája, megvonaglik szőlókája; búsrá hajtja szirmos fejét, kulcsolgatja gyenge kezét árván maradt Hófehérke.

- Itt a helyed kint a réten, alacsonyka mimózák közt mezősegen; nincsen neked semmi színed, színtelen a fehérséged. Mindenfelé sok a káka, bambusz, nádas, el napestig velük akár el is játszhasz; szitakötő libbenését, nézhedd furcsa keringését.

Csodás kertbe, rikítóba került sárga Krizántémka. Be viselték féltő gondját, lesten lesték gondolatát; fürtös fejét harmatvízben fürösztgették, ezer színbe, szivárványba öltöztették. Méznél sokkal édesebb volt itókája, sok színt játszott sáraranyból hacukája; napfény felé ágaskodik, piperészve páváskodik. Nincs szabadban, szabad napban ágyacskája, nem a kék ég borul rája,

Szél-Isten nem cibálgatja, Eső-úrfi nem áztatja. Üvegfalak, kerti rácsok köröskörül, csupa készség, mesterkéltség veszi körül.

Telnek, múlnak napok, hetek, sárga virág napról napra növekedett. Sáraranyat sugározgat fényes arca, napként fénylik sárga szirma; szikrákat szór fénylő szeme, illatozik lehellete.

*

Jön egy apó, fejét hajtó, tekervényes út poráról, Dájmió nagy udvarából; megáll kertész krizántémos kertje mellett, nagy urának, Dájmiónak valamelyes virág kellett.

- Van-e réti krizántémod? Valóságos, természetes színvirágod?

- Krizántém a házam, kertem, megannyiját én ültettem, én neveltem.

- Sok százféle a krizántém, száz fajtáját ismerem én. Dájmiói udvarunkba valóságos, ősidőkből származásos krizántémra van szükségünk, szamurájos címerünkre az kell nekünk.

- Mutatok én krizántémot, Nippon-világ olyanabbat alig látott - mondja fennen kertek ura, kertész gazda. - Van énnékem széltől óvott kertecskémbe aranyárgám, párja ritka Krizántémkám. Magam keze, magam szeme ápolása, széltől, hótól, nagy esőtől féltőn óvott gondozása. Száz színt játszik sáraranyból ruhácskája, fürtbe omlik haja fénylő koronája.

S amint lépnek be a kertbe, üvegházak illatozó ligetjébe, tündökletes kis Sárgácska, sziporkázik több színt játszó ragyogása. Nézi apó, vizsgálgatja színvirágát, nézi ágát, sárga szirmát; egyet legyint nagy unottan félkezevel, tagadót int bosszuságos két szemével.

- Sok száz kertet kerestem én, krizántémot kutattam én s nem akadtam valójára, igazándi tősgyökeres krizántémra. Ki puccos, ki tari-tuppos, szíromkája akárhánynak idres-bodros, ki vékonyka, ki magaska, egyike sem valóságos ősi fajta. Kétszer nyolcas szíromkájú, ízig fehér csillogásos palántájú, olyan virág kell minekünk, azt mutasson dájmiói ős-címerünk.

- Kétszer nyolcas szíromkájú? Ízig fehér csillogásos palántájú? Nem találhatsz semmiféle díszes kertben, üvegházi rejtekekben, csak ha mezőn, kint a réten. Nézz még egyszer Sárgácskámra, nem akadhatsz se színére, se párjára.

- Te gondoztad, te neveltetted, üvegházi kis virággá, csúffá titted. Nekünk fehér krizántém kell, kétszer nyolcas levelekkel; szabadban nőtt, kertészkeztől érintetlen, foltja nélkül, pettyezetlen.

Indul apó, fejét hajtó, tekervényes út porára, rétek, mezők fű benőtte lapályára. S amint jár-kél fű, fa mellett, ingoványos rizses mellett, mintha sírva suhannának sóhajtások, pityergéses panaszások. Meghökkenten nézeget szét s amint kémli mezőségek sűrű fűvét, messze helyen ott gubbasztgat bús magába ezüstösszín Krizántémka.

- Kis virágszál - szól az öreg -, mi epeszti ezüst szíved?

- Krizántémnak hívnak engem, Hófehérke virágnevem; siratgatom húgocskámat, sáraranyzín Sárgácskámat. Messze került távol kertbe, kertészkeztől neveltje. Méznél sokkal édesebb lett italkája, sok színt játszik pompázatos ruhácskája; fürtbe omlik haja aranykoronája, feje ékes hajformája. Én színtelen, én színetlen, kertészkeztől nem kellett.

Néz apóka hófehérszín Krizántémra, ezüsthéyes, zizegéses ruhájára; összecsapja öreg kezét, boldog öröm tölti lelkét. Kétszer nyolc a szíromkája, hófehér a palántája.

- Ne sírj, ne ríjj egyetlenke - szól apóka lelkendezve -, jó szerencse, hogy itthagytak, füvek között, magánosban marasztottak. Jer mihozzánk, hozzád méltó palotába, dús Dájmió híres-neves udvarába.

- Minek kellek én tinéktek? Hasznom mire vehetnétek?

- Régi család szamurájos jelképévé, azzá válhatsz, Dájmióék címerévé; úri gazdám bélyegére, nemzetséges levelére, palotája kapujára, díszes, lakkos hintájára.

Kapja kézen virágszálát, hófehérke Krizántémját, kosarába csücsülteti, szóval, szemmel becézgeti. Odaérnek cirádás egy palotába, Dájmióék udvarába; lett belőle címerképe úri rendű nagy házának, kettőskardú szamurájos mivoltának.

És azóta ajtó, kapu ha megnyílik, Fehérkével, színeképével állasz szembe; szablyákon és fringiákon, sisakokon, nagy lándzsákon Fehérkének ragyog képe; díszes riksán, gyaloghintón Fehérkének fénylik arca, aranyszínű, selyemhímes kimonókon Fehérkének ott mosolyog képe rajza.

Hej, Sárgácska, úti cifra aranyoska, de megnőttél, ölmagasra, hórihorgas hosszú szárrá cseperedtél. Aranyszínűt csillog, ragyog minden szirmod, kívül, belül egyre fénylik a mivoltod. Napjaid ám telnek, múlnak, szíromkáid lassan-lassan elhullanak; arcod fénye, ragyogása fakulóban, múltó élted, virágzásod elhúnyóban.

Volt Sárgácska Krizántémka, nyoma veszett; volt Fehérke Krizántémka, híressé lett.

Kék Ibolya, Puszpángocska

Hosszúfejű, szörkucsmájú, mi fán termett hórihorgas bő plundrájú? Nyujtja nyakát cingár kóró, ökörfarkú virágkaró.

Virág nyílik, tavaszodik, réti fűben, zöld mezőben kóróvirág bolyhosodik. Emelgetik idres-bodros fürtfejük, szellőztetik hosszú, hegyes süvegüket.

- Meleg szelek fujdogálnak, vége tavasz szép álmának. Nincsen soká maradásunk, rövidesen hajlék után kell hogy lássunk.

Lent a réten Ibolyácska, feltekintget putinásra; kérdi tőle halk szavával, szemérmetes pirulással:

- Hosszúfejű, szörkucsmájú, hová készülsz széllal bélelt bő plundrájú?

- Ó, százszorszép Ibolyácska, aprószemű virágocska, csepp bimbódból ím egyszerre kiszorultál, kék ruhádból kivirultál.

- Szépségemet, kék színemet mit én tudom, nagyobb az én szívepesztő bajom, gondom. Meleg szellő idő előtt kicsábított, tűzként forró lehellete elkábított. Merre készülsz bolyhos fejjel, földig érő lebernyeggel?

- Túl a vízen, fel a hegyre, óvott, védett, napos helyre.

- Idelent tán veszedelmes?

- Sok az asszony, sok a gyerek; járnak mezőt, tarka rétet; lótnak, futnak, hancúroznak, ha rád lépnek, levelestül széttaposnak.

- Merrefelé szándékoztok? Hová vezet új utatok?

- Patakon túl, magas hegyre, hegyeken túl, meredekre.

- Elvinnétek magatokkal?

- Akár mingyárt velünk tarthatsz, biztonságos meredeken velünk együtt el is lakhatsz.

- Hát egyetlen kis pajtásom? Puszpángocska kamarásom?

- Pajtásod is hozd magaddal, szedelőzködj sebbel-lobbal.

Búcsút szólnak erdők, mezők virágjának, hegy útjára mindahányan nekivágnak. Elöl indul bolyhosoknak sűrű raja, hátul kullog kék Ibolya, kamarása Puszpángocska. Addig, addig, míg eljutnak kristályvizű kis patakhhoz, zölddel szegett hús partjához. Két kis virág se szí, se szó letelepszik, csörgedező vize mellé heverészik. Víz tükrebe loppal belénézegetnek, mind a ketten tátott szájjal képedeznek. Rájuk rivall bolyhosfejű, szörsüvegű, így szólal meg hórihorgas lebernyegű:

- Kis virágok, mire vártok? Mért heverték, lustálkodtok? Tócsa vizét gázoljuk át, hegyi tanyánk, meredekünk vár odaát.

Ám két léha, hiú virág, megüli a patak partját; gyönyörködnek víz tükreben, tükörbeli hűvös-ségben.

- Én lennék a ringó, rezgő kék ruhácska? - ámuldozik Ibolyácska.

- Én lennék a tarkaszínű fodrosocska? - képedezget Puszpángocska.

- Ó, be csinos, be bársonyos kék viganóm.

- Be takaros, többért fodros a kimonóm.

Boldogok ők mind a ketten, ahogy mennek ők el innen. S ahogy néznek, szemlélődnek s ruhájukon, cífraságon tündököznek, vak homályos sűrűségből, cserjék lombos erdejéből száll egy lepke szálldogálva, rá-rálibben hiúságos két virágra. Egy-egy csókot lehel rájuk, be boldogok két virágok.

- Ó, de helyre két virágszál - szól a lepke és továbbszáll. Boldogak ők mind a ketten, ahogy mennek ők el innen.

Ökörfarkú nagy kórócska, bonc-süvegű bolyhosocskák, el-elmulat kis Ibolyán, elnevetgél kamarásán.

- Kisasszonykák, siessetek, színes, szagos ruhátokon egyet-egyet libbentsetek.

- Dehogyan megyünk vízen túlra, lucskos, nyirkos hegyi útra; meredeken csakis nektek a helyetek, odaillik szőrös, bolyhos süvegetek.

- Józan szónkra, intelmünkre nem hallgattok, vesztetek lesz hiúságtok. Sok az asszony, sok a gyerek, járnak mezőt, tarka rétet; lótnak, futnak, hancúroznak, rátok lépnek, levelestül szét-taposnak.

Fogja szürke putináját, térdig tűri nadrágszárát, úgy gázol át patak vizén, patak vize leg-sekélyén. Ahány bolyhos, mind utána s köd előtte, köd nyomába, hegyre vezet hosszú utjuk, hegyen túlról új hajlékuk.

*

Lent a réten falubéli két leányka, odasétál tükrös patak hűs partjára. S amint járnak, amint kelnek, amint el-elenyelegnek, megpillantják mezők színes két virágját, kék Ibolyát, Puszpángocskát.

- Ibolyára, kék virágra bukkantam én.

- Tarituppra, kis Puszpángóra akadtam én.

Mosolyog a két kis cifra, hetykén néznek sétálgató két leányra, mustrálgatják ruhájukat, idres-bodros, selymes, fodros szoknyájukat. Ám a lányok nagyhirtelen lehajolnak, két virágon egyet-egyet simogatnak, gyengédeden megragadják s gyökerestül ki a földből kirángatják. Viszik haza ablakukra díszességek, asztalkára ékességeknek.

Messze hegyen, meredeken, bolyhosoknak jól megy soruk, háborítlan, zavartalan nyugodalmuk. Nincsen kéz, ki megzavarná; nincsen láb, ki megtaposná.

- Vajjon két kis virágocskák, Ibolya és Puszpángocskák patak partján vannak-e még? Víz tükrébe arcuk mását nézik-e még?

- Keressük fel patakparti otthonukat, meglették-e hiúságos nyugalmaikat?

Kapják maguk, megannyian mind lemennek, tükröződő vize mellé sorba ülnek; ám nem látnak fél lelket se, Ibolyát se, Puszpángot se. S amint lesik lefolyását, folyó vize hangos, lármás csobbanását, két virágszál uszkál benne, kókkadozva, senyvedezve.

- Ibolyácska, Puszpángocskák, kis virágok? Tó tükrében halófélben ti volnátok?

- Szomorúra fordult sorsunk, rossz végzetünk, Buddha bocsássa meg bűnünk - siránkoznak sóhajtozván, víz medrében hol le, hol fel bukdácsolván.

Bolyhosocskák bús fejüket szomorúan bólogatják, két kis virág jajpanaszát szívszorongva úgy hallgatják:

- Falubeli két leányka járt a réten, tó tükrebe néztünk éppen; gyönyörködtünk szép szemünkben, szép arcunkban, tarituppos tunikánkban. Ám a lányok, lelketlenek, kirántanak gyökereinkről, kiszakítanak elültünkől. Egy ideig becézgettek, illatunkért, színeinkért szeretgettek. Másodnapra arcunk színe fonnyadni kezd, tuli-ruhánk fakulni kezd. Harmadnapra megragadnak, kíméletlen durva kézzel tó vizébe lódítanak. Okos szóra, bölcs tanácsra nem hallgattunk, idő előtt elpusztultunk.

Patak vize csobog, folyik, két kis virág úszván úszik. Elsodródnak hullám hátán, lemerülvén, fel-felbukván s addig, addig hajszolódtak, míg a vízbe, folyóvízbe könnyörtelen befulladtak.

Bús bolyhosok bonc módjára sorbaállnak víz partjára; patak partján imádkoznak, két halottat, két virágot búcsúszókkal búcsúztatnak.

Kacskaringós Felfutóka

Kúszók között zsong a zsvaj, mezőn, réten reng a ricsaj. Lustálkodik tarka-barka, renyhe Dinnye, heverészik görbeorrú Ugorkának zöld bibircse. Tök indája egyet-egyet nyújtózkodik, szomszédjába ha kell, ha nem, kapaszkodik. Úrhatnékol úri kis Tök, loppal lesked Lopókátök; nem egy Dinnye indácskája hajladozik szomszédbeli Futókára.

Őszi napest sárgásszínű fényessége, napsugárkák felcsillanó rezzenése, aranyesőt permetezett kertek, szántók zöld színére. Fejet fordít Felfutóka, vékonypénzű felkúszócska, félálmában rengőn, ringón hajladozik, henyélőkkel, lustácskákkal kacérkodik.

- Bágyadt vagyok, fáradt vagyok, gyenge karom, gyenge vállam nincsen kire ráhajthassam - szól a szája szeméremmel és kúszócskák, henyélőcskék rávigyáznak vágyakozó tekintettel.

- Kihez kússzak, kit szeressek? Indájára, két karjára kinek lessek? - hunyorítgat Felfutóka, félszem nézven heverésző szomszédokra.

Réten túlról kerekarcú, sárgabélű, szürkehéjú úrifajta egy Tököcske, így sóhajtoz henyélőcske:

- Bájos lányka, Felfutóka, folyondáros virágocska - s nyújtja szárát, zöld indáját, mosolygásos ábrázatját.

- Mit óhajtasz, mit akarhatsz Tök-legényke?

- Zöld indámra ha reája kapaszkodnál, két karomba beléje ha csimpaszkodnál, karcsúságod bárki ellen megvédeném, kellő helyem megállnám én.

Kézen fogja Futókának gyenge szárát, átszorítja, átöleli kíváncsú karcsúságát. Megirigyli másik kis Tök, csúcsos fejű, kövérkés Tök.

- Lopó-töknél jóval különb legény lennék, termetedhez legillőbben én illenék.

- Igazad van - kotyog bele zöld Ugorka s nagyot konyul kétrét hajló görbe orra.

- Gyámság ha kell Futókának, nekünk szóljon hívó szóval, ne csak másnak.

Penderedő Görög-dinnye odagurul, Futókának lába elé odaborul, cikkes-cakkos indájával felé kúszik, potrohával, alig lábbal nekicsúszik.

- Folyondárka gyenge szárú, szép leányka gyenge lábú, rá ne hallgass Tök szavára, ne hederíts hasmánt futó indájára. Vaskos, kérges a külseje, széllal bélelt a belseje; erős ugyan az indája, ámde mégis tökkel ütött a fajtája. Nem vagyok-é helyrébb legény, erősebb is? Fényes arcnál fényesebb is? Tükör se kell énmellettem, fénylik, ragyog csíkos, sávós lebernyegem.

Féloldalt néz Folyondárka, Dinnye-úrfi tükrös, lakkos formájára; csillog, ragyog csupa csipke viganója, idres-bodros, tari-tuppos kimonója.

Szertefutó Folyondárka egyet gondol, gyenge szára, gyenge lába meg-megindul; lépkedése ingó-bingó, szokellése kacskaringó.

Írigykedő kis Tököcske megszólja a háládatlant, zöld Ugorka megorrolja kacérkodó állhatatlant; szomszédbeli mindahányan írigykednek, haragjukban lustálkodnak, lefetyelnek.

Ám két karját, gyenge szárát Folyondárka, van már kinek vállaira rátámassza. Kackiás kis Dinnyécskére hajtja fejét, kínálgatja, odanyújtja szájaszélét, mézes kelyhét.

Egy-két hét is alig múlik, Folyondárka rügyecskéje nyiladozik; vékony szárán apró bimbók, kis kelyhecskék, nyiladozók. Nap-Istenke sugárkája hízelegve siklik rája, csókolgatja pici száját, friss harmatban fűrosztgeti csepp virágját.

Ám múltóban a boldogság, felhő hátán közeledik búbanatos szomorúság.

*

Kelet felől homályosban indul a nap, beborult az idő aznap. Hűvös szellők, didergetők lengedeznek, kis Kúszócskák sóhajtoznak, nap-nap után ernyedeznek. S amint ülnek szerteszórva, megborzongva, meglapulva, egyszerre csak, nagyhirtelen, fenn kóválygó sötét Holló, lefelé csap bánatjósító károgató. Nekiesik földön fekvő Dinnyécskének, zöld fejének, két szemének, öli, vágja csúf csőrével, lékelgeti éles, hegyes körmeivel; kibuggyanó édes levét, teletorok habzsolgatja ízét, mézét.

Fájdalmasat hördül egyet szegény Dinnye, sajgót jajdul, sikoltozó hű hitveske. Ám a Holló, sötét Holló egyre jobban vájkálgatja, Dinnyécskének magvas belét, belsejének rózsás mézét nagyfalánkan torkosgatja. Mind kiloccsan, mind kibuggyan ízes nedve, piros leve s ahány Holló, egyszeribe mind ott terem, édes vért szív sok fertelem.

Szegény Dinnye erőtelen roskadozik, zöldes héjja darabokra töredezik; íze, méze elfolyóban, százsám magja széthullóban.

Árván maradt Felfutóka, párja veszett zöld Kúszócska, fájdalmában, bánatában hű urára, Dinnyécskére ráhanyatlak, néma jajjal, sóhajossal siránkozik. Könnyes szeme révedezve nézeg szerte, gyenge lábát, satnya szárát kinek vállán, erős karján pihentesse?

- Tán a Tökhöz fordulhatnék, kemény kérgén én erőtlen, hátha jobban nyugodhatnék? - sóhajtozik szegény árva Felfutóka s amint sandít rég nem látott Úri-tökre, hát szegénynek dupla feje tövestővig kettényesve. Nemkülönben több száz másé, csupa ormány Ugorkáé; ki locspocsban szerteázva, ki apróra széjjelvágva.

Felfutóka egymagában árván marad, vézna szára, satnya lába egyre senyved, egyre sorvad. Elhalóban, kimúlóban erre kémlel, arra fordul, kúszók raja, garmadája meg se mozdul.

- Úgy kell neki - mondogatják, bosszúszóval meg is szólják, - hiuságos, csapodáros volt élete, gondtalanság, nagy csélcapság tette-vette.

Haló helyén Felfutóka mélabúsan elmélázgat, merevülő virágszeme könnyelábad. Egyre sorvad, egyre roskad gyenge szára, egyre rogygan, egyre torpan vézna lába. Levélkéi hulladoznak, elfakuló szíromkái szóródoznak. Végigélte folyondáros virágéltét, kilehelte lenge lelkét.

*

Rizses-földek legaljában, zordon Bambusz egymagában. Vizsga szeme tekintete tenger tőkön, szerteázott, szertefázott dinnyeföldön; fonnyadozó, sárgásodó Ugorkákon, kókkadozó, roskadozó Kórócskákon.

Bámész szeme Felfutókát pillantja meg, fájó szíve elsenyvedtét sóhajtja meg. Sajnálkozik sápadt arcán, haló arca halványságán. Nézi vézna, szintelenke szíromkáját, vérben fekvő élteparját; eltűnődik folyondáros Felfutókán, férje ura Dinnyécskéje el-kimúltán.

Büszkén nézi nádszál magát, derekának nyílegyenes karcsúságát s így szólal meg átfontoltan, bölcs szavait átgondoltan:

- Vékony szárát, lágy indáját, roskatagos gyenge vállát nem Kúszókra, Dinnyécskékre, léhaskodó renyhécskékre, hanem az én karcsú, magas derekamra szépen illően odahajtja, különbsorsra jutott volna, ingó, bingó, kacskaringó Felfutóka.

IV. TRÉFÁS MESÉK

Rizsborvásár

Italos volt mind a kettő, szeleburdi két bortömlő. Gombe volt az egyik neve, másiké meg részeg Szánszke. Gombe pajtás így szól egy nap italozó barátjához, kebelbeli pajtásához:

- Uvenóban, színes, szagos, hűvös parkban, cseresznyefák kivirágos virulóban. Láttad-e már fürtös fáját, fája lombos virágsátrát?

Szánszke pajti utoljára akkor járt ott, virágerdő amikor már elvirított. Kedvük szottyan azon nyomban virág nézni, kertés parkban el napestig elidőzni.

- Hát itókát honnan veszünk? Ital nélkül el napestig hogyan leszünk?

Rizses borból, száke nevű itókából egy akónyt, vásároljunk egy tömlőnyt.

Mind a ketten kapnak a szón, hozzálátnak vígan, mohón.

- Poharanként fünek, fának árulgatjuk; tíz szen-pénzért, kis haszonért, ingyen adjuk - mondja Gombe furfangosan, hagyja helybe hű pajtása mosolygósan.

Vesznek rizsbort, száke-italt egy akóval, igyekeznek, lótnak, futnak sebbel-lobbal Uvenóba, híres neves pompás parkba, színes, szagos virágosba.

Tele tömlő Gombe hátán, úgy baktatnak egymás mellett vidám város kertés útján. Szegény Gombe nagyfáradtan izzadozott, egy-két kortyra, tömlőbeli száke-borra rászomjazott.

- Jaj, be éget ihatnékom, be kívánja gyomrom éhom - tör ki a szó Gombe száján.

- Nem addig a, Gombe pajti, aki issza, árát előbb lefizeti. Poharanként fünek, fának árulgatjuk, tíz szen-pénzért, kis haszonért, ingyen adjuk.

- Ketten vettük a borocskát, felerészes hús itókát. Tíz szen-pénznek öt a fele, fele pénzért töltsed tele - s nyújtja oda öt szen-pénzét, pohárkáját száke-borért.

- Íze, szaga felüdítő, testet, lelket, gyomrot, torkot felfrissítő - s könnyebbedik lépkedése, vidámodik tekintése.

Pajtására kerül a sor, ezúttal meg Szánszke hátát nyomja a bor. Azon módon izzad ő is, száke-borra szomjas ő is; odaszól a pajtásának, könnyen, hetykén fütyörésző bortársának:

- Tíz szen-pénznek öt a fele, fele pénzért most meg nekem töltsed tele - szól és adja öt szen-pénzét, amit Gombe adott imént az italért.

Kihörpinti pohárkáját, felfrissíti torkig száradt garatkáját; könnyebbedik lépdesése, vidámodik tekintése.

*

Percek múltán megint Gombe kerül sorra, borostömlő megint az ő hátát nyomja. Szegény feje addig izzad, addig fárad, míg garatja, szomjú torka ki nem szárad. Tíz szen-pénznek öt a fele, ötért töltik újra tele s megintelen ötösöcske, megújrázva ugyanaz a szen-pénzecske, vándorolga ki a zsebből, be a zsebbe.

Addig isznak, iddogálnak, míg a parkig, Uvenóig el nem jutnak. Ám a tömlő, boros tömlő hovatovább könnyebbedik, ám a fejük hovatovább nehezedik. Uvenóban, vidám város hús parkjában, cseresznyefák napelűző árnyékában, nekidőlnek puha gyepnek, nekilátnak, ihaj, csuhaj, aljig üres bortömlőnek.

- Egy csepp nem sok, még csak annyi sincsen benne - szól az egyik éjnyegetve.

- Se baj - mondja a restebbik -, mind eladtuk legeslegutolsó cseppig. Sok szen-pénz van két zsebünkben, fele pénzünk a tiedében, másik fele az enyémben; mert tíz szennnek öt a fele, poharunkat hej be sokszor töltögettük színig tele. Rakás pénzünk számláljuk meg, nagy a hasznunk, osztozzunk meg.

Zsebbe nyúlnak mind a ketten, öt-öt szen van egyben, egyben.

- Ami pénzünk, úgy-e, nálad? - kérdi bambán társ a társat.

- Öt szen bujkál bő zsebemben - mondja Gombe meghökkenten s bárhogy keres, kotor benne, bármint vájkál mély zsebébe, öt szen-pénznél nincs több benne.

- Te csented el rakás pénzünk, zsebvágtad, azon mód elsinkófáltad nyereségünk.

Gombe koma szava csattan, egyet ugrik, talprapattan.

- Te dugtad el, te loptad el, rakás pénzünk tolvaj voltod zsebelte el.

- Tolvaj bíz a magadfajta, őseidnek leghitványabb korcs fajzatja - toporzékol két jó pajtás, gyilkos szemmel, tekintettel mérvén egymást.

Szóra szóval, ölre öllel, hol marokkal, hol ököllel; ütik, verik, rúgják egymást, soha ilyen két egypajtást.

Összecsődül tenger ember, összeszalad ahány néember; nézik őket világ csúfja szégyenszemre, restelkedve szemlesütve. Gombét, Szánszkrét sárga földig legyalázzák, torkon, vállon megragadják, dobják őket kalodába, vetik őket vak fogságba.

Város csúfja, utolsója lett belőlük, oltárukról eltűnt ősük s odaveszett száke-boros becsületük.

Tíz szen-pénz a halszag ára

Gyermektelen, családtalan élt egy öreg, holmi egymást ha aprított, igazándit akkor evett. Se háza, se kalyibája, korhadt fából oltárbéli bálványkája.

Lakkos háza közelében, mimózas kert közepében fukar gazda, halásztanya ütött fészket s el napestig rottyogatott sültet, főttet, roston pirult halacskákat, olajban főtt ángolnákat.

Öreg apó, szomszédbéli, kidült, bedült viskóbéli, be szerette hal húsának ínycsiklandó párolgását, frissen fogott ángolnának illatozó sustorgását.

- Ha másképp nem, legalább a hal szagával, szétpárolgó illatával csillapítsam éh-szomjamat, mindennapi álombéli óhajomat - szól s vesz rizset egy kanálnyit, csak ép egy-két pálcikányit, sovány vízen jó puhára meg is főzi, evőtálját, pálcikáját előveszi, odaoson halászgazda halatanyája közelébe, illatozó halastálak párolatja közepébe.

Előveszi rizsestálját, kézbe kapja két kis evőpálcikáját, egyet szagol mélyet, hosszát hal szagából, nyel egy-kettőt rizsestálból. Nap nap után, hétről hétre, illatozik rizsesfőztje s hogyha rizsbor járja bentről, egyet szippant s nyel egy-kettőt odakintről.

Halászgazda sűrög-forog csárdájában, pihenőre kikönyököl kunyhójában s amint nézeg s elidőzget, egyszerre csak megpillantja hal illatját szagolgotót, ángolnája párolatját habzsolgotót.

- Lám, lám - szól a halászgazda -, hogy habzsolja halam húsa párolgását, ángolnámnak illatozó sustorgását. Sort kerítek a dolgára, ne járhasson más malmára, ne akarjon ingyenpénzért hal illatját, ne szagoljon, potyázgasson hal zamatját.

Öreg apó ép javában szagolgotott, rizsestálból pálcázgatott s ijedtében majd elejti rizsestálját, félkezéből két pálcáját, megpillantván halászgazda gonosz képét, két szemének gyűlölködő ferdeségét.

- Rizsed mellé friss halszagot, hogyha akarsz halillatot, ha kívánod roston sült ángolnáim, pirosra főtt halacskáim, tíz szen-pénz az ára neki, csengő pénzben fizessed ki; azt is, amit mostanáig felszagoltál, bűnös módra, potyázgatva felhabzsolnál.

Jámbor öreg nagy szóval báméskodik, halászgazda kapzsiságán, lelke sóvár fukarságán háborodik. Egyet néz a halgazdára, kettőt gondol korgó, morgó éh-gyomrára, tíz szen-pénzét zacskójából ügyel-bajjal előszedi és a kapzsi halászgazda orra előtt megcsörrenti.

Halászgazda odanyújtja nagy tenyerét, ragadná el jámbor apó több szen-pénzét; illatjáért ropogásos halacskáknak, zamatjáért roston sült ángolnáknak.

Ám apóka szenjét, pénzét egyszer, kétszer megcsörrenti és szó nélkül mély zsebébe megint vissza besüllyeszti.

- Tiéd a hal, az ángolna, ám orromé illatozó párolatja. Enyém a pénz, az ezüstje, tiéd legyen víg csengése. Hal szagáért fogjad íme szen csengését, illatjáért pénz pengését.

Szól apóka és elindul, ráeszmélvén hal szagára; néz a gazda és szakadtig bizonykodik:

- Tíz szen-pénz a halszag ára.

Felejtető gyömbért evett

Faluvégi fogadóban, erdőszéli megszállóban, ott esett meg ez az eset, történetünk ott történt meg.

Fukar egy pár voltak nagyon, csapláros is, meg az asszony; éjjel-nappal zsugorgattak, csak pénz után áhígtak.

Alkonyodó nyári estén, holdas este közeledtén, jön egy utas nagy útvjáról, távol világ távoláról s elcsigázva, eltikkadva, betér a kis faluvégi, erdőszéli fogadóba. Kér kényelmes kamarácskát, átaludni csendes, békés éjszakáját. Módra vallott selymes, bolyhos kimonója, dagadozó dús cókmókja s rántván egyet jobbik vállán, vállon lógó bő plundráján, csengett, pengett pénz ezüstje, nagyot csörrent pénzzel tele erszénykéje.

Csaplárosék vendégüket nyájaskodva köszöntgetik, nyugodalmas kamrájába tessékelik. Torz arcukra ráül kapzsi vigyorgásuk, tettetéses mosolygásuk; pislogtatván félszemének ferdeségét, odainti szót megértő feleségét.

- Jó módra vall új vendégünk selymes, bolyhos kimonója, dagadozó dús cókmókja. Hátha mi is valamelyes hasznát látnók, erszénykéjét, csengő pénzét talán meg is dézsmálhatnók.

- Hitünk ellen cselekednénk, máséra ha vetemednénk; pedig peng a pénze neki, hátha nálunk valamiképp otfelejt.

- Nem felejt az, akinek van - szól a gazda csalódottan -, nem is oda gurul a kincs, ahol még egy árva pénz sincs.

Nagyot üt a homlokára csaplárosnak fortélykodó hitestársa.

- Vendégünket gyömbérrel ha megetetném, minden dolgát azon nyomban felejtetném.

- Tán gyömbéred ha lenyeled, minden dolgod elfelejtet?

- Varázsa van gyömbéremnek, hogyha vele akárkit is megetetnek. Egyszeribe felejt el minden dolgát, tegnapját és mai napját, nem emlékszik se minapra, sem az imént látottakra, hallottakra. Pénze ha van, nem is tudja; ha leteszi, azon módon odahagyja. Semmire sem emlékezik, mindenről megfedezkedik.

Csupa öröm két egylelkük, nagyot ragyog kapzsi szemük. És anyóka máris tesz-vesz konyhájában, sűrög-forog ügyeskedő munkájában; ami gyömbér, utolsóig előveszi, sokféléjét gyúrja-rántja, süti-főzi. Rizs-gombócba, odángóba gyömbért gyúr be, tésztájába, olajosba gyömbért szór be s amit keze megkotyvasztott, amit összehabargatott, gyömbérszagot illatoztat, gyömbérpárát párologtat.

Félhold halad földöntúli rejtekébe, bekukkantgat erdőszéli fogadónak belsejébe, rámosolyog felterített asztalkára, kis asztalkán teli tálra.

Ül a vendég vánskáján és előtte alacsonyka asztalkáján kibi-dángó rizsgombócok, olajban főtt mézes fánkok, frissibe sült gesztenyécskék, madárlátta csemegécskék.

Fintorítja Hold az arcát, takargatja kerek arca mosolygását, látván szegény vendégecskét, szimatoló orra hegyét. Ételeit éhes vendég sorra, rendre szagolgatja, kelletlenül kóstolgatja, ráncba gyűri a homlokát, biggyesztgeti az ajakát.

- Gyömbérízű - kiált nagyot s kibi-dángót, rizsgombócot mind otthagyt.

Elővesz egy másik tálát, olajban sült mézes fánkot; nézegeti, szagolgatja, kelletlenül kóstolgatja.

- Gyömbérízű - kiált ismét s abbahagyja ínyeskedő ízlelését.

Elővesz egy harmadikat, roston süttött rákot, halat, szagolgatja kénytelenül, kóstolgatja kelletlenül.

- Gyömbérízű minden étel - s figyelgeti sorra, rendre gyanús szemmel. Otthagylat, kibidángót, olajban főtt mézes fánkot, frissiben sült gesztenyét, madárláttá csemegéket. Behúzódik kamrájába, nyugtot adó szobájába.

*

Nap-Istenke ébredőben, bíborszóró mosolygása derengőben; sugárkái szertefolynak, erdőszéli fogadóba besurrannak.

Csaplárosék korán reggel, óvatosan, lábujjhegygel, szívdobogva settenkednek kamarája ajtajánál, szálló vendég szobájánál. Hallgatóznak, leselkednek, megriadnak minden nesznek; csend üli meg házikójuk, vendégrejtő kamrájuk. Tolóajtót óvatosan félretolnak, szobácskába óvó szemmel pillantanak, hát bálványkák, bámulatok, furcsa dolgot furcsáljatok. Bent a vendég kamrájában nincs egy árva fél lélek se, holmi egymás pénzecske se; sehol selymes kimonója, módra valló dús cókómókja. Hűlt a helye utasuknak, nyoma veszett minapesti vándoruknak.

- Hát a gyömbér, amit evett? Ami mindent egyszeribe elfelejtet? - szól a gazda komor szava.

- Hogy erszényét, dús cókómókját, selymes, bolyhos kimonóját mind elvitte s mindenestül idehagyni azon mód elfelejtette, csakis az a felejtető gyömbér tette - szól anyóka.

- Hát az étel, ital ára? Kamaráért tartozása?

- Vendégünk sok gyömbért evett, mindenféle fizetséget elfelejtett.

Faluvégi fogadóban, útszéli egy megszállóban ott esett meg ez az eset, történetünk ott történt meg.

Mérget evett három kis bonc

Bonc apóka imádkozik templomában, nem zavarják áhitatos nyugalmában. Torkos öreg volt apóka s hogyha akadt valamelyes jó falatka, dehogy jutott, dehogy adott más fiának, se bálványinak, se barátinak.

Boncnövendék három legény, csak úgy tengtek, csak úgy lengtek nagyszűkecskén; ha volt mit, hát eddegéltek, sovány konyhán, rizsen, teán éldegéltek.

Ül Bonc apó bálványtele cellájában, áhitatos mormogásos imádságban; néző szeme tekintete merevedik, rá egy polcra szegeződik. Odalentről vigyáz rája, odafentről fénylik, ragyog csuporkája, tetéstele gyümölcsízzel, ínycsiklandó csemegével. Felsandítgat fel a polcra, félszem vigyáz három boncra; gyanú fészkel szent szívében, nem hisz három éhenkórász növendékben. Hívja őket bálványtele cellájába, imádságos szobájába; simogatja ezüstszállú ősz szakállát, félős szókra, riasztókra nyitja száját:

- Üljetek le, halljátok szóm, félelmetes a mondandóm. Fent a polcon van egy bögre, gyümölcsízzel teletöltve; ínycsiklandó csemegével, méznél édesb édességgel. Öreg ember öreg ajka bátran, bizton kóstolhatja, ízét, levét teletorok fogyaszthatja; nyeldesheti, hörpintheti, soha semmi baja neki. Ám ha ifjat, legényembert ejt meg leve s megtéveszti mézes nedve, veszedelme irtóztató, ízelete menthetetlen, halálhozó. Polcon ülő bögrécskémre úgy nézzetek, szent szavamra áhítattal figyeljete: hogyha ifjú merészkedik bögrécskémet csak éppen hogy megszagolni, halállal fog nagy bűnéért meglakolni. Belépusztul egy-kettőre, vándor lelke kárhozatos veszendőbe.

Három kis bonc alázattal tudtul vették, bonc parancsát, intő szavát megértették, ám még jobban a szándékát, szándékának ravaszkodó hamisságát. Három bonc közt idősebbik, Bundzó nevű okosabbik.

*

Elmúlt a ma, jött a holnap, valamerre dolga akadt jámbor boncnak. Ki se tette boncos papos kimonóját, el se vitte szent irháját s növendékek három boncok, máris tátva, nyitva torkuk, nem Buddhának oltárára, nem is ősi bálványára, hanem fent a cella polcán, bonc félelmes fazekára. Bundzó nevű okosabbik, tetéstele bögrécskére odasunyít és így szól két pajtásának, bajtól félő ifjabbaknak.

- Ejtsük szerét s bonc bögréjét dézsmáljuk meg egy kevéskét.

- Ép a minap szólt lelkünkre, olvasott rá szent hitünkre: - hogyha ifjú merészkedik csak éppen hogy megszagolni, halállal fog szörnyű bűnért meglakolni.

- Ó, ti balgák, együgyűek, ravasz szónak hiszékenyek. Nem mérge van a bögrében, nem hiszek én a mérgében. Mind a hárman bátran belékóstolhatunk, most ez egyszer tán csak mi is jóllakhatunk. Orrunk előtt lóg a bögre, gyümölcsízzel teletöltve, ínycsiklandó csemegével, méznél édesb édességgel.

- Ha megtudja bölcs mesterünk, jaj tenéked, jaj minékünk.

- Vállalom én nagy haragját, jól tudom én a furfangját - felel Bundzó bátor hangja s csettint egyet nyalánk ajka.

Kapja polcról le a bögrét s nézd a három hős legénykét, teletorok hogy habzsolnak, teli szájjal hogy csámcsognak. Nyelik, falják gyümölcs ízét, szürcsölgetik mézes levét s alig egy szemrebbenésre, talpig üres bonc bögréje. Észretér a két kisebbik, megriadtan hányják, vetik:

- Jaj, mit tettünk, mi lesz velünk, ha megtudja a mesterünk?

Szemük, szájuk rémüldöző, hajuk égnek meredező. Hát még amint látják Bundzót, kézbe kapván drága korsót; bonc porcellán kannácskáját, legféltettebb szacumáját. Megragadja, irgalmatlan földhöz csapja, összetörik száz darabra. Leroskadoz tört edényhez, odaguggol dirib-darab cserepekhez, könnyet sajtol két szeméből, könny pereg le tenyeréről; mintha sírna, keseregne, bűnén mintha félelmesen rettenkedne.

*

Holtta rémül két pajtáska, boncnak jöttét amint látja. Merev szemmel, merev arccal közeledik, széjjelnéz és szinte kövé merevedik. Áll Bonc apó fakó arccal, döbbenetes ábrázattal, látván a meglátandókat, nagy károk, kis boncokat. Nem szól, csak néz álltó helyén, bögréje hült helyét nézván; nem szól, csak néz le a földre, földön szétszórt dirib-darab cserepekre. Szeme forog, ajka kékül, szeme fénye elsötétül.

- Mit műveltél, szerencsétlen? Mi kárt tettél, tökéletlen? - tör ki hangja, nagy haragja, tajték-túró indulatja.

- Nagy a bűnöm, nagy a vétkem - töri kezét erőltetett keservében bátor Bundzó, a nagy lurkó.

- Mi a bűnöd, mi a vétked?

- Szent celládat tisztogattam, drága kannád, porcellánkád porolgattam s hogy történt meg, most se értem, két kezemből kiejtettem. Összetörtött dirib-darab, csak a helye hogyha maradt.

- Hát a polcról drága bögrém? Bögrebeli csemegécském?

- Réműletes borzadtamban, félig holtta fakultomban bögrécskédre esett szemem s eltűnődtem minap esti intelmeden: hogyha ifjú merészkedik csak éppen hogy megszagolni, halállal fog szörnyű bűnért meglakolni. És ha legényt ejt meg leve s megtéveszti mézes nedve, veszedelme irtóztató, ízlelete menthetetlen halálhozó. Megragadtam, kézbe kaptam az edénykét, nyalni kezdtem, habzsolgatni gyilkos mérgét s holtta szántan addig nyeltem, ízlelgettem, míg fenékig, végső cseppig bögréd ki nem ürítettem. Várván várom kimúlásom, több életem, több halálom.

Így szól Bundzó siránkozván, ősök oltárképe előtt bűnbánóan sóhajtozván. S szent oltárán templomának, képe előtt bálványának, Buddha arca, képemása, mintha kissé mosolygóra állna szája, félszem szent bonc arcát lesván, félszem Bundzót figyelgetvén.

Férfi-vásár

Mélyen hortyog férjem-uram, szájátáti jóllakottan. Közelében hamisnyelvű felesége, fél-álmban lefetyelő hitveskéje. Csend üli meg otthonukat, kertre néző békességes nyugalmukat. Krizántémos, lombos kertjük esthomályát Hold-Istenke derengi át. Keringőző szitakötő libben egyet, tarajkodó Tenger habja loccsan egyet; illatot szór bóbiskoló cseresznyefa, sárgán ragyog sáráranyos kis mimóza.

Ám egyszerre mintha hangok rezzennének s denevérek rebbennének; mintha láрма szakítgatna álomleplet, zaj verne fel nyugodalmas békességet.

- Ki az? Mi az? - riadoz fel s mély álmából férjem-uram ébred fel. Figyel neszre, neszel zajra, odafülete kis zörejre, nagy robajra.

És anyóka fészkelődik, mozgolódik, félálomban szája nyílik, sugdolózik; mintha szóra, kérdezőre felelgetne s több emberrel dúrral-dérrel feleselne.

- Ébredj, némbér, hogy az ember éj évadján se nyughat meg, kelepelő, pergő nyelved álmodban se pihenhet meg.

Félig ébren nagyhirtelen megébredsz, álomittas tekintete elrévedsz.

- Mi bujt beléd? - dörmög ura s nagyot mordul riadozó asszonyára. - Tán félőset, borzogatatót álmodoztál, mély álmomból félős mód felriasztottál.

Néz az asszony, félálomban eszmélkedik, tágra nyíló két szemével elmélyedve elmélkedik. Kelletlen a szó szólása s egyszeribe pajkossá lesz pillantása.

- Furcsa álmot, kellemeset álmodtam én, helyre legényembereket bámultam én - szól a szava hamiskásan s egyet sandít férj-urára ravaszskásan. - Kár a szót rá vesztegetni, hitelt úgyse adnál neki.

- De csak mondd el - unszolgatja s nincsen addig kelte, nyugta, addig morog, zsémbelődik, faggatózik, zsörtölődik, míg az asszony meg nem szólal s tartja urát hamis szóval:

- Uccák hosszat jó nagyokat sétálgattam, boltból boltba kukkantgattam s amint egyre járok, kelek s jobbszem, balszem tekintetek, cifra egy bolt nagy ajtaján ez az írás, cifra írás lóg a táblán: »Férfiember, férjnek való, bent a boltban bőves bőven található; olcsóbb, drágább, vegyes fajta, szebb növésű, hitványabbja. Mindmegannyi friss erőben, válogathatsz bennük bőven. Többért kapni szálásabbat, derekabbat, olcsóbb pénzért nyápicabbat, hitványabbat.«

Illatosztó cseresznyefa, aranyszórá kis mimóza, szemet nyitnak, szemet hunynak és egymásra édesdeden, hamiskásan egyet-egyet mosolyognak.

Férjem-uram nagyot ámul, el odáig hőkkenetes bámulástól, hogy a férfi, férjnek való eladó lett és egy boltban, vásárosban, portékává át is vedlett.

- Tán a boltba be is léptél? Egyet-kettőt, helyre legényt meg is néztél?

- Be is léptem, szét is néztem, nem egyet hogy szemegyenest megsemmisítettem. Szép szál ifjak, sorra, rendre, mind legjava, mind legszebbje; mind kellették formájukat, illegették karcsusodó derekukat. Ezer jen-pénzt legényéért, annyit kérnek bent a boltban legszebbjéért.

- Van-e vajjon olyan mint én? - kérdi fennen, büszkén, hetykén.

- Sokkal különb száz náladnál, daliább is, szálásabb is haspókká lett pocakodnál.

Egyet hümmög jámbor gazda s megvonaglik pók-pocakja.

Szunyókáló cseresznyefák, félálrukban kis mimózák szemet nyitnak, szemet hunynak és egymásra édesdeden, hamiskásan egyet-egyet mosolyognak.

- Hát a többi vásárbéli ki-micsodás? Szemük, szájuk, testformájuk milyen vágás?

- Egytől egyig sorra, rendre, mind kikenve, mind kifelve; balzsamot szór lehelletük, szívet sebez tekintetük. Ötszáz jen-pénzt darabjáért, annyit kérnek, annyit adnak legjaváért.

- Van-é vajjon olyan, mint én? - kérdi megint büszkén, hetykén.

- Sokkal különb száz náladnál, formásabb is, legényebb is haspókká lett pocakodnál - szól az asszony mosolygósan.

Kettőt hümmög jámbor gazda s másodszorra vonaglik meg pók-pocakja.

- Van-é vajjon olcsóbbfajta, legényeknek valamelyes hitványabbja?

- Olcsóbb fajtát sokat láthatsz, szépen, rendben felsorjázva rátalálhatsz; helytáll testük nyíl tartása, mindnek éget epekedő pillantása. Száz jenpénz egy legénykéért, annyit kérnek valamelyes gyengébbjéért.

- Ezekénél jóval különb az én arcom, úgy-e szentem, úgy-e asszony?

- Alig hinném - szól a némbér -, megannyija náladnál is különb ember.

Hármat hümmög jámbor gazda s harmadszorra vonaglik meg pók-pocakja.

- Silányabbját, még olcsóbbját találtál-e? Félig ingyen ringy-rongy fajtát láthattál-e?

- Magadféle silányabbja, legényfélék legolcsóbbja összerakva egy rakáson, sok százával található férj-vásáron. Egy vevőnek, egy asszonynak tíz is járja, tíz jen-pénz tíz legénykének sommás ára.

*

Bólogató cseresznyefák, bóbiskoló mimózácskák, szemet nyitnak, szemet hunynak s teletorok úgy kacagnak.

Szót se szól a jámbor gazda, meg se mozdul, meg se rándul pók-pocakja.

Jobbfeléről balra fordul, nyoszolyája egyet-kettőt megcsikordul, puha párnán, vánkoscáján pufók arca, úgy tesz, mintha jó régóta álmodozna.

Csend üli meg otthonukat, békességes nyugalmost; házuk, kertjük vak homályát Nap-Istenke sugárkája derengi át. Keringőző szitakötő libben egyet, tarajkodó tenger habja loccsan egyet; illatot szór bóbiskoló cseresznyefa, sárgán ragyog sárányos kis mimóza.

Joritomo koponyája

Jeddó mellett, mimózák közt sétálgattak, lilaszínű krizantémok lombja alatt. Kebelbéli jóbarátok, úri fajta palotások. Szűk a szava soványabbnak, nagy a hangja vastagabbnak. Hebehurgya ostobácska volt az egyik, locsi-fecsi, szeleverdi úri másik.

- Van énnekem párja nincsen drága kincsem, Nap-Istenke ege alatt mása sincsen - szól nagybüszkén, egyet rántván kövér vemhén.

- Megnézhetném azt a kincset, kinek párja, mása sincs meg?

- Térj be hozzám, megláthatod, el napestig tátván szádat, csodálhatod.

- Buddha ősi képmása? Őseidnek ezeréves bálványkája?

- Se nem képmás, se nem bálvány, sem afféle szent faragvány, hanem igaz embercsontból koponyácska, világhíres Joritomo fejeváza.

- Joritomo koponyája? Kettőskardú szamurájnak fejeváza?

- Nem különben.

Útra kelnek, elindulnak Jeddo kertje, bokra mellől, pajkos szellők lengedeznek krizantémos parkok felől. Aranysárga mimózácskák, mosolygásos szilvafácskák virághímes rejtekében, ott rejtőzik likkes-lakkos palotácska, vélnéd márvány pagodácska.

*

Selyemszínes ajtófalak széttolódnak, zajtalanul, hangtalanul kinyílódnak; megállanak elefántcsont szekrény előtt, gyöngyös, kapcsos zárja előtt. Aranykulcsát palotásfi előveszi, závarjába beilleszti s amint nyitja, ahogy tárja, ott előttük Nap-Istenke nagy csodája. Ámulattal nézik, lesik azt a kincset, kinek párja, mása sincs meg. Se nem képmás, se nem bálvány, sem afféle szent faragvány, hanem alig gyerekfejnyi koponyácska, kettőskardú Joritomo feje váza.

Szemlélgetik áhítattal mind a ketten, csodálattól megihletten.

- Világhíres Joritomo koponyája? Kettőskardú szamurájnak fejeváza?

- Nem különben.

- Joritomo, úgy tanultuk, ölnyi magas, csontja váza, koponyája túl hatalmas; ám a szekrény fejecskéje legfeljebb kétévesecske.

Eltűnődik, tanakodik gondolatja, halkra fordul hangos szava; fürkészgeti híres hősnek gyerekkori koponyáját, Joritomo aprócsontú fejevázát.

És egyszerre egyet villan fénylő szeme, felélénkül multba néző tekintete; mosoly suhan végig arcán, szól a szava dilynósan, hebehurgyán:

- Joritomo kettőskardú szamuráj volt, koponyája, minden csontja, úgy tanultuk, hatalmas volt; ám szekrényem féltve őrzött csontocskája, leendő nagy szamurájnak gyerekkori koponyája.

Másnap megint mimózák közt sétálgattak, lilaszínű krizantémok lombja alatt. Álmodoznak szamurájáról, kétrendbéli koponyáról.

Igaz neve Méz-odángó

Hirtelen a férjem-uram természete, falánk szájú, tehetetlen ehetnékje. Ennivalót mihelyt hallott, mihelyt látott, jó falatra jól kitárult torkot tátott.

Korgott megint egy nap gyomra és éhomra, találomra, fut szaladvást anyósához, füsteresztő, éteksütő konyhájához. Beállít és se szí, se szó leguggolgat, éhes szemmel lesel ínyes falatokat. Akadt bőven holmi egymás, két nyelésre egy harapás; habzsol, zabál tele szájjal, alig győzik szerrel, számmal.

- Jaj, de finom falatocska, jaj, de pompás mézgolyócska - szól és nyeli szagát, ízét, tudakolja igaz nevét.

- Méz-odángó igaz neve, ízzel mézzel telistele - szól anyósa s egyre-másra kínálgatja.

Félfüllel ha hallja a szót, egyre majszol méz-odángót.

- Ha kelleti ízét, szagát s megint akarsz mézgolyócskát, akár házi hajlokodban, ott is ehedd otthonodban. Érti lányom savát borsát, ízét mézét meg a módját.

- Ó, be jó lesz, ó, be pompás - kiált egyet éhenkórász -, süttetek én mézes fánkot, mifélének is híjátok?

- Méz-odángó igaz neve, ízzel mézzel telistele - ismétli meg jó anyóka s - no még egyet, megint egyet - szíves szókkal kínálgatja.

Füle mellett ereszt el szót, tovább majszol méz-odángót. Tövig tele bő potroha, gömbölyödik pók-pocakja; féültéből ügyel-bajjal mozgolódik és nagylomhán hazafelé kászolódik.

- Mának ma volt mai napja, holnap jön meg másik napja, megsüttetem azt a fánkot, azt a minek is híjátok?

- Méz-odángó igaz neve, ízzel mézzel telistele - mondja meg-meg jó anyósa s rámosolyog vejeura túlon teltig potrohára.

S egész úton ahogy halad s lustán, lomhán hazaballag, egyre-másra hajtogatja fánkja nevét s újrágatja hogy s mikéntjét.

- Jaj, de finom falatocska, méz-odángó, jaj, be pompás mézgolyócska, méz-odángó.

Teletorok odángóztat, hebehurgyán kiáltoztat; ám képzeld el férjem-uram bosszúságát, hazamenet széles árok állja útját. Siettében kézzel, lábbal nekilendül, egyet ugrik, kettőt perdül s akaratlan, önkéntelen azt kiáltja:

- Hopp (dokkásza), hopp (dokkásza).

Így dokkásza, úgy dokkásza, egyre-másra ezt az egy szót újrágatja, odángóját elfelejti s egyhuzamban dokkászását ismételi. Nagyfáradtan megérkezik, térd-párnáján megtelepszik, odasandít konyhájára, rámosolyog sürgő-forgó asszonyára.

- Jaj, de finom kis falatka, méznél mézebb méz-dokkásza. Mindennapi tányéromon, orrom előtt illatozzék alacsonyka asztalomon.

Néz az asszony bámész szemmel, csodálkozó tekintettel:

- Méz-dokkásza? Méznél mézebb falatocska? Teljes világéletemben ilyen nevű, ilyen ízű édességet se nem láttam, se nem ettem.

- Édesanyád szemem előtt készítette, utolsóig csak énvelem etetgette; teljes világéletemben először hogy ily jót ettem. Jaj, de finom kis falatka, méznél mézebb méz-dokkájsza, jaj, be pompás mézgolyócska, méznél mézebb méz-dokkájsza.

Néz az asszony s mindhiába töri fejét, erőlteti rogytig eszt, csak nem bukkan rá nyitjára, dokkájszának se ízére, se szagára.

- Bolond beszéd méz-dokkájszád, mással járasd a bolondját.

Pufók ura nagyot hördül, nagy mérgében szeme forog, ajka görbül.

- Tanulatlan ostoba vagy, gazdasszonynak tudatlan vagy; nem ismered édesanyád pompás főztjét, méz-dokkájsza ízét, mézét.

- Bolond beszéd méz-dokkájszád, mással járasd a bolondját.

Eszeveszett nagy dühébe botot ragad két kezébe, nagyot sujt rá ártatlanka asszonyára, szegénykének pirospozsgás orcájára.

Öklömnyire dagadott fel, sóhajosan sikoltott fel:

- Szégyeld magad embertelen, torkos haspók, telhetetlen; nézd meg arcom milyet dagadt, odángónál még nagyobb.

- Méz-odángó igaz neve, ízzel mézzel telistele - kurjant egyet s ölelgeti, simogatja asszonykáját, csitítgatja bösz haragját.

- Nem hiába bántottalak, áldása lett rád lesújtó két karomnak. Megtaláltad, meg is mondtad a való szót, azt az édes, azt a pompás méz-odángót.

Megenyhültek mindaketten s éldegéltek úgy mint régen, szép kettesben. Mindennapi tányérukon, ott párolog asztalukon az a finom kis falatka méz-odángó, méznél édesb mézgolyócska, méz-odángó.

Varga púpján nincsen áldás

Ágról szakadt öreg apó, házalató szegény szabó. Kimonódra folt ha kellett, obi-öved ha kifeslett, egy-kettőre foldozgatta s ha kurta volt, még hosszabbra toldozgatta. Házból házba botlott szegény, tengett-lengett szűkre szabott kenyérkéjén.

Siet egy nap messze útról otthonába, kidült-bedült, idres-gödrös putrijába; veszi elő estebédjét, keresgéli kormos üstjét. Rizzsel tele edénykéje régi helyén, tüzelője, gerjesztője kemencéjén, ám hűlt helye rézüstjének, lába kelt rézedényének. Hogyan főzzön, ha nincs üstje? Merre szálljon fel a füstje? Még a minap helyén lógott, amint ócskát, szakadt gúnyát foltozgatott. Keseredő bánatában, szívszorító fájdalmában hol a rizsestálját nézi, hol meg könnyes szemét törli. Csorba cserép híg teája, száraz kenyér darabkája, azzal oltja éhét, szomját, csendesíti búbánatát.

Telik egy nap, múlik másnap, búcsút int egy harmadiknak. Amint jár-kél uccák szerte, besandítván dolgos, munkás műhelyekbe, bepillant a szomszédjához, púpos hátú, ferde vállú egy vargához. S ahogy fürkész bámész szeme s amint kutat kandikáló tekintete, észreveszi eltűnt üstjét, rajta kormát, üszkét, füstjét.

- Ó, a cudar, többret hátú, ravasz arcú, ferde vállú. Nem ellopta rézüstömet? Rizses, teás készségemet?

Odasandít szomszédjára, kétrét hajló pár púpjára; varga visszasunyítgatott és szép lassan eloldalgott. Megy a szabó törvény elé, bölcs bírónak igazosztó háza felé; panaszt emel, vádol vargát, elzokogja üstje dolgát.

*

Bíró uram komor arca, fejbúbján bőrkalapja; végigsímít gyér szakállán, rideg szavak, komor hangok kelnek ajkán.

- Megtudom én igazadat, ha megértem panaszodat. Siess vissza rézüstödért, eltolvajlott birtokodért, szólíts ide púpos vargát, hadd látom meg kettőtöknek tulajdonát.

Szabó siet vargájáért, eltolvajlott holmijáért s kisvártatva nagyszuszogva, ott állanak törvény előtt, igaz bíró színe előtt. Reásgszik szemeiket, összeteszik kezeiket.

- Rézkazánnak melyikötök a gazdája? Kinek van több jussa rája?

- Enyém az üst - szól a varga -, engem illet igaz jussa.

- Hazug a szód, vallomásod, hazug csalfa pillantásod; rézüstömet eloroztad, lelkem nyugtát megraboltad.

Bíró uram komor arca, fejbúbján bőrkalapja; végigsímít gyér szakállán, éles szeme tekintése varga púpján. Ám a cudar többret hátú, ravasz arcú, ferde vállú, rá-rásandít bírójára, álnok szókkal így áltatja:

- Púpos vállal, vézna testtel, hogy győzhetném erőtelen kis erőmmel? Másnak üstjét akarva sem cipelhetném, vállamra se lendíthetném.

- Igazad van - szól a bíró nagy komoran - súlyos az üst, púpod gyenge, agyonnyomna rézből terhe.

Szaporákat kezd pislogni púpos varga, kárörvendő kaján arca; félszemével bölcs bíróján, másikával hoppon maradt embertársán.

- Nem hagyhatom igazamat, ne bántsod bíró a jussomat. Rizsem, teám miben fő meg? Éhgyomorral hogy imádom oltárbeli őseimet?

Bíró uram komor arca, fejbúbján bőrkalapja; végigsímít gyér szakállán, éles szeme tekintése varga púpján. Odafordul a cudarhoz, így szól szava a ravaszhoz:

- Téged illet üstöd jussa, kapd válladra, vihedd haza.

Kap az üstön púpos varga, felemeli két karjára; egyet lendít két kezével s indulóban rézüstjével.

- Állj meg varga egy-két szóra - rivall egyet igaz bíró rézüstjével baktatóra. - Púpos vállal, vézna testtel, dehogy győzöd erőtelen kis erőddel. Másnak üstjét akarva se cipelhetnéd, válladra se lendíthetnéd.

- Győzöm bíz én, hogyne győzném, erőmmel is felérem én; üstöm terhét könnyűszerrel cipelhetem, félvállamra akár játszva lendíthetem.

- Lám csak, lám csak, most már győzöd, most már bírod, egyszeribe izmossá lett ferde vállad, vézna karod. Úgy-e, cudar púpos varga? Úgy-e, ravasz, álnok fajta?

Áll a varga tétovázván, néz a szabó igazában bizakodván. Őseihez fordul arca, hálát mormol hálás ajka. És elhangzik igaz bíró ítélete, derűssé lesz két szemének bársonypuha tekintete:

- Most hogy győzöd, most hogy bírod s Erő-Isten jóvoltából erőssé lett karod, púpod, cipeld vissza kazánkáját szomszédodhoz, a szabóhoz.

Szabóéknál aznap este megint izzott, forrott üstje; rizzsel tele edénykéje régi helyén, tüzelője, gerjesztője kemencéjén. Megint toldoz, megint foltoz, kimonóra folt ha kellett, selymes obi ha felfeslett.

Púpos varga mély sötétben sopánkodik, napokon át, heteken át kalodában gubbaszkodik. Fel-felcsuklik sóhajtása, meg-megrándul púpos háta:

- Elvesztettem őseimbe vetett hitem, odaveszett becsületem. Örök teher két vállamon, nincsen áldás a púpomon.

Jamagáta ajándéka

Íríg ember Jamagáta, más ezüstjét, bárki kincsét réznek látta. Kuporgatta, félrerakta pénzecs-kéjét, széltől óvta, nagyritkán ha kinyitotta erszénykékét.

Újév napja, háládatok nagy hónapja derengőben, télvíz idő engedőben. Zivataros orkán helyett lenge szellők lengedeztek. Újesztendő, langyos idő kiragyogtán, oltártüzek bálványszerte kigyulladtán, virág nyílik szíven, lelken, rügyet fakaszt embereken. Földi lakók szemén, száján, meg nem szűnő mosolygásán, derű színes áradatja, szeretetnek szíves szava. Se adós, se hitelező, csakis kedves ajándékot adó, vevő. Se bosszúnak, se haragnak, nincsen helye se bánatnak, se rosszlelkű indulatnak.

Fukar ember Jamagáta, ajándékát ember fia rég nem látta. Ráderengett őreá is derűhozó fényes nappal, lelke tele mézzel-mázzal, áhitattal és jólelkű, igazszívű emberére, annak gondolt hűségére. Rossz időkben látta hasznát, jószándékát, neki szánta újévnapi ajándékát. Egyre azon járt az esze, folyton abba főtt a feje, hogy a zsebe újévnapi ajándékát meg ne bánja, erszénykékét pihenéses bőségében meg ne bántsa.

Egyre keres, egyre hajszol arra való ajándékot, olcsó pénzért drágalátos maradékot; ezt is látja, azt is nézi, kutatgató két szemét is majd kinézi. S addig jár-kél szűk uccákon, botor-kálgat zeg-zugokon, míg egy apró boltocskában, hátul levő homályában meg nem lát egy szertetörött porcellánkat, dirib-darab virágvázát.

- Hopp-dokkájsza - örvend egyet -, megtaláltam, ami kellett.

Nyomba benyit lomtárosék bazárjába, zsibuccás bolt homályába s alig nyitván félig száját, tudakolja törött váza semmi árát.

- Száz arany is kevés lenne, ha vázácskám, ó-szacumám egy darabban épebb lenne.

- Egy szen nem sok, annyit sem ér; ki ad pénzt ily dib-dáb lomért?

- Nem ér, biz a, még egy jent se; elviheted, hogyha csábít a cserepe.

Boldog ember lett a fősvény s cserepeket, megannyiját összeszedvén, nagysietvést lohol haza, szinte ragyog örömeiben Jamagáta kapzsi arca. Végignézi cserepét és férjurát is felesége, féloldalt néz, gyanúperes a nézése.

- Honnan való ez a szemét? Minek neked töredezett, ócska cserép?

- Ajándék lesz cserepéből, összerakott egészéből.

- Csúffá tehet ajándékod, hogyha való a szándékod.

- Semmi közöd szándékomhoz, még kevesebb dirib-darab szacumámhoz. Rakjad össze egy darabba, selymes, bolyhos papirosba; egy hadd váljék több darabból, ajándéknak való legyen összetörött szacumámból.

Összeszedi, összesepri felesége, összerakja sorba, rendbe, nagygonddal papirosba, szép selymesbe, szép bolyhosba és szó nélkül az urának nyújtja vissza, ünnepnapi ajándéknak.

*

Fősvény ember Jamagáta, ajándékát ember fia rég nem látta. Kezében tört vázácskával, dirib-darab porcellánnal, sorba, rendbe összerakva, selymes, bolyhos papirosba, úgy állít be barát-jához, vendéglátó ajtajához. Hála szóval, ünnepelővel megüdvözli, mézes-mázos szóbeszéddel megköszönti; szégyenkezve, szeméremmel, restelkedve, így szól hozzá édeskesen hízelkedve:

- Hoztam újév ajándékát, hálás szívem jó szándékát, virágvázáat régi híres porcellánból, finom ősi szacumából. Gyaloghintós hinriksámból kapud előtt kiszállottam és ó, szegény szerencsétlen, egyet csúsztam; földre pottyant ritkaművű ajándékom, drága vázám, porcellánom. Alighanem dirib-darab összetörve s ím itt állok szemlesütve, arcod előtt szégyenkezve.

- Drágább nékem lélekbeli barátságod, mint újévi kedveskedő ajándékod - szól s átveszi összetörött vázácskáját, Jamagáta dirib-darab szacumáját.

S amint óvást bontogatja s a becsavart cserepeket megpillantja, nagyot néz hív barátjára, halványodó orcájára. Restelkedik, pironkodik, ajkán a szó akadozik s olyanná lesz halvány arca, mint egy sápadt krizántémka. Jamagáta szánalmasan szégyenkezik, hajtővéig veresedik s olyanná lett pipacs arca, mint egy piros krizántémka.

Megesett a csúnya eset, szacumára szégyen esett; darabokra szerttetörött cserépkéjét, jó nagy váza apró részét, felesége külön-külön papirosba, szép selymesbe, szép bolyhosba csavargatta s ép egészszé összerakta.

Rém fösvény volt Jamagáta, csúfságosan meg is járta.

Bonc és vadász

Járja, búvja bonc az erdőt, tanít, oktat járó-kelő Buddha-hívót, jámbor szóra, emberségre, irgalmazó, szívjavító szeretetre. Fa odvában szűk lakása, szószólásban jámbor lelke megnyugvása.

Hegyek útján, esthomályos mély erdőben, jár a vadász vadra lesben; kedveteltig vadászgat el, vadra nyíllal nyilazgat el. Napkeltétől napnyugtáig, néhanapján virradtáig.

Ballag a bonc hegyek, völgyek akadékán, sziklaszálak szakadékán, ki barlangból, be barlangba, völgykatlanból szűk szorosba. S amint lesel tekervényes utak mentén, ül egy vadász földre süppedt vén fa tönkjén; erős vállán íj-nyilával, nyíllal átlótt zsákmányával.

Bonc ott terem vadász mellett, akár egy nagy bűnös mellett, szemet szegez újra-nyíllra, szíve lobban bős haragra; pattogatja mérges szavát, szívlelteti komolyhangú tanítását.

- Bűnös ember, istentelen, bűneidben telhetetlen, elkárhozik gonosz lelked, el is senyved vétkes tested. Kérlek Buddha szent szavára, őseidnek irgalmára, hagyjad abba kedvtelésed, irtózatossá válsz.

- Buddha ellen mit vétettem? Mi bűn, amit elkövettem?

- Mért pusztítgatsz állatokat? Rókát, teknőst, ártatlanka madarakat? Felelj vadász, felelj íjász. Ha te, ember, te is rettegsz idő előtt elmúlástól, szegény állat szinte riad hirtelenbe meghalástól s hogyha lelked entestedből el-kiröppen, állat lelke nem különben. Úgy ám, vadász, az ám, íjász.

- Mit nem mondasz?

- Rá ha törnek lelketlenül éltetekre, nagy harag száll szívetekre; úgy-e, vadász, úgy-e íjász? Épúgy szegény kis állatkát irgalmatlan ha támadják, vagy ha szegényt ravasz módon törbe csalják. Nekik is van fájó lelkük, holtuk után újra élő énes énjük; neki is fáj, neki is baj, ami neked; ő is örül, ha örülhet. Úgy ám, vadász, az ám, íjász.

- Mit nem mondasz?

- Ártatlanka állatkákat, hej, de hányat, kegyetlenül lenyilasztál; madárkákat, hej, de hányat, lelketlenül törbe csaltál. Hallgassad meg büntetésed, tudd meg tőlem jövőbeli életedet. Buddha szava parancsolja, így rendeli hitünk szava, hogy abba száll szálló lelked, azzá válik porhüvelyed, aki épp legutoljára került íjad halálhozó gyilokjára. Róka ha volt, rókává lesz bűnös tested; madár ha volt, abba száll át a szellemed. Úgy ám, vadász, az ám, íjász.

Deli vadász gondolkozik, bonc szép szaván mélyen, hosszan tanakodik; mosoly suhan át az arcán, száját ekképp szóra nyitván:

- Megértettem bölcs szavadat, megszívleltem emberséges tanácsodat. Szent Buddhánknak te szerinted, így szól szava, tilalmad is parancsolja, hogy abba száll szálló lelkem, azzá válik földi létem, ki épp legutoljára került íjam halálhozó gyilokjára. Úgy-e, szent bonc?

- Nem különben - mondja menten.

- Történjék hát óhajtasod, akaratom, kedvteléselem mától fogva nem folytatom.

- Öröm a te megtérésed - ujjong a bonc megtért vadász beszédének; nagyboldogan tipeg-topog körülötte, íját, nyilát borzalommal szemlélgetve.

- Ám sok bűnöd bocsánatja akkor válhat csak javadra, hogyha le is vezekelted s holtod után bűnös lelked abban tölti néhány évét, melyikének utoljára oltottad ki földi éltét.

- Mit nem mondasz?

Deli vadász egyet gondol hamarjában, nyíl megrándul két karjában, hátraugrik hirtelenbe, gyilkos nyilat kap kezébe, boncnak szegzi íját-nyilát, s célba veszi szíve táját.

Holtta sápad szent bonc arca, nagyot remeg s gyökeret ver keze, lába; szíve dobog, ajka hebeg:

- Kíméld, vadász, szerencsétlen életemet.

Meg se moccan vadász arca, íját-nyilát nyílegyenes célban tartja.

- Azért rontok én vesztedre, azért török életedre, hogy a nyilam, gyilkos nyilam utolsónak téged érjen s túlvilágon egy-két évem háborítlan benned éljem. Ha te meghalsz, tehelyetted szent bonc, íme, én lehessek. Boncnak inkább lesz rá módom, bűnöm, vétkem lelkemről leimádkoznom s ami rosszat életemben elkövettem, könnyebb lesz majd bonc képében vezekelnem.

Néz a vadász bonc arcára s íját-nyilát békességben lebocsátja. Teste, lelke hamis, tréfás mosollyá vált s a megszeppent bonc apóka észrevétlen elsomfordált.

Járja, bújja továbbra is az erdőket, tanítgatja, oktatgatja a hívőket, jámbor szóra, emberségre, irgalmazó, szívjavító szeretetre.

Sárkány lelke

Özvegy sorban élt az anyja, egy öröme egyetlenke kis magzatja. Adta fickó indulatos, kérő szóra szertelen mód akaratos. Szót nem fogad anyóának, nyomát üti gond és bánat.

Vásár útját járta anyja s amint benéz apró boltba, játékosba, Sárkány rázza veres fejét, papirosból lábát, kezét. Két tűszeme mintha égne s keresztbe áll ferdén néző tekintése. Tudakolja Sárkány árát, megvásárol vásárfiát, viszi haza lurkójának, rosszalkodó magzatjának.

Kap a fickó a vásáron, bálványszemű rőt Sárkányon, megeresztli hosszan nyúló fonálkáját, jobbra-balra himbáltatja kezét, lábát, tűzderekát. Ám a Sárkány tűzszín arca sehogyse száll fel magasra, semmikép se akarózik s nagyhirtelen le a földre lecsapódik.

- Széjjeltépem beste lelkét, kitaposom rusnya belét, ha nem száll fel a szellővel.

Megint meg-megeregeti, fonálkáját újból meg-meglibegteti és amint száll nagy irombán, kezét, lábát ijesztően lóbálgatván, fut egy felhő, száll egy szellő, megragadja Tűz-Sárkánykát és a szélét és a hosszát jól megrázza, megforgatja és egy fához, legcsúcsához odacsapja.

- Bálványadta rongy darabja - toporzékol a legényke bösz haragja s vak dühében, dúló-fúló keservében olyat rántott fonálkáján, hogy azonnal kettészakadt s fent a Sárkány, a magas fán rajtaragadt.

Fa tetején Rőt-Sárkányka mintha kissé kacarászna, mintha kedve, széles kedve kerekednék, s jókedvében ellenkednék.

- Véget vetek én tenéked, vigyorgasd csak sanda képed - szól és ragad félkezébe kődarabot, jó éleset, jó vastagot, félkarjával meglendíti s fel a fára felrepíti. Szíve táját érte éppen s tűz-könny csillog Rőt-Sárkányka tűzszemében. Nagyot nevet a legényke s ahány kavics körülötte, mind dobálja fel a fára, vajákos kis Sárkánykára. Papirosból testecskéje egy cafat lett, szél himbálgat élettelen lábát, kezét. S mintha sóhaj suhanna le, mintha könnycsepp cseppen le.

- Ejnye, erre meg amarra - kiáltozgat anyja hangja -, mit műveltél Sárkányoddal? Tűzesszemű bálványoddal?

- Most az egyszer rátalált az emberére, úgy kell neki, nem kár érte.

- Mi rosszat tett? Vajjon mivel bánthatott meg?

- Rajtaragadt fa legcsúcsán, legtetején és a fogát, hegyes fogát folyvást vicsorgatta felém.

- Ha szólsz nekem idejében, leszedem én teste teljes épségében; rendbeszedem megtépázott köntöskéjét s vígan, fürgén lóbálgatná széllel bízott testecskéjét.

- Nem kár érte, nem sajnálom, ringyét-rongyát mit én bánom.

- Pufók arcát megsebezted, hátba számon kéri tettet?

- Úgy kell neki, mért vigyorgott? Fel a fának mért nem forgott?

- Kis lelkében nagy kárt tettél, vétek amit elkövettél; hátha éjjel híre akad s fojtogatja torkod, nyakad?

Nagyot borzong kis kegyetlen s jómagával tehetetlen, félig-meddig már-már bánja, hogy Sárkányát gonosz módra megtépázta. Ott somfordál édesanyja lába körül, arca borul, majd meg derül, anyóáját kérve-kéri, kérő szóval ösztökéli, tépett, vedlett Sárkány helyett hozzon neki másik jobbat, sokkal szebbet.

- Törhess majd rá ártatlanka életére? Ronthass majd rá papirosból kis testére?

- Nem bántom meg se a testét, nem rontom meg se a lelkét. Hozz helyette új másikat, még különbet, tarkábbikat.

Szíves szíve mit tehet mást, siet anyja nagy rohanvást s kis időre máris megjön másikkal, még irombább, sokkal tarkább Sárkánykával.

*

Estidő volt, Nap-Istenke földre szállott, bős legényke sárkányt aznap nem játszhatott. Lefektek nagygondosan elővette, ágya elé vánkósára terítette. Másnapra majd előveszi s jó magasra, felhők felé megereszti.

Feje mellett Sárkánykája, leszállóban sötét estnek mély homálya. Vak éjszaka vakságában, lelkek vándor órájában mintha sóhaj, nehéz sóhaj suhangatna, fel-felsíró panaszos hang huhogatna. És egyszerre, hirtelenre, alig egy szem rebbenetre durrogó hang dübörög fel, zizzenő hang zajongva kel. Csattan egyet rettenettest, sikolt egyet félelmetest.

- Mit műveltél, lelketlenje? Mért bántottál, kegyetlenje?

Döbbenéssel nyitja szemét s amint veti rémüldöző tekintetét, ágya előtt toporzékol tűzszem Sárkány, tűzszájában hegyes fogát csattogtatván. Legénykére rámereszti szűrő szemét, felé tárja tűzpikkelyes karját, kezét, nekitátja tüzet szóró tüzes torkát, nekiszegzi éles, hegyes, véres karmát; nagyot dobban, nagyot horkan:

- Testem kövel dobáltad meg, szívem, lelkem sebezted meg; testem szerteszakítottad, lelkem martad, marcangoltad. Megtorlom most gonosz tettet, kettétépem bűnös tested.

S vicsorítja hegyes fogát, tátogatja öblös torkát, nekiugrat legénykének, véres szájjal ront fejének, szíve kellős közepének.

- Édesanyám, jaj, a Sárkány! - kiáltozna; se torkában, se szájában nincs ám hangja, el is futna, nincs ám lába.

És félálom és félébren, kezét, karját megfeszíti, gyenge lábát nekiveti, belémarkol Rőt-Sárkányba, beléragad rőt hajába s kis ereje kifogytáig, keze lába kibírtáig egyre gyűri, gyomroztatja, egyre tépi, tépázgatja. Sárkány teste össze-vissza szakadozik, rongy módjára szerteszéjjel foszladozik.

Vérszemet kap bős fiúcska, vérbe borul halvány arca; tapossa szét Sárkánykáját, minapesti tarka-barka vásárfiát. Ám egyszerre megébredve, félálomból feleszmélve, hallja anyja sikoltását, rémüldöző visongását.

- Ó, szent bálvány, mi van veled, hogy a házunk nyugodalmát megintelen felzavartad, éktelen mód fel is verted?

Kis legényke nagyhirtelen felriadtan, felrezzenten, amint szétnéz ágya mellett, hát a Sárkány, az új Sárkány ott heverget. Szertetépvé, széttaposva, össze-vissza szakadozva. Észre tér és szégyenkezik, megdöbben és restelkedik. Sápád arca, halkul hangja, bűnbánóan egyre csak azt hajtogatja:

- Sárkány lelkét kegyetlenül megbántottam, nagy bűnömért keservesen meglakoltam.

Csak a felét ha fizeti

Takarékos jó Kamura, sok aranynak, sok ezüstnek fősvény ura. Minden garast, ha egy jent is, fogához ver; élni is csak szegényesen, szűkösen mer.

Hogy történt meg, mit én tudom, igaz okát se firtatom, bánat érte szegény fejét, megutálta kuporgató rongy életét. Búsra hajló fejjel ballag városszerte, uccahosszat; sikátorról sikátorra, egyik sorról másik sorra.

Amint ödöng, amint jár-kél, kémlő szemmel amint szemlél, lába előtt mély egy folyó, mély medrében kényyel-kedvvel folydogáló. Nagyot sóhajt nagy bújában, eltöprengő bánatában s amint nézi folyóvíznek habos fodrát, tajték verő hullám hosszát, előtte áll folydogáló folyó hídja, mindkét partot nyitó nyitja. Nekiindul a nyitjának, jobbról, balról lakkos, fényes karfájának.

Hídpénz-szedő ott álldogál hídja mellett, félmarkában rézpénzt csörget. Rászól komor Kamurára, csakis pénzért léphetni rá hídja síma deszkájára.

- Fizetség jár átkelésért?

- Nem szép szóért, se nem ingyért.

- Hány szen-pénz a hídút ára?

- Két szen-pénzért rá is léphetsz, túlfelölre el is érhetsz.

Keletlen nyúl erszényébe s addig babrál legmélyébe, míg ráakad valójára, egy szen-pénzes darabkára. Kikotorja, nagynehezen előveszi, szép lassacskán, megfontoltan vámos kézbe beléteszi.

- Kettőt mondtam, ej ostoba - s nyujtja megint markát oda.

- Híd útjának, egészének fél a fele, két szen-pénznek, egészének egy a fele - és elindul folyó hídja közepéig, síma talpfa legfeléig.

Áll a vámos, száját tátja, gyökeret ver mindkét lába, amint a híd fele útján, épp a felét nagypontosan kiszámítván, fejest ugrik komor legény, víz sodrában azon nyomban elmerülvén.

Áll a vámos, ámélkodik, odaveszett pénze után sopánkodik, siet Buddha bálványához, szól a szava irgalmához:

- Vízbe merült Kamurának szálló lelke, vándor útján vándoroljon olyan testbe, hogy elveszett, vízbe esett szen-pénzecském megkerüljön és a szívem megenyhüljön.